

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

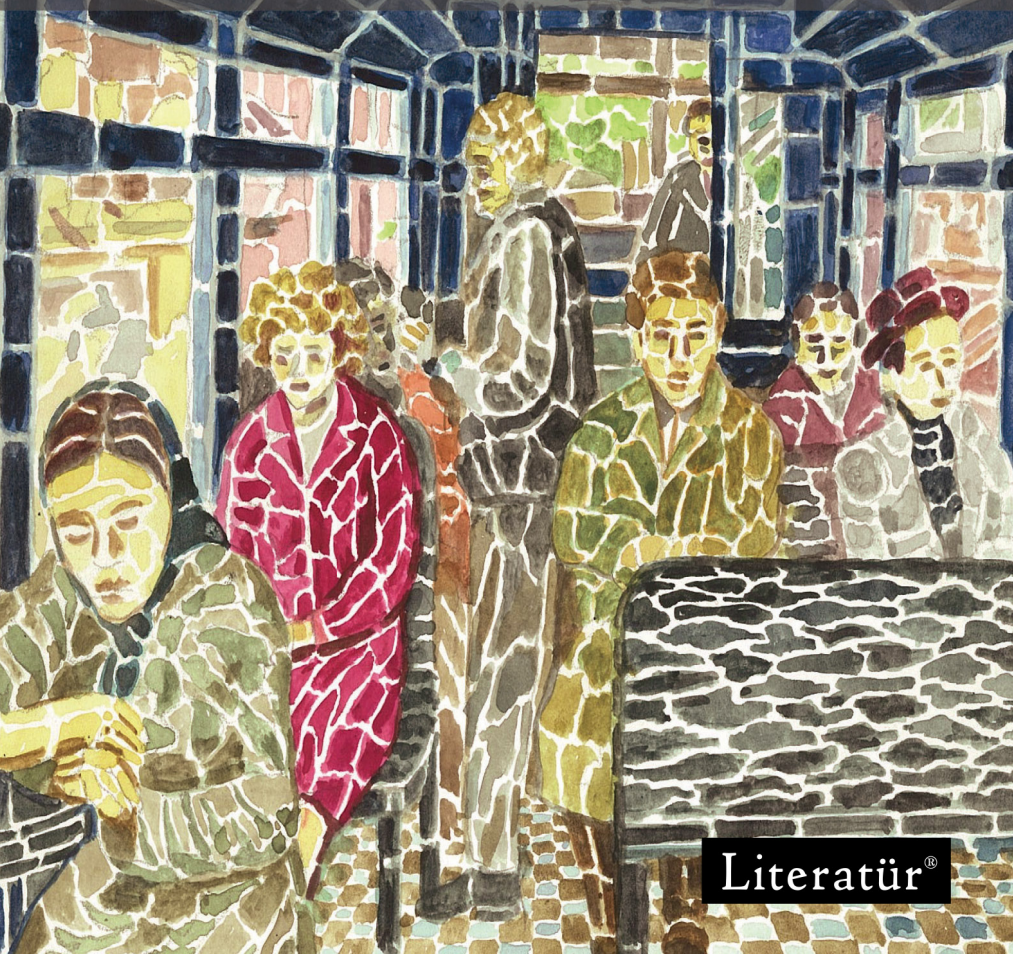
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

FAKİR BAYKURT

Bizim İnce Kızlar

Literatür®

Bizim İnce Kızlar

Fakir Baykurt'un Kısa Yaşamöyküsü

Asıl adı Tahir olan Fakir Baykurt 1929 yılında Burdur'da doğdu. 1948'de Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirdikten sonra köy öğretmeni olarak çalışan yazar, 1955'te Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki eğitimini tamamladıktan sonra Sivas, Hafik ve Şavşat'ta Türkçe öğretmenliği yaptı. Demokrat Parti yönetimi tarafından öğretmenlikten alınarak pasif bir göreve getirildi. 1958'de *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edilen ilk romanı *Yılanların Öcü* nedeniyle hakkında kovuşturma açıldı. 1960 yılında ilköğretim müfettişliğine getirildi. 1962/63 yıllarında ABD Bloomington Indiana Üniversitesi'nde ders araçları konusunda uzmanlık eğitimi gören Baykurt, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) ve Türkiye Öğretmenler Dernekleri Milli Federasyonu'nun (TÖDMF) genel başkanlığına seçildi. 1969 yılında Türkiye çapındaki ilk öğretmenler boykotuna katıldığı için bir kez daha açığa alındı ve 12 Mart 1971'deki askerî darbeden sonra uzun süre tutuklu kaldı.

Edebiyata şiirle adım atan Fakir Baykurt, daha sonra toplumcu gerçekçi bir yaklaşımla kısa hikâyeler ve köy notları yazdı. *Yeditepe*, *Varlık*, *Cumhuriyet*, *Evrensel* ve *Yön* gibi dergi ve gazetelerde çeşitli yazıları çıkan Baykurt, 1955'te hikâyelerini derlediği ilk kitabı *Çilli*'yi yayınladı. Bunu, köy yaşamını, köylünün arzularını, sıkıntılarını ve çelişkilerini dile getirdiği hikâye kitapları ve romanları izledi. Ayrıca 8 ciltlik otobiyografisi ve çocuk kitapları da vardır.

Yalın, şiirsel bir dil kullanan yazar, eserlerinde halka mal olmuş deyişlere ve deyimlere de sıklıkla yer vermiştir. *Tırpan* ile 1970 TRT ve 1971 TDK ödülleri, *Can Parası* (1973) ile Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Kara Ahmet Destanı* ile de Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazanan yazarın *Yılanların Öcü* adlı yapıtı 1961'de Metin Erksan, 1985'te Şerif Gören tarafından filme çekildi. Yapıtları çeşitli dillere çevrilmiş ve çevrildiği ülkelerde birçok ödül almıştır.

11 Ekim 1999'da Almanya'nın Essen kentinde vefat eden Fakir Baykurt'un cenazesi, 1977'den beri yaşadığı Duisburg'da düzenlenen bir törenden sonra İstanbul'a getirilerek Zincirlikuyu Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Fakir Baykurt

Bizim İnce Kızlar

LİTERATÜR YAYINLARI: 743
Fakir Baykurt Kitaplığı: 28

BİZİM İNCE KIZLAR
Fakir Baykurt

Genel Yayın Yönetmeni
Kenan Kocatürk

Dizi Tasarımı
Mithat Çınar

Kapak Tasarımı
Emel Atik

Kapak Resmi
Kubilay Dağbatıran

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, 1993
Literatür Yayınları'ndan Birinci Basım (3. Basım), Ocak 2016
Literatür Yayınları'ndan İkinci Basım (4. Basım), Haziran 2019

Baskı ve Cilt:
Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İşmerkezi A Blok No: 3/1 Kat: 2
Avcılar-İstanbul
Sertifika No: I2027
Tel: (0212) 412 17 77

ISBN: 978-975-04-0717-8

© Copyright 2016, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Literatür: Yayıncılık, Dağıtım,
Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde fotokopi yoluyla
çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

Sertifika No: 10843

LİTERATÜR®
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklal Caddesi, İpek Sokak, No: 10 Kat: 2
Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www.literatur.com.tr

İçindekiler

Bizim İnce Kızlar	1
Anahtar	5
Suya Kim Yakın	8
Bakıcı	12
Video	15
Koçum Uyudu	19
Küçük Mustafa	23
Britta	26
Kalimerhaba	30
Ayarı Var	34
Doktor Rainer	37
Karslı Nine	41
Düğün Çağrısı	47
Tren Gecikti	53
Banker Orhan	55
Gülşen	63
Ağaçların Kütüğü	66
Direnışe Katkı	71
İki Bacı	73
Bahadır	78
Otobüsün Sürücüsü	83
Yabancı Olmak Pek Zormuş	87
Küçük Bir Gülüş	91
Hüsnücan	93
Akademi	98
Önemli Hasta	104

Küçük Yazar	110
Türkücü Neclâ Hanım	114
Hochfeld Kitaplığı	121
Arkadaşım Barış	127
Bremen’de Başıma Gelenler	135
Sonsöz: Küçük Öykü Üstüne	143
Türkiye’nin Tanınmış Yazarı Fakir Baykurt	148

Bizim İnce Kızlar

Ben de bir avcıyım. Ama öyle herkesin bildiği avcılardan değil. Düşüm yollara, öykü avlamaya gidiyorum. Bindığım otobüs saat başlarında, bir de yarımelerde... Kimi zaman gazeteye bakayım, yanıma bir kitap alayım diye gecikirim. Ara otobüsler var, ama bunlara binersem “Ruhrort” denilen yerde aktarma yapmam gerekir.

Burası Duisburg! Almanya’nın endüstri dumanları altındaki Rur Havzası’nda büyük bir şehir! Tam Ren ile Rur’un birleştiği yerde, dokuz yüzyıl önce kurulmuş. Nüfusu yarım milyondan biraz fazla. Duisburg dünyanın tam ortasıdır. O yüzden, kaz babam kaz deyip kazmışlar yerleri. Çevresinde çok maden kuyusu, içinde çok fabrika, çok demiryolu, hem de dallı kollu bir limanı var.

Evet, Duisburg’un denizi yok, ama limanı vardır. Ona “iç liman” derler. Akarsular kanallarla tam beş denize bağlanır. Kanalların uzunluğu kilometreler tutar. Bu büyük ağların içinde insanların yapacağı çok iş vardır. Çok işçi gerekir. Dünyanın çeşitli yerlerinden, en çok da Türkiye’den işçi gelmiştir. Bunlar durmadan çalışır. Ben de öykü avlarım içlerinde.

Bizimkiler Duisburg’ta beş yıl öncesine kadar elli bin idi. Helmut Kohl hükümeti allem, kallem etti, on binini geri döndürdü. Kalanlar, kimsenin akıl erdiremeyeceği yollardan çoğalıp gene elli bin oldu. Hatta aştı bile.

Çokluğumuz, asıl iş yerlerinde, okullarda daha iyi belli olur. Hamborn, Morxloh, Meiderich gibi mahallelerden şehir merkezine gelen tramvaylarda epey yer tutarız. Kadınlarımız ucuzluk yapan mağazalara akar. Onların alçak sesli, vicir vicir, bicir bicir konuşmaları, kalın Almancanın içinde bir güzelliştir. Almanlar bu sözüme alınırlar belki, ama dilleri gerçekten kalındır. Örneğin “şeker” demezler, sondaki r’yi yutarak “Zukka”

derler. Konuşurken sanki gırtlakları yırtılır. Çorbayı da “Zuppa” yaparlar. İkide bir de bizim uyumsuzluğumuza kızarlar. Oysa çalıştığımız yerlerde, otomobil sürdüğümüz otoyollarda yarım milim aksama yapmayız.

Tramvayın içindeki seslere kulak veriyorum. Bence bizimkiler Almancayı güzelleştirdi. Bülbülünki gibi bir ses:

“Kardeş, bu Almanya’da okumak zordan da zor! Ben de ne yapayım? Girdim bir işe, çalışmaya başladım...” Burada sadece “kardeş” sözcüğü Türkçe, öbürleri Almanca.

Duyduğum ses pek hoş... Kulağımı, gözümü dört açtım, nerden geldiğini anlamaya çalışıyorum. Arkadan mı, önden mi? Konuşanı göremiyorum, ama ses gerçekten güzel. Yeniden kulak veriyorum.

Şimdi de Türkçe konuşuyor:

“Bunların okulları da kendileri gibi burunlu, a kardeş! Hele biz yabancı öğrencileri sinek gibi görüyorlar...”

Belki Almanın biri Türkçeyi kaşıklığına kadar öğrendi, taklidimizi yapıyor, bu onun sesi. Kendisini saklamak amacıyla tramvayın içinde çaktırmadan, bir oraya, bir buraya geliyor. Beni şaşırtmak için durmadan ötüyor!

Bir türlü bulamıyorum; acaba nerden geliyor?

Upuzun bir tramvay! Belki daha arkalardan, daha önlerden. Dikkatimi biraz daha toplayıp bakıyorum. Köpeğine de bilet kestirip kucağına oturtmuş Almanları, onların arasına sıkışan yabancıları tek tek süzüyorum. Bizimkilerden bu sözleri konuşana benzer kimseyi göremiyorum. Yok öyle biri.

Yoksa bu güzel ses, benim kendi kafamdan mı geliyor? Şu anda bir düş mü görüyorum?

Üç sıra önümde bir yer boşaldı. Hemen oraya geçtim. Hani körün göz duyarlığı parmaklarına geçer ya; ben de gözlerimi yumup, kulaklarımı açıp, bütün ince sesleri süzüyorum.

“Anacığımın boynuna sarıldım: ‘Bu gece konuş babamla!’ dedim, ‘ben okulu erteleyip çalışacağım...’ Ertesi gün babam çekti beni; anlattı, öğüt verdi. Ben de ona açık açık anlattım: ‘Babacığım, sen kendin ayırdında değil misin? Kaç arkadaşın var Almanlardan? Biz de öyleyiz okulda. Öğretmenler bile görmüyor çoğumuzu...’

‘De sus, de sus!’ diye parladı, ‘Sen iyi oldun mu herkes iyi olur, a benim güzel kızım!’

O sanıyor dünya Anadolu’daki köyünün dünyası! O iyi olunca herkes iyi olacak! Bence düş görüyor, yanılıyor. Sonunda, ‘Kızım, kendin bilirsin; ne olsa bizden fazla okudun. Uygunu neyse onu yap!’ dedi.

İşte bu da benim babamdır. Görgülü kuşlar, gördüğün işler. Asıl benim dedeciğim böyleydi yurtta; geçen yıl yitirdik.

Neyse kardeş, gittim İş Bulma Kurumu’na. Dedim böyle böyle, ben bir işe girip çalışmak istiyorum...”

Hatasız, tane tane, duru su gibi bir dil.

Belki biri bizim konuşmaları banda aldı, makinenin düğmesine bastı, hem gidiyor, hem dinliyor, duyduklarım o sesler...

Bin Pencereli Ev’in önünde bir yer daha boşaldı. Çabuk kalkıp oraya oturdum.

“İş Bulma Kurumu’nda kadın görevliler çalışıyor. Onlardan birine anlattım: ‘Ben çalışmak istiyorum! Kadınız hepimiz, biraz dayanışma gösterin!’ Soruyor bana: ‘Demircilik, marangozluk yapar mısın? Otobüs, tramvay sürer misin?’ Ben de ‘Yaparım! Sürerim! Eğitimini gösterirseniz tren bile sürerim!’ dedim...”

İçinde bulunduğum tramvayın sürücüsü, ses aygıtıyla Kuğular Kapısı’na geldiğimizi bildiriyor. Bu da ılık, tatlı bir bayan sesi.

Yeni zamanda Duisburg’ta kadınlar, şimdiye kadar “erkek işi” sayılan işlere karakucak daldı. Bir iki yıldır otobüs, tramvay da sürüyorlar. Başımı çevirip en öne, sürücünün oturduğu bölüme bakıyorum. Yanında ince, uzun, fidan boylu biri dikiyor. Konuşuyorlar. Sürekli indi bindiler oluyor. Tramvay hep dolu. İşçiler, işçi çocukları bir yerlerden kalkıp bir yerlere yetişmeye çalışıyor. Ben bugün onca ses arasından nedense hep Türkçeleri seçiyorum. Ama beni etkileyen o tatlı sesi bir türlü bulamıyorum. Deli olacağım. Yolum da bitiyor; Sığır Kapısı denilen yerde inmem gerekiyor. Üzgünüm; bir yenilmişlik duygusu içinde, ön kapıya doğru yürüyorum.

Hemen dibimde, “Vallayı çok iyi etmişin Emine!” diyor biri: “Bu yılın sonunda ben de senin gibi çalışmaya başladım.

Neden dersen, artık okul bitiyor! Ne yapıp edip bir iş bulmam gerekir...”

“Şekerim, İş Bulma Kurumu’na şimdiden git! Öğrencilerle ilgilenen danışmanlar var. Sana yol gösterirler. İyileri iyi!”

Aaaa! Şu bendeki güzel şansa bakın siz! Sevinçten havalara zıplayacağım. Kimi günler kısmetim bu derece gürdür. Koca tramvayı süren bizim ince kızlardan biri değil mi? Almanların dediği gibi, “Toi toi toi!” diye bağırdım içimden, “bin bin maşaallah!”

Hem sürüyor, hem yanında dikilen ceylan bakışlı hemşerisiyle konuşuyor. Raylar üzerinde akan söyleşinin tadını çıkarıyorlar birlikte! Sürücü kız, arada ses aygıtının düğmesine basarak, şu durak, bu durak, haber veriyor.

Sürücüyle konuşmak yasakmış, şuymuş buymuş, hiç takmıyor. Çelik rayların üstünde tramvay akıyor, Türkçe söyleşi de akıyor.

Avladığım öyküyü yüreğime doldurup Güneşli Kapı denilen yere doğru güle sevine yürüyorum.

Gökyüzü fabrika dumanlarıyla sımsıkı kapalı. Ama yürüdüğüm yola güneşin altın ışıkları iniyor.

1986

Anahtar

Çelik işçisi Necmi, otomobilini, Duisburg istasyonu yanında boş bir yere eyledi. Sonra arayıp tarayıp trenin geleceği peronu buldu. Tren de, haşhuş ederek hemen dakikasında çıkıp geldi.

Hannover'den inen konuklar akrabalarıydı. Teker teker el sıkıp kucaklaştılar. Hoş geldin, beş gittin ettiler. Necmi, valizlere yapıştı: "Hele gelin bakalım ardımdan!" dedi.

Yurttan çıkıp yürüyünce Necmi Duisburg'ta kalmış, bunlar biraz daha kuzeye, Hannover'e geçmişti.

Yaşam yel gibi, insanları önüne katıp savuruyor. Necmi, Meerbusch'tan boncuk gözlü bir Alman kızıyla evlendi. Şu yeryüzünde bir yuva kurmayı ciddiye aldığı için erkenden baba oldu. Mete oğlan büyüdü, on yaşına geldi. Şimdi sünnet olacak. Karısına, "Anadan atadan gördüklerimi yapacağım. Varsın sünnet olsun. Hiçbir zararı yok, üstelik sağlık yönünden yararı vardır!" dedi.

Jutta gelin uyumluydu: "Peki yaptıralım..."

Çevreleri genişti. Epey konuk çağırdılar.

Şu anda Duisburg'un büyük istasyonundan çıkıyorlar.

"Eee sevgili akrabalar, nasılsınız bakalım?"

"İyiyiz iyi; sen yürü önden!" dediler.

Çelik işçisi Necmi, valizleri otomobilin yüklüğüne koyup kitledi. Sürdü gidiyor. Akrabalarına hoş sözler söyleyip gönüllerini ısıtacak. Gözü birden elindeki anahtarlığa kaydı. Evdeki diplomat çantanıki yoktu. "Eyvaaah, anahtar düşmüş!" diye söylendi.

Hem otomobil sürüyor, hem düşünüyor: "Okulda öğrenmiştim; nesneler evrende yok olmaz, ama biçim değiştirir. Yok olmamış, bir yere sinmiştir benim anahtar..."

Konuklar, Kültürevinin büyük salonunda toplandı. Mete'nin sünnet düğünü epey görkemli oldu. Çalgılar çaldı; kadın erkek bir arada oynadılar. Gençler "*Lorke Lorke, aman güzel Lorke!*" diye bağırıp çağırarak halay çekti. Şili'den gelen göçmen arkadaşlar kendi oyunlarını oynadı. Yemeli içmeli düğün videoya da çekildi.

Hannover'den gelenler iki gün kaldı. Sade onlar vardı yatılı. Konukların çantasını valizini yükledi. "Biraz erken gidelim, anahtar arayacağım..." dedi. "Düştüğü yeri biliyor gibiyim. Yağmur yağdı, kaldırımlar süprülmedi; duruyordu..."

Otomobili sürüp getirdi; üç gün önceki yere eyledi. Trenin vakti de yakın.

Necmi, Duisburg'un büyük demir çelik fabrikasındaki işinden başka, dernek ve sendika işlerine de koşardı. Aynı zamanda partide kaydı vardı. Kadere kismete pek inanmazdı. Şimdi başını eğmiş, durmadan yerlere bakıyordu. Oluru varsa yitik anahtarı bulacaktı.

Orda dört beş kez gidip geldi. İçinde küçük bir umut var. Mutlaka bulacak. "Üç gün önce otomobili buraya eğledim. Düşse düşse buraya düşmüştür!" diyor.

Kardeşi Ertuğrul içinden, "Benim ağabeyim deli!" diye güldü. Konuklar da içlerinden, "Almanya kimi insanı böyle yapar işte: Üç gün önce yiten anahtarı aratır!" diye geçirdi.

Necmi birden, "Gelin akrabalar, gelin!" diye bağırdı. Parmağını yerdeki küçük dörtgenin üstüne uzattı. Yitik anahtar ordaydı. Kaba ayaklarla üstüne basmışlardı. Biraz çizilmişti. Ama sapa sağlam duruyordu. Alıp yerine taktı.

Perono geldiler. Hannover treni tam iki dakika sonra kalkacak.

"Siz şimdi kader kismet dersiniz! Ama ben başka şey diyorum. Bıyığım güzel bıyığım! O yüzden buldum yitiğimi!"

Ertuğrul, ağabeyinden üç yaş küçük, ama hâlâ evlenmiyor. Omuzlarını oynattı: "Kim ne yapsın senin anahtarını bre ağabey? Para düşür de gör; kaç şeytan toplanıyor başına! Haydi, gene de gözün aydın!"

Konuklar: "Gözün aydın bıyığı güzel Necmi, gözün aydın!
Hem de hoşça kal!" diye el salladılar.

1987

Suya Kim Yakın

Yeşilovalı Mahmut Duisburg'ta, dünyanın en büyük demir çelik fabrikasında çalışıyor. 12.40'ta işten geldi. Yemek yedi. Sonra gidip basık tavanlı odadaki emektar yatağa uzandı.

O sıra Zeynep de ilkokuldan geldi. İki büyüğü daha var. Onlar Almanların "Realschule" dediği lise dengi okula gidiyor. Öğleynin yemeği okulda yiyor; ders yaparak, kurs yaparak öğleden sonra da okulda kalıyorlar. Eve gelmeleri beşi buluyor.

İki kardeş Nevzat'la Keziban okuldan geldiğinde anaları Sultan, kabak rendelemiş, içine peynir ezmiş, bol soğanlı "bükme" yapacaktı. Hamuru yoğurup yatırmıştı. Oturdıkları evin ayrı bir mutfağı yok. İki yatak odası, bir salonu... Salonun köşesinde fırın, elektrik ocağı, lavabo... Yemeği orda yapıyor, buluşığı orda yıkıyor. Yemekleri de orda bir masada idare ediyorlar.

Zeynep, matematiği yatak odasında çalışıyor. Sultan sevin-di. Kızı yurt yemeklerini öğrensın, yarın Almanlar gibi "pastacı" olmasın.

Nevzat televizyonu açtı. Haberler'e kulak verecek. Üçüncü kanalda İvan Lendl'le Boris Becker'in maçı var. İzlemeye başladı. Sultan içinden, "Babası uyanasıya izlesin; sonra ödevinin başına geçer..." dedi.

Çok sürmedi, Mahmut da karnını kaşıyarak çıkıp geldi. "Ey benim dünya güzeli karım, burnum hoş kokular aldı; ne yapıyorsun?" Yanıt beklemeden kendini koltuğa attı. Gözlerini o da ak camdaki maça bağladı. Gerçekte su içip gidecekti. Boris'i sevimli buluyor. "Ama bakalım İvan'ı tepeleyecek mi?" Maç ilgisini çekti. Kendini kaptırdı. Arada birden susuzluğunu anımsadı. Oğluna seslendi:

"Nevzat, bana bir su ver oğlum!"

Dolap kendisine daha yakındı. Ama koltuğa adamakıllı gömülmüştü.

“Dolaba sen daha yakınsın baba, kendin kat iç!”

Başı bir döndü. Şimdiye kadar böyle söz duymamıştı. Eli, sehpanın üstünde duran sırça kül tablasına gitti. Avuçladı, savuracak. Sinirlerini gevşetti: “Sabret Mahmut, sabır iyidir!” dedi. Nevzat kendini maçtan ayırmadı. Mahmut da izlemeyi sürdürdü. Fakat onuru kırılmıştı. Kumanda aracını alıp çıt kapattı.

“Maç bakıyorum baba, aç onu!”

“Bakamazsın! Seninle konuşacağım!”

“Ne konuşacaksın? Biraz bakıp derse çalışacağım!”

“Geleneğimize göre suyu verecektin; biz Türküz!”

“Ah babaaa! Türküz ama yıllardır Almanya’dayız!”

“Sus bağırma! Almanya’dayız, ama Alman değiliz!”

“Babaaa; her gün buranın kültürünü alıyoruz!”

“Kültürünü al ama suyu da ver! İşten geldim, yorgunum!”

“Ama baba, ben de okuldan geldim! Ben de yorgunum!”

“Sus bağırma! Sen gençsin, bana yardım edeceksin!”

“Dinle baba! Sen de yaşlı değilsin! Hasta ve sakat hiç değilsin! Ben şimdi sana yardım edemem! Biz okulda öğrendik: 1) yaşlılara; 2) hastalara; 3) sakatlara yardım edilir. Öğretmen böyle söyledi. Sen kendi işini kendin yapabilirsin...”

“Kim dedi bunları, kim? Hangi öğretmen söyledi?”

“Sınıf öğretmeni Herr Vogelsang söyledi...”

“Söylesin! Biz kültürümüzden çıkamayız!”

“Baba; bu kültürümüzden çıkmak değildir! Herkes kendi işini kendi görsün. Dolap kıyıcığında; suyunu kat, içiver!”

Sultan kavga ilerleyecek diye korktu. Gene de karışmak istemedi. Şimdi oğlunu tutsa kocası kızacak, kocasını tutsa oğlu sinirlenecek.

Mahmut’un öfkesi gittikçe artıyor. Oğluna kinle baktı:

“Madem bir işe gir çalış! Giderlerini karşıla!”

“Vakti gelsin, elbet çalışacağım. Şimdi okuyorum...”

“Okuyorsan suyu vereceksin!”

“Baba lütfen beni deli etme! Aynı sözleri söyletip durma bana! Suyu yakınsın! Kendin katıp içebilirsin!”

Sultan'ın sabrı bitti. Dolaptan şişeyi aldı, bardağa su doldurdu. Getirip kocasının önüne koydu: "Buyur iç canım!"

"Hayır!" dedi Mahmut, "O verecek!"

Sultan'ın tepesinin tası attı:

"İnatlaşma Mahmut! Bak ne diyeceğim? Konuyu ikiniz de zor yanından alıyorsunuz. Bu gidişle içinden çıkamazsınız. Ben de bükmeleri yaptım, çok güzel oldu. Biriniz Hemşerimize telefon etsin, gelsin. Hem bükme yiyelim, hem konuşalım. Anlatsın bize, doğrusu nedir?

Telefonum tam o sırada çaldı. Nevzat'ın küçüğü Keziban'dı:

"Fakir Dayı; annem bükme yaptı. Çabuk gelin... Hem de önemli bir sorunumuz var..." Keziban konuşmayı fısıltıya çevirdi: "Çok önemli bir sorun! Evin içi elektrikleldi..."

"Nasıl elektrikleldi?"

"Kavga oluyor!"

"Kavga mı?"

"Evet..."

Kalkıp gittim hemen.

Vardığımda sofraya kurulmuş. Bükmeler bir tepsiye dizilmiş. Masanın üstünde elma, üzüm suları... Sultan, sevdiğimi bildiği için, "Ot çayı da yaptım!" diyor.

Oturduk. Daha bükmeye elimizi sürmeden, olanı biteni anlatmaya başladılar. Nevzat susuyor. Biraz Mahmut, biraz Sultan, baba oğul arasında geçen olayı öykü gibi söküyor. Bitirdikten sonra:

"Allah aşkına sen söyle, kim haklı?" dediler.

Biraz düşünüp sordum: "Sizin kolay işiniz yok mu?" Mahmut'a doğru baktım: "Kül tablasını savurdun mu, savurmadın mı?"

"Elime aldım, ama savurmadım..."

"Savurmadığın için seni kutlarım. Hem de hepinize teşekkür ederim; beni bükme yemeye çağırdınız. Kim haklı, kim haksız'a gelince... Lütfen, bunu konuşmadan önce karınlarımızı doyuralım. Düşüncemi söylerim, kafanız kızar, kovarsınız beni..."

Bir gülüşme oldu.

Mağazalarda çeşitli unlar satılıyor. Sultan kepeklişinden almış. "Kepekli undan bükme iyi oluyor!" diyor. "Almanlar

taze kabağı rendeleyip suyunu atıyor! Suyu atılınca neye yarar kabak? Ben soğanını da bolca doğrarım. Biraz da yoğurt katırım gizli. Tuz katmam, peynir tuzludur...” Bilmiyorum gibi bana bükmenin yapılışını anlatıyor.

Birkaç kez “Aferin!” çektim. “Her zaman böyle yap, sakın kavurma soğanı! Hem de sakın yalnız yemeyin, beni çağırın! Bükme birlikte yenirse daha tatlı olur...”

Mahmut duramıyordu; araya bir söz soktu: “Hemşerim, biz Türküz biliyorsunuz! Kendi yemeklerimizden vazgeçmeyiz...”

“Sorun Türk olmak, Alman olmak değil sayın hemşerim; kusura bakma, insan olmak...” dedim usulca. Evin içinde bir sessizlik oldu. Hem de sofraya bir ılımanlık çöktü. Mahmut bana doğru yan yan bakarak öksürdü. Ben de öksürdüm: “Nevzat’ı da kutlarım. Düşüncesini açık söylemiş. Ama iki yıldır onu yurda niçin götürmüyorsunuz? Ninesini, dedesini özlemez mi? Kendiniz gitmediniz diye onu, Keziban’ı, Zeynep’i niçin tutuyorsunuz? Tatiller niçin?”

Mahmut da, Sultan da başlarını eğdiler.

Bükmeler gerçekten nefis olmuştu. Üstüne birer ot çayı içtik. Sultan’la birlikte Keziban’ı da kutladım: “Yurt yiyeceklerini, içeceklerini unutmuyorsunuz. Bin bin aferin sizlere!” dedim.

Vakitler su gibi akıyor. Hemen kalkıp gitmem gerekiyordu:

“Kim haklı, kim haksız’a gelince? Bu noktayı da düşündüm. Ama sorun biraz büyük. Yanıtını bir bükmeye veremem. Gelecek hafta bir de Akçaköy katmeri yapın. Gene çağırın beni, o zaman konuşalım. Önemli sorunların çözümünü ivediye getirmek doğru olmaz. Beni kırmayın; böyle kalmasının sakıncası yoktur. Düşünün; tabla savrulmamış, kafa göz yarılmamış. Şu anda hastanede, ameliyat odası kapısında değilsiniz. Daha ne istiyorsunuz?”

Kalktım ayağa:

“Şimdilik hoşça kalın. Hem de Almanların dediği gibi: Tschüß!” dedim.

1991

Bakıcı

Yolumu Almanya'nın yüksek "Sauerland" bölgesine uğrattım. Arkadaşım Mirzagil orda oturur. Mardin'den çıkıp gelmiş, küçük Wipperfürth kasabasını yurt tutmuşlar. Karı koca ikisi de metal firması Vos'ta işçidir. Yani Mirza gibi, eşi Mecide de ağır bir işte çalışır. Yirmi yıl içinde bir ev aldılar. Çocuklarını büyütüp okutuyorlar. Ben de onlara şiirler, öyküler yazıyorum.

Bizim Süryani yurttaşlarımız bunlar... Yurtta rahatları kalmayınca çıkıp buraya geldiler. Yirminci yüzyıl bitiyor, hâlâ din ayrılığı yüzünden birbirine eziyet eden insanlar var; yönetimler bunlara göz yumuyor. Hâlâ büyük çoğunluk küçük azınlığı eziyor. Yöneticilerin yaptığı sadece seyircilik; hince, cince bir seyircilik! Mirza ile Mecide gibi ben de olanlara çok şaşıyorum... Çektiklerini anlatıyorlar, utanıyorum. Burnumun direği sızlıyor.

Ama şükür, bugünleri iyi. Evleri bir suyun kıyısında. İki katlı, bol odalı. Çocukları Almancayı, Türkçeyi konuşuyor; okuyup yazıyor. Mirza'nın Türkiye sevgisi ise artıyor, eksilmiyor. "Yurdum orası! Nasıl eksilir?" diyor. Atılgan, girişken bir insan. Öne düşüp işler görüyor. Buradaki yurttaşlarımıza ilgisi fazla. Özellikle gençlere, yorulmak bilmeden rehberlik ediyor.

Mecide, dördüncü çocuktan sonra hastalandı. Pat diye bir ameliyat zorunluğu çıktı. Onu hastaneye kaldırdılar.

Mirza aynı zamanda sendikacı. "Alayım eşimi, Düsseldorf'a götürüyüm. Ne olsa büyük yerdir. İyi bir hastanede ameliyat olsun!" dedi.

Öbür sendikacı arkadaşlar, "Hayır Mirza! Bizde küçük yerle büyük yerin ayırdı yoktur. Hastanı yorma, kendin de boşuna yorulma..." dediler.

Mecide ordaki hastanede altı hafta kaldı. Ameliyat zor bir ameliyattı. Duyunca, “Eyvah! Çocukların bakımı, evin işleri Mirza’nın üstüne kaldı!” diye tasalandım.

Çok şakacı arkadaşdır. Konuşurken beni güldürür: “Ne yaparsın Fakir ağabey? Biraz çiy yerlerim varmış. Bir buçuk ayda hepsi pişti! Eşimin değerini daha iyi öğrendim...” diyor.

Hastanenin başhekimini Dr. Grüger, Mecide’yi, Mirza’yı ayrı ayrı öğütledi: “Üç kilodan ağır yük kaldırmak yoktur!”

“Peki efendim!”

“Hemen birden ev işlerine de girişme yasak!”

“Tamam efendim...”

Hastaneler şimdi hastayı yalnızca fizik, yada ruhsal olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir varlık olarak da düşünüyor. Dr. Gerd Grüger, bizimkilere tam güvenmedi. Sosyal İşler Müdürlüğü’ne bir mektup yazdı. Mecide’nin durumunu anlatıp, eve şu kadar süreyle, günde şu kadar saat bir bakıcı gönderilmesini istedi... Adreslerini, telefon numaralarını da mektuba ekledi:

Wupper Sok. 17, Tel. 02267-48 87.

Sosyal İşler Müdürlüğü’nde görevli işyarlar sanki yangın söndürmeciler gibi hazırılmış. Bakıcı olarak hemen Frau Stiller’i görevlendirdiler.

Frau Stiller, ilk iş olarak pencerelerin hepsini açıp odaları havalandırdı. Yatakları, yastıkları topladı. Temizliği yaptı. Çocukları yıkadı sildi. Doyurup, giydirip okullara yolladı. Çarşıya çıkıp alışveriş yaptı. Öğle için, akşam için yemekler pişirdi. İkinci için çay kaydattı. Biraz hoplu toplu bir hanım, ama çevik. Gerektiğinde koşuyor. Eline kovayı, bezi alıp merdiven siliyor. Banyoyu tualeti gıcır gıcır etti.

Mirza bir yandan, Mecide bir yandan:

“Bakın Frau Stiller, yemeği bizimle yiyeceksiniz!”

Ama hayır! Alman’dır o; bunu asla kabul etmez. Evinden iki dilim ekmeğe yağ sürüp, arasına salam koyup getiriyor. Acıkınca çıkarıp bunları yiyor.

Kimi günler kahveyi bile evinden getiriyor. Bir gün zor güç bir bardak çay içti.

Konuşması da hep sizli bizli. Çünkü o şimdi bu evde “işçi” imiş. Görevi, hasta annenin işlerine yardım etmekmiş. Bu görevi aksatmadan, yanlış yapmadan, tam bütün yerine getirecekmiş. Bu nedenle, ikram filân kabul edemezmiş. Günde altmış mark tutan ücretini de Sosyal İşler Müdürlüğü’nden alacakmış. Bu yetermiş ona...

Frau Stiller’in Mirzagildeki bakıcılık görevi yirmi dört gün sürdü. Sonunda “Danke schön! Bitte schön!” diyerek birbirlerinden ayrıldılar. Mirza akıl edip Almanların “Dalie” dediği çiçeklerden bir demet yaptırıp getirdi. Giderken verdiler.

1939’da İkinci Dünya Savaşı’nı çıkaran, bütün Avrupa’yı, Afrika’yı yakıp yıkan, Sovyetler Birliği’ni vuran, insanları gaz odalarına dolduranların çocukları değil miydi bunlar?

Evet onlardı. Ama değişmişlerdi. Çok, çok değişmişlerdi. Yoksa yanılıyor muyum?

1986

Video

Duisburg'un Ruhrort semtindeki eve video geldi, işçi eşi, dört çocuk anası Hasibe çıldırmalık oldu.

Kendisi ilkokulu bitirip kaldı. Mazılı köyünde ortaokul yoktu. Babası, "Kızlar okumasa da olur, oğlanlar gitsin!" dedi. Oğlanlar gitti kasabadaki ortaokula...

Hasibe ant içti: "Evlenirsem, çocuklarımı kız oğlan ayırmadan okutacağım! Eğer bu dediğimi yapmazsam dünyanın en alçak insanıyım. Okumak dünyanın anahtarı! Bütün kapıları, kafaları açar. Şimdi okumadım diye her yerde basılıyorum..."

Yedi yıl yurttta, on yedi yıl Duisburg'ta, 24 yıl içinde, dört çocuk büyüttü. Eksik olmasın, kocası Edip de çocuklarıyla ilgilenmek ister, ama işten gelir, kendini sedire atar, uyur. Ne olsa yoruluyor. Çocukların sorumluluğu yalnızca kendi üstüne kalır.

"Kalkın yavrucuklarım! Matematik çalışın! Tarih çalışın! Ödev yapın! Boş boş oturmayın kuzularım!" der; hem az, hem öz söylemeye çalışır. Fazla sıkıştırırsa sinir oluyorlar. Gene de durumları iyi. Sınıfları geçiyorlar.

En büyüğü Fatma 19, en küçüğü Deniz 13... Yolu açan da Fatma. Üniversiteye gidiyor. Öğretmenleri onu önce Gymnasium'a yolladı... Arada okula çağırırlar. Edip gitmez, gidemez. Hasibe koşar. Hatta çağırılmadan gittiği olur. Almancam az diye çekinmez, aklına gelen soruları sorar. Önceleri hiç anlamazdı. Boyuna "Jawohl! Jawohl!" derdi. Çocuklara bunun bile yararı oldu. "Anamız geliyor, öğretmenle konuşuyor!" diye dersleri sıkı tuttular.

Deniz'i de Realschule'ye ayırdılar. Öğretmeni: "Eğer biraz çaba gösterirse, Gymnasium'a geçirebiliriz..." dedi.

Fakat son zamanlarda kötüledi. Hiç zayıf almayan çocuk, ikişer, üçer tane takıp getirmeye başladı.

Hasibe koştı okula. “Deniz ödev yapmıyor!” dediler.

“Nasıl yapmaz?”

“Yapsa da baştan savma yapıyor!”

“Eskiden böyle değildi, ne oldu?”

Deniz’in büyüğü Naciye’nin dersleri geriledi. Onun öğretmeni de, “Acaba neden böyle oldu?” diye soruyor.

Hasibe’nin kafası “Tınnn!” etti birden. O biliyor neden böyle olduğunu: “Video’dan! Evet, şu video denilen zıkkımdan! Barut gibi çocuklar eve video geldikten sonra böyle oldu!”

“Alma şunu Edip! Kurban olayım, alma! Ben daha televizyonu kapatmanın derdindeyim, sen kalktın, video alıyorsun!”

“İyi ama kahveden hoşlanmıyorum. Çok sigara dumanı oluyor. Evde iki film seyrederek neşemi bulurum. Bana bu kadarcığı çok görme Sayın Hasibe Hanım!”

“Ama çocuklar ne olacak, Edip?”

“Onlar ödevini yapar, çalışır...”

“Sen video seyrederken onlar çalışır mı?”

“Benim çocuklarım çalışır...”

Hayır, çalışmadılar. Gelip oturdular. Ana baba gibi film seyretiler. “Filmlerin hepsi sevi üstüne değil; sosyal içerikli olanlar da var...” diyorlardı. Bir başladılar mı, o başlayış.

Sachtleben kimya fabrikası işçisi Edip her gün, Ehren Sokak’taki Türk bakkalından iki film alıyor. Çocuklar ikisini de izliyor.

“Kalkın yavrularım, dersinize bakın!”

“Film bitsin kalkarız...”

“Gidin yavrularım uykunuzu uyuyun!”

“Bu da bitsin uyuruz...”

Ders yapmadıkları gibi, uykuyu da azalttılar. Yatınca, o yana, bu yana döner oldular. Karnelerde zayıflar, trenin vagonları gibi birbirine eklenerek gelmeye başladı.

Hasibe çıldırmalık oldu.

Edip çocuklara birkaç kez serteldi. Onlar da babalarına karşılık verdi. Gülerek, birbirine göz kırparak, “Kötü mü; biraz yurt kültürü alıyoruz...” diyorlardı. Ak camda gördüklerini yurt kültürü sanıyorlardı. Böyle durumlar yurttan ayıptı. Büyüğün sözüne karşılık verilmezdi. Burda: “Görüştüğümüzü belirtiyoruz, ne var?” diyorlar.

“Görüşünüzü belirtiyorsunuz ama arka arkaya bu zayıflar ne?”

Bir gün, “Video yasak!” dedi Hasibe, kesip attı.

Okuldan geliyorlar. Edip daha işte. 14.30’da takıyorlar bir kaset. Gömülüyorlar koltuğa. Burdan kalkıp, dereleri geçip, dağları aşip, bulutların üstünden uçup bir düş ülkede yitiyorlar.

Evlerine bir bardak çay içmeye gittiğimde Hasibe anlattı:

“Aaah, Fakir Ağabey, baktım bunların dili bile değişti. Filmlerdeki komik oyuncular gibi konuşuyorlar. Eskiden bana güzelce ana derlerdi, şimdi dişlek dişlek sırtarak valide diyorlar. Dün küçük oğlan da kocakarı dedi. Her şeye dayanırım, buna dayanmam! Daha benim yaşıma kırk! Seksen olsam da kendime kocakarı dedirtmem! Hem de kocam video seyredecek diye gümüş gibi çocukları ziyan edemem!”

Evde kimse yoktu. Mutfığa gitti: “Edemem!” diyerek söylenmesini sürdürdü. Ocağa yemek vurdu: “Edemem!” Yoğurt çaldı: “Edemem!” Alışverişe gitti: “Edemem!” Odaları süpürdü: “Edemem!” Birden, “Edemeeem, edemem!” diye bağırıldı.

Aynaya koşup, yüzüne baktı. Sapsarı. Elleri titriyor. Dudakları ölmek üzere olan bir insanın dudakları gibi sönmüş. Kendi kendine korkuyla sordu: “Yoksa çıldırıyor muyum?”

Elektrik süpürgesini bırakıp oturma odasına koştu. Videoyu yerinden söküp kolunun altına aldı. Kasetleri naylon torbaya doldurdu. Kاپıyı çarpıp çıktı. Çıktı yürüdü.

Deli bir hızla koşuyor.

Duisburg’ta kanallar yok mu? Olmaz olur mu; hem kaç istersen! Bunların en derini Kaiser Kanalı’dır. Koştu; iki bir demeden kıyısına vardı. Önce kasetleri attı suyun yüzüne. Cump cump düştüler. Kıpırtıda halkalar oluştu. Sonra video olacak baş belâsını savurdu. Kanalin yüzü karmakarışık oldu. çabuk eve döndü. İçi, görevini yapmış insanlarınki gibi genişledi.

Birazdan kocası gelecek.

“Ne yanıt vereceğim?” diye hiç düşünmedi. “Yanıtım hap-hazırdır. Şu kocama: ‘Madem sorumluluk benim, ben böyle yapıyorum, hoşgör beni Edip Efendi! Hoşgörmezsen, yatır yere, kes ktır ktır!’ Şu da çocuklarıma: ‘Ben sizin gibi Realschule’ye,

Gymnasium'a gitmiyorum. Aklım böyle erdi, böyle yaptım. Siz okuyorsunuz. Kaç kez dedim, okumak dünyanın anahtarı! Bütün kapıları, kafaları açar. Siz okumuş insanlarsınız; çocuklarınızı benden iyi yetiştirin! Hem de kalkın şimdi ödevlerinizin başına! Yılışmayın karşımda, kalkın çabuk!' Böyle haphazırdır yanıtlarım!" deyip rahatladı.

1991

Koçum Uyudu

Günün işlek saatlerinde duraklar mih gibi.

Biliyorsunuz, bu Friedrich Alanı otobüslerin, tramvayların kavşak yeri. Çok arkaboru duramı, çok toz oluyor. Gürültü ise kulakları sağır edecek derecede. Kuşlar ayırdına varmadan gelip ağaçlara konsa kaçıyor. Orası, özellikle işe giderken bir cehennem, işten dönerken başka bir cehennem. Reklâmlarda çocuklar gülüyor, ama yalan. Reklâmlarda balıklar uçuyor, yalan. Bankanın diktiği saat bir dakika geri kalırdı; düzeltilmişler; artık hiç geri kalmıyor. İnsanların ivedisi var. Tramvaylar on, otobüsler on beş dakikada geliyor. Ancak işlek saatler geçince biraz seyreliyor.

İnsanlar iş dönüşü daha ivercen. Eve varıp kafayı vurmak istiyorlar. Şehir merkezinden binmişlerse, çoğu otobüsteki koltuğa yaslanır yaslanmaz uyuyor. Sabah altıda, sokaklar haşş huşş etmeye başlıyor. Demek dört buçuk, beşte kalkıyorlar. Yıkanıp evden çıkıyorlar. Doğru dürüst kahvaltı yapmıyorlar. Koştururken dizlerini masanın tahtasına, karyolanın demirine vuruyorlar. Elektriği açık, musluğu akar unutup fırlıyorlar. Yıllarca yaşam böyle olsun diye koştular. Şimdi koşturmadan duramıyorlar. Yitiyorlar delirmiş bir hızın içinde.

O taşıtların kavşak yerinde ben de aktarma yapar, otobüsün içinde eve doğru sallanır giderim. Öğrencim İbrahim'i bir aydır orada görüyorum. Yaşı on yediye devrildi. Bir aydır dünyanın en büyük çelik fabrikalarından biri olan Thyssen'de çıraklık eğitimi görüyor. Ama bunun adı eğitim; Elektro-Mekanik bölümünde işçi gibi günde sekiz saat çalışıyor. Firma eline ayda altı yüz mark veriyor. Ustabaşılar iş gösteriyor. Öğretmenler ders yapıyor. Bütün gün şunu kes, bunu törpüle. Şunu sök, bunu tak.

Koca hangar bir uğultunun, gürültünün içinde. Hem de toz ve sıcak... Orda kuşlar uçmuyor, orada balıklar gülmüyor... Okulda sınıfça gırgıra aldıkları Almanca öğretmeni Frau Symück yok artık. Okul bahçesinde habersizden varıp sırtından atladığı kızlar yok. Günde sekiz saatlik bir cehennem var. Sadece bir saat öğle paydosu veriyorlar. İş yedi saat, ama bitmiyor. Yetmiş gün gibi uzuyor, uzuyor.

Asıl da sabahları erken kalkmak zor. Zaten yıllardır okul için hep erken kalktı. Okul ne uzun bir elkoyma insan yaşamına!

Küçücük aklıyla böyle büyük düşünlere, duyushlara da açılıyor arada...

“Nasılsın İbrahim? Senin için artık iyi diyorlar...”

Türkçe dersini gırgıra alırdı. Sınıf öğretmeni raporuna “frech” yazmıştı: Şımarık! İçinden coşkunluklar taşırdı o zamanlar. Babası erkenden çıkar gidirdi. Okul dönüşünde ise gelmemiş olurdu. Gelince iki lokma yer, atardı kendini yatağa. Eşi: “Bu adam amma uykucu haa!” derdi içinden.

Friedrich Alanı’nda raslaştık gene. Boş bir banka benden önce yıkılmış. Yanına iliştim. Gözlerinin altına bakıyorum: Patlıcan rengi mor halkalar oluşmuş. Hem de epey süzülmüş. Toza, gürültüye, gittikçe ağırlaşan arkaboru dumanına kanık-samış.

On altı yaşına kadar bu cehennem ona çok uzaktı! Okulda bir kez iki hafta, bir kez üç hafta meslek uygulaması yaptı. Meğer onlar balı börekmiş. Şimdi durmadan kilo düşüyor. Ansızın patlayıp korkunç bir çılgınlık yapmak istiyor iş yerinde.

Alman ustabaşı: “Sessiz ol delikanlı!” diyor. “Şu zamanda bir eğitim yeri buldun, aylık da altı yüz mark; değerini bil! Yarın yerleşik kaya gibi işçi olursun. Yurduna dönersen, elektromekanikersin, senin gibisini sınırdan kaparlar...”

Kaçırıyorum gözlerimi.

Raslaşmamıza kızmış gibi. “Senin için iyi diyorlar!” sözöme de alındı sanırım. Keşke söylemeseydim. Kızdığını belli etmiyor. Yandan bakıyorum, başı düştü düşecek, dikildiği yerde

gidecek. Düşünde, çok kızdığı İsmail ağabeyine çelme takacak. Okul bahçesinde kızların sırtından atlayacak gene.

Şu otobüs de nerede kaldı, 911 numara?

Kimi zaman 929'a da bineriz. Her zaman görmeyiz birbirimizi. Çok kalabalık olur. Ben de erken kalkarım. Halimce yorgun olurum. Günde sekiz saat çalışırım. Ama işimi oturduğum yerde, masada görürüm. Yazı düzeltirim, mektup yazarım. Benimki bir derece hafiftir. Onun gün boyu dalga geçecek dakikası yoktur. Almanya'da iş eğitimi işçilik gibi sıkıdır. Asla fırsat vermez ustabaşlar. Ödevi verir gider, sonra gelir denetler. Belki tek olanak, çalışıyor gibi görünüp gözleri yummadır. O da ya olur, ya olmaz.

Hay Allah, nerde kaldı bu otobüs? Oturduğumuz tozlu banka bir kişi daha geldi, biraz sıkıştık. Elimi İbrahim'in omzuna attım. Başını koyabilsin diye omzumu eğdim. Kolunu okşar gibi yaptım. Gerçekte Duisburg'un otobüsleri saat gibidir. Karakışın karlı günlerinde bile gecikmezler. Ama bekliyoruz ya... İbrahim de bitkin ya... İkimiz de yorgunuz ya... Hem de daha yeni çıkıyor ya çocukluktan; körpe bedeninin benimki kadar dayancası yok ya... Bir de bu Ruhrort denen yer çıldırtır insanı. Bu varsıl, bu endrüstride son derece aşırı giden ülkeler güzelim dünyanın içine ediyor. Bunu herkes biliyor. Ama sesini çıkaran az. Çoğunluk rahatını yitirmek istemiyor. Otomobillerin her yıl yenisi çıkıyor. Biranın tadı iyi; tam uyutmuyor, yarı uyutuyor. Televizyon da fazla geç kalmadan iki kanaldan sulu erotik filmler göstermeye başlıyor.

Sonunda bizim otobüs görüldü. İbrahim'e bakayım dedim; ohooo, çoktan geçip gitmiş, çoktan! Ağzını kovan gibi aralamış, suları aktı akacak. Herkes bindi, biz kalacağız nerdeyse. Hafifçe sarsarak uyandırdım eski öğrencimi.

En arkada iki kişilik yer bulup oturduk. Otobüs yürüdü. Ren köprüsünü geçtik, Goethe Alanı'na varmadan koçum yeniden uyudu. Oysa yirmi dakika sonra evinde olacak.

"Aah İbrahim!" dedim içimden. Başka ne diyeyim?

1991

Küçük Mustafa

Dokuz yaşındaki torun, avluda evin köpeğini kızdırıyor.

Yurtta izinleydiler. Yaşlı adam merdivenden indi, onu yanına çağırdı. İstemeyerek kalkıp geldi torun.

“Eeey Kara Mustafa! Küçük Mustafa!” dedi yaşlı adam. Bir süre çocuğun kara saçlarını okşadı. “Bugün seninle nereye gideceğiz, biliyor musun bakalım?”

Torun omuzlarını dikti: “Dede, ben artık küçük değilim!” dedi. Sesindeki başkaldırıcıyı güçlendirmeye çalıştı, sağ elini yumruk yapıp havada salladı.

Yaşlı adam güldü: “Küçüktün büyüdün, hastaydın iyileştin, tam bir aslan oldun! İnşallah daha da büyüyeceksin, benim düşlediğim gibi, güçlü bir yiğit olacaksın!” Ummm diyerek öptü Mustafa’yı.

“Olacağım! Bütün çocukları döveceğim!”

“Dövecek misin? Neden?”

“Çünkü güçlü olacağım...”

“Onlar da güçlenir...”

“Ben hepsinden fazla güçlenirim...”

Yaşlı adam torununu ahır kapısına doğru götürdü:

“Gel seninle eşiği çıkaralım. Hem gidelim, hem konuşalım. Hem de dinle beni: Dünyanın en güçlüsü olsan da arkadaşlarını dövmeye kalkma. Onlarla el ele verip güzel amaçlar uğruna çalışacaksınız. Gel baltayı alalım. Seninle bugün dağa gideceğiz...”

Kara Mustafa’nın kafasında şimşekler çaktı:

“Dağada kurt var mı dede?”

“Vardı, kalmadı. Kaldıysa da tek tük... Arayıp bulmak için bütün gün dolaşmak gerekir...”

“Biz de dolaşalım dedeciğim!”

“Ama senin o kadar vaktin yok!”

Torun Kara Mustafa, Almanya’nın Duisburg şehrinde doğdu. Ana babasıyla orda yaşıyor. Çünkü babasının işi orda. İki de ablası var. Dedesinin köyüne tatile geldi. Otomobille Avusturya, Yugoslavya, Bulgaristan yollarından geçtiler. Yollar üç buçuk günü yuttu. Üç buçuk da dönüşte yutacak. Altı haftanın biri yola gidiyor. İkisini de, bu yıl Edremit’e yakın bir yerde, deniz kıyısında geçirecekler. Dedesi çok haklı; iki hafta dağlarda kurt aramaya yetmez...

“Bugün senin çama gideceğiz...”

Mustafa anlamaya çalıştı: “Nasıl benim çama?”

“Senin hekimin olan çama!”

“Hekim ne demek; bilmiyorum?”

“Hekim seni iyi eden; doktor...”

“Ben hasta mıydım?”

“Küçükken hastaydın. İki yaşında göğsü hırıltılı bir çocuktun. Anan baban seni doktorlara gösterdi. İğne, ilaç aldılar. Ama bir türlü iyi olmadın. Öleceksin diye korkuyorduk. Gene bir izin vaktinizdi. Ben dedim: ‘Verin Kara Mustafa’yı bana! Onu bir de çamlıktaki hekime götürüyüm.’ ‘Peki götür’ dediler. Baharın ucu göründü, eşeğe bir yatak sardım. Seni üstüne bindirdim. Dağın yolunu tuttuk. Tarlamız tam ormanın başladığı yeredir. Yaşlı çamın dibine bir çardak kurdum. Üstüne yatağı serdim, seni yatırdım. O yıl o tarlaya kır bostanı ekim. Ama kırdaki su yok. Eskiler, ‘İki çapa bir sudur’ derdi. Bostanı durmadan çapaladım. Bir çapa da senin eline verdim. Gündüzleri böyle çalıştık, geceleri çardakta yattık. Derken gür yapraklar tarlanın yüzünü örttü. Aynı zamanda seni ormanın içinde dolaştırıyordum. O çam, bu çam, boyuna geziyorduk. Orman yemişleri topluyorduk. Yakınlarda bir keçi sürüsü vardı. Çobana bir takım giysi almaya söz verdim. O da bir keçiyi bize sağımlik verdi. Gök gözlü güzel bir keçiydi. Onu her gün sağdım. Kayalardan bal buldum. Süte bal katıp içirdim sana. Arada av etleri yedirdim. Seni her gün o çamın dibinde uyuttum. Bence seni o çam iyi etti...”

Bu sırada yol bitti; ormanın dibindeki tarlaya geldiler. Yaşlı adam: “İşte Mustafam, senin çam!” dedi.

Gerçekten yaşlı bir çamdı. Hafifçe beli eğri. Kırmızıya yakın dalları rüzgârda sallanıyor. İğne yaprakları dallarını örtüyor.

“Dedeciğim!”

“Söyle Kara Mustafam!”

“Çam hasta bir çocuğu nasıl iyi eder?”

“Bunu sana tam açıklayamam. Dünyada çeşit çeşit ağaç var. Duyduğuma göre hepsi yapraklarıyla soluk alır; hem de türlü gaz çıkarıp havaya salar. Kimisi gündüzleri zehirli gaz, geceleri oksijen çıkarır; kimisi gece gündüz zehirli gaz çıkarır. Çok denedim, ceviz ile incirin dibinde uyuyan insan hasta olur. Önce başı ağrır, gözü kanlanır, yüzü solar. Eğer ordan uzaklaşmazsa ölür gider. Çam gece gündüz oksijen çıkarır. Bu yüzden insanların canına can katar. Bilirsin, oksijen temiz havadır. Bunu da en çok çamlar çıkardığı için, ben düşünüyorum, sen bu çamın çıkardığı temiz havaya doyarak iyi oldun. Yani çam senin doktorundur. İnsan fırsat bulunca doktorunu görmeye gelse iyi olur...”

Kara Mustafa yaşlı çamın dallarından birini tuttu, iğne yapraklarını okşadı:

“Sağ ol dedeciğim. Çok sağol dedeciğim...”

“Bu sözü çama söyle. Seni iyi eden o!”

“İkiniz de sağ olun...”

Torun, yaşlı çamın gür dalları arasından yüksek maviliklere baktı: “Bunu da, seni de her yıl gelip göreceğim, benim akıllı dedeciğim!” dedi.

1988

Dilek, benim Ehren Sokak okulundaki öğrencilerimdenidir. Bütün sınıfın “gerzek” gözüyle baktığı kız, büyük ara’da koşarak yanıma geldi. Tatlı bir şey anlatırken yanakları çukurlanır. Hem de diliyle dişi arasından tükürük saçır.

“Tee orda bir bebek var, gördünüz mü?”

Görmemiştim. “Hangi bebek?” diye sordum.

Nerden gelmişse, avlunun ortasında bir bebek arabası duruyor. Görmek için dikkatli bakmak gerekir. Öğrenciler çevresini sarmış.

Bir yıl önce yaşı nedeniyle okuldan ayrılan Sonja, arkadaşlarını görmeye gelmiş. Bebek arabası onunmuş.

O değillikten yanına yaklaştım: Pembe örtüler içinde bir can parçası yatıyor. Dibimde dikilen Dilek tam o sırada elimi tuttu:

“Çok tatlı değil mi?” Gene tükürük saçtı.

“Acaba kız mı, oğlan mı?”

“Kız; hem de şey...”

“Güzel mi diyeceksin?”

Dilek güldü. Ak dişleri iri iri çıktı. Arkadaşları zekâsına sataştıkça, ben de elden geldiğince onu korumaya çalışırım. Sırasını bulup aferin çekerim. Öğleden sonraki derslerime düzenli gelir. Derslere kendini tam bütün verir. Yeni bir şey giyince “Aaa; çok yakışmış! Güle güle giy!” derim. Bir bahane bulup o da bana böyle sözler söylemek ister. Ama alışverişlere çıkmıyorum, çarşı pazar dolaşmıyorum. Giyim kuşama önem vermiyor, olanları yıkatıp yamatıp giyiyorum. Dilek eskilerimi yeni sayıp, “Aaa; çok yakışmış! Güle güle giyin! Sırtınızda eskisin!” diyor. Ben de teşekkür ediyorum.

Böyle böyle serpilip gelişiyor. Babasının hiç vakti yok mu acaba? Onun bıraktığı boşlukları belki benimle doldurmak isti-

yor. Paydos olunca bekliyor. Mahalleye doğru birlikte yürüyor. Taşıt sellerinin aktığı kavşaklarda lambaların değişmesini beklerken kuzu gibi kolumun altına giriyor.

“Sonja bu okulda öğrenciydi, öyle mi?”

“Evet; yaşımdan çıktı! Birden gebe kalmış!” Elleri yumruk yapıp birbirine vuruyor. Başını bir sağının, bir solunun üstüne yıkıyor. Sevinç dolu bir şaşırmanın içinde durmadan deviniyor.

“Nasıl kalmış birden, gebe?”

Alanda dolaştırıyor gözlerini: “Ne bileyim ben?”

“Yoksa öğrenciyken mi evlendi?”

“Hayır; evlenmeden yapmış çocuğu!”

Şaşırmış bakıyorum yüzüne: “Öyle şey olur mu Dilek?”

“Burda oluyor...”

“Anne babası ne diyor buna acaba?”

“Karışmıyor onlar. Burda karışmazlar...”

“Aferin Sonja’ya! Bak hemen kız anası oldu!”

“Evet...”

“Ne koymuş adını?”

“Adı Britta...”

“Çok güzel bir ad; ilk duyuyorum...”

“Hııı, çok güzel!”

“Birlikte mi yaşıyor oğlanla?”

“Bilmiyorum; ama Ali’ymiş adı...”

Düdüğüm olsa çıkarıp öttüreceğim. Elimin içindeki elini sıktım Dilek’in. O da benimkini sıktı.

“Gel; Sonja’nın kızını yakından görelim!”

“Gel...” dedi o da bana.

Daha çok da bizim çocuklar, Alman arkadaşlarını dirsekleyip Sonja ile Britta’yı araya almış. Durmadan birbirlerini itiyorlar. Kızlara saklı saklı çimdik atan Ayı Turan da eğilmiş Britta’nın yanağını sıkıyor.

“Açıl biraz Turan! Hem de sıkıp durma kızın yanağını!”

Turan kızdı. Dilek’e yiyecek gibi baktı. Ama ben varım. Diş geçiremeyeceğini anlayıp çekildi. Öbürleri de açıldı biraz. Kur’an kursuna gideceğim diye öğleden sonraki derslere gelmeyen Emine Sümbül, Britta’yı arabasından alıp kucağıma verdi:

“Bak dedesi, ne şirin!”

Alları karaya çalan bir katmer gülü; küçücük elleriyle kendini savunmaya çalışıyor.

Aldım kollarıma. Maşaallah maşaallah çektim.

Dilek kıkır kıkır gülüyor: “Çok güzel değil mi?”

“Anası gibi...” dedim.

“Hem de babası gibi...”

“Hangi Ali acaba babası?”

Dilek biliyormuş, anlattı: Sonja, bu olağanüstü güzelliği, iki yıl önce bizim okulu bitirip Kamp-Linfort madeninde çalışmaya başlayan Ağlasunlu Ali’yle başarmış.

Sonja’yla orda ders zili çalasuya konuştuk. Ali’nin çok yakın hemşerim olduğunu söyledim. Gelecek yaz Ağlasun’a gideceklermiş. O da bana bunu anlattı.

Ertesi gün kitaplarımdan birini Britta’ya imzalayıp getirdim. Yolladım Dilek’le: “Götür Sonja’ya ver, Britta’nın dolabına koysun. Belki ilerde okur...” dedim.

1989

Kalimerhaba*

Baharın ucu göründü mü, sevinçlerden uçuyorum. Her mevsimin ayrı güzelliği olduğunu bilmez miyim? Gene de mevsimler içinde en çok baharı severim. Üstümdeki uyuşukluğu atmak için ilk fırsatta kırlara çıkarım.

Kırlara çıkıp kendimi yitiresiye dolaşmak bende Anadolu'dan bir alışkanlıktır.

Üç gün önce bir arkadaşım Düsseldorf'a gidecekti. Gelip otomobiliyle beni aldı. Ratingen'den sonra Düssel çayına yakın bir yere bıraktı.

"Gel benimle sen de yürü!" dedim.

Şehirde çok işi varmış: "Tam üç saat sonra buluşalım!" deyip gazladı.

"Üç saat sonra beni burda bulamazsan bekle! Benim de kırlarda çok işim var!" diye bağırdım ardından, duymadı.

Neandertal'in oralara gün vuruyor.

Ot bıçağımı, torbamı almışım. Can otları toplayacağım. Karahindibalar şehirde bile toprağı delip çıkalı, taşları kaldırıp atalı çok oluyor; şimdi betonları zorluyorlar. Sarı çiçekleriyle toprağın yüzünü yakında Çin halısı gibi dokuyacaklar.

Dünyanın neresine gitsem bunlar beni hoplu toplu karşılar. Almanlar ona "aslandışı" der. Desinler; her yerde yenir, otların en eliaçığı, yararlısı onlardır. Yaprakları kırkma gibi tırtıklı, hem de koyu yeşildir. Sapları süt çıkarır. Kökleri kumsallarda sakız verir. Salatasını, çorbasını, pilavını, böreğini yemelere doyamam. Çiçeklerinden reçel yaptım, hoş oldu... Şimdi bahçe hindibasını bile bilen az; karahindibayı temelli yabanotu sayar-

* Yunanca "Kalimera", Türkçe "merhaba" aynı anlama geliyor. "Kalimerhaba"yı Almanya'daki Türklerle Yunanlılar yaptı.

lar. Oysa şehirlerin içine dalmış, merdivenlerin dibine gelmiş, yaban olur mu? Televizyona, videoya bakmaktan yorulmuş gözler onu göremez ki!

Adının “kara” oluşuna bakıp kimse aldanmasın, karahindiba benim güzelimdir. Bin derdin dermanı; karaciğer hastalarına, derisinden zoru olanlara, romatizması olanlara birebir gelir. İyi de sidik söktürür.

Her otun ayrı ayrı hatırını sorma isteği duyarak yürüyorum.

Bir derecik geçtim. Suyun iki yanını ısırganlar tutmuş. Başkaldırmış gibi yanı yöreyi sarmışlar. Yapracıkları henüz taze. Elimi sürdüm. Daha ısırgaçları tam olmamış. Gene de sayelerinde tatlı tatlı kaşındım. Kendimi her yıl birkaç kez dalatırım; gizli açık ağrılarım savulur gider.

Ortaçağda akılsız krallar bir insanı cezalandırmak istedi mi, soyup ısırganların içine atarmış. Kral olmak için ille akıllı olmak gerekmez ki! Kötülük ettim sanıp iyilik ediyor.

İnsanlar ısırgandan niçin kumaş dokumaz? Keten gibi sağlamdır. Yatak çarşafı yapıp üstüne yatsan olur. Şu yeryüzünde bence en iyi, hem de iyiliksever ottur. İyi huyludur. Kessen küsmez.

Isırganlar daladı mı bedenimde kandolaşımı hızlanır. Yaşım elli mi, altmış mı düşünmem; yeniden “delikanlı” olurum. Bağırır, çağırır, türküler söylerim. Uzaktan görenler kuşkulandır? Yüzüme demeseler de arımdan, “Vah vah; şehirde biri daha delirdi!” derler.

Neandertal’in üstüne düşen gün ışıkları parlıyor. Bir bayırın yüzünde akıllı karalı insanlar ot topluyor. Binlerce yıl önceki insanlar gibi deviniyorlar. Epeyce uzaktalar şimdi, ama eğilip kalkmalarından belli, ot topluyorlar. Bir ellerinde torbaları, bir ellerinde bıçakları... Belki madımak bile buluyorlar. Anadolu insanı ağzının tadını bilir. Bu otlar can suyu doludur; yılda hiç olmazsa beş altı kez yemelidir. Başka türlü insanın içi, dışı temizlenmez. Pirinçle pişir, bulgurla pişir, salatasını yap; ısırgan, hindiba, madımak; hepsi aynı yararı sağlar. Salatasına soğan doğra, limon sık, üstünde iki kaşık zeytinyağı gezdir; gör bak ne tatlar veriyor! Çökelekle, beyaz peynirle karıştırıp böreğini yapsan da olur.

Geçen gün postanede rastladığım Ankaralı Hacı Öztürk, “Yahu, ısırganın böreği olur mu?” diyor. Yirmi yıldır Krupp’ta dökümcü. Artık izinlere seyrek gidiyor. Anadolu’nun tatlarını unutuyor. Acıdım içimden.

Şimdi mahalle kahvesinde otuzu kırkı toplanmıştır. Birer deste kâğıdın başına bölünmüşlerdir. Çatlat ha çatlat! Dumanlı havanın içinde akşamlara kadar kâğıt oynarlar. Ne kırları bilirler, ne kırlarda hemşerilerle söyleşmeyi.

Uzaktan benim otçulara bağıldım:

“Merhaba canlaaaaa!”

Başlarını hafif döndürüp gene daldılar.

Orası ekilmemiş bir tarlaydı. Hiç abartmıyorum; belki yüz türlü ot vardı. Hangi otu seçip alacaklarını sanırım iyi biliyorlar. Ayakkabılarını çıkarmışlar. Çoraplarını atmışlar. Sırtlarını güneşe vermişler. Bütün kış bedenlerinde biriken elektriği ayaklarından sağıyorlar. Bayılırlar onlara.

Aramız on metre:

“Merhaba yahu! Niçin sesiniz çıkmıyor?”

Yaşlı başlıların arasında ergen kızlar, yeni gelinler görüyorum. Üç de erkek var; kara kaş, kara göz; bıyıklarını pek güzel traş etmişler, son derece yakışıklı görünüyorlar.

“Nasılsınız bakalım, keyifler iyi mi?”

Acaba Almanya’da bizim yurttaşlar arasına yeni bir tarikat daha mı girdi? Kimi üç ay, kimi altı ay dil orucu mu tutuyor? Son zamanlarda bir sürü acayip akım, özellikle eğitim düzeyi düşük kesimleri kötü biçimde sarıyor.

Biri mırıldandı: “*Nix Türkisch...*”

“Nasıl *nix*? Nerdensiniz siz Anadolu’dan?”

“*Wir Griechisch, Griechisch!*”

Erkeklerden biri Almanca açıkladı:

“Biz Yunanız, Türk değiliz...”

Ayırında değilim; elim tepeme gitmiş! Beş yıl önce Mülheim’de aynı yanılgıyı yaşadım. İki yıl önce Köln-Weiden’de aynı yanılgıya düştüm.

“Aman ne mutlu yanılgı bu! Varın siz Yunan olun, ben de Türküm. Kalimerhabaaa!” diyerek çöktüm yanlarına.

Onlar da bıraktı işi. “Kalimerhabaaa!” diyerek güldüler. Gülüşleri Almanya’ya işçi gelmeden önceki gibi utangaç.

“Salatasını mı yapacaksınız, böreğini mi?”

“Yemeğini, salatasını, böreğini...”

Hükümetlerimiz arasında tartışmalar kızışıyor. Gazeteler gene kötü yazıyor. Bir denizin iki yanında birbirinden iyi, hem de yoksul iki halkı savaştırmaya çalışıyorlar. Yaşamlarımızı iyileştirmek için elbirliği yapacakları yerde, yüreklerimize zehir ekiyorlar.

Pabuçlarımı çıkarıp, çoraplarımı attım ben de. Kör bıçağımı, bez torbamı çıkardım. Onlarla birlikte ot toplamaya başladım. Hem de biraz gençlik bulaşsın diye gelinlere doğru sokuldum. Solukları bizimki gibi kokuyor. Kimi Peleponez ovasından, kimi Kavala’dan gelmiş. Terlemişler hafif. Terleri bizimki gibi kokuyor.

“Ne ayırdınız var sizin bizden? Yada bizim sizden? Bizleri birbirimizle niçin savaştırmak isterler?”

Erkeğin biri, “Gerçekten Türk müsün?” diye sordu.

“Sanırım...” dedim.

Bu yanıtlım hoşuna gitti; çok güldü: “Aramızda büyük sorunlar var! Sularda, sınırlarda kolay kolay anlaşılmıyoruz!” Kızmış gibi bağırıyordum ona:

“Bir sürü diplomat besliyoruz. İşleri ne? Oturup çözsünler sorunları!”

Yüzleri bizim Duisburg’un üstü gibi bulutlandı. Herhal onları üzdüm diye ben de üzüldüm.

“Bakın, siz de, biz de yeryüzünün aynı otlarını seviyoruz. Kalimerhaba, kalimerhabaa!” dedim. Onlar da bana “Kalimerhaba!” dedi. İçim dışım tertemiz oldu.

1990

Ayarı Var

Bizi Rheine'ye düğüne çağırdılar. Salon tutmuşlar. Hemşerilerden Sökümcü Yunus evleniyor. Nişanlısı Türk kızı Sabriye Anadolu'da kayadan kayaya seken ceylanların torunu yeni bir ceylana benziyor. Bremen'den Dostlar Korosu gelmiş. Davulcu Orhan, zurnacı Nuri'yle gelmiş. Dolup taşmış oralar. Belki bin konuk. Tavuk yaptırmışlar. Coca Cola, Fanta... Çocuklar ayak arasında dolaşır. Kimi düşer, kimi şaşar.

Biz de çiçek yaptırdık. Takı için para aldık. Çıkıp vardık.

Yunusgil, bir Türk düğünü görsün diye Rheine Belediye Başkanını da çağırmış. O da kızını alıp gelmiş. Sahneye yakın bir yere oturduk. Köln'den şarkıcı Belkis'i de getirmişler. Orkestra çalıyor, o söylüyor. Bu Belkis çok sigara içen bir bayan; sesi çok kalın. Sesbüyülteni elektriğe bağlatmış; şarkıları söylerken bauuv bauuv bağırıyor.

Bir ay önce kendi aramızda, Avrupa'nın ilerlemiş uygarlığını eleştirdik: Teknik çok gelişmiş ama insan ilişkileri zayıf filân dedik. Dostluk yok gibi. Durmadan silah yapıyor. Ordular bunlarla evleri, yurtları yıkıyor. Uygar görünüş altında uygarlık dışı yaratıklar bunlar, dedik.

Tam o elektrikli kalın sesin kulaklardan beyinlere aktığı yerdeyim. Nerdeyse çarpılıp yere düşeceğim. Belediye Başkanı da, kibarlığa aykırı olur diye sesini çıkarmıyor. Kızı dayanabilmek için kendini sıkıyor.

"İzninizle ben biraz dolaşayım!" deyip kalktım. Var hızla salonun öbür ucuna gittim. Tam geçiyordum, Burdurlu Nezahatgil çağırdı. Yanlarında biraz oturdum. Alman enişte montajcıdır. Uçakla Suudi Arabistan'a gider gelir.

Hay Allah, ses burda daha gür! Hem de korkunç cazırdıyor. Bir insanda bu kadar kötü şans olur mu; yağmurdan kaçarken doluya tutuldum tam.

Nezahat hemşerim bana doğru, “Nasılsın, iyi misin?” diye sordu sanırım.

“İyiym iyiym!” dedim, ya duydu, ya duymadı.

Ellerimi huni yapıp eniştenin kulağına, “İşte sizin uygarlığı-nız!” diye bağırdım.

İçtiği biralardan yarı sarhoş; yüzüme cin cin baktı:

“Ne var bizim uygarlığımızda? Ne demek istiyorsun?”

Olacak iş mi; Türkçe sözlerimi hem duymuş, hem anlamış!

“Sizin batasıya uygarlığınız: Sesbüyültenler, sesdağıltanlar; şu gürültüye bak!” dedim.

Rudi enişte birasından bir yudum daha alıp ağzını sildi. Eliyle bir düğmeyi sağa sola çevirir gibi yaptı:

“Ayarı var ayarı!” dedi usulca. “Ayarını bilmedikten, yada bilsen bile yapmadıktan sonra suç uygarlığın mı?”

Onca gürültü, cazırtı arasında ben de onun dediğini anladım.

Kalkıp Sökümcü Yunus hemşerimi buldum: “Yahu Yunuscan, kıştır şunu biraz, yada yolla gitsin geldiği yere!” dedim. Anlayabilmesi için sözümü tam üç kez yineledim.

“Yahu Fakir Hocam! Elleme bildiği gibi çalıp çağırsın. Bizim hemşeriler kısılmış müziğe müzik demiyor!” dedi o da.

“Yahu sayın hemşerim, öyle değil şöyle, böyle!” diye çok uğraştım; bir türlü anlatamadım.

Eve geldiğimde başımın içi hâlâ cazırtı doluydu.

1987

Doktor Rainer

Doktor Rainer'in apansız ölümü yalnız Duisburg'u değil, bütün çevreyi, bu arada beni de üzünce boğdu. Uğurlayıcıları, gazetelere duyuru vererek, uzak yakın akrabalara, dostlara yas kartı yollayarak sağlanan uğurlayıcılardan kat kat büyük oldu. Radyo söylemedi, televizyon göstermedi, ama duyan başkalarına duyurdu. Ciğerine ateş düşen, yüreğine acı değen koşup geldi.

Duisburg inledi. Meiderich'in, Marxloh'nun, Hamborn'un, Hochfeld'in Türkleri Almanlardan çok inledi. Kızılırmak, Dicle, Fırat boylarında söylenen ağıtları, on bir yüzyıl önce Ren ile Rur'un birleştiği yere kurulan bu şehirde söylemek uygun olmaz sanan bizim kadınlar, tören süresince taşlar, kayalar gibi sustu; ama adım gibi biliyorum, herkes ağıdını içinden söyledi.

Doktor Rainer'in gömüleceği yeri bulabilmek için yarım saat önce yola çıktım.

Duisburg'ta gömütlükler epeyce gelişmiş, daha doğrusu geliştirilmiş birer kurumdur. Hepsinin bakıcısı, bahçıvanı, müdürü, memuru vardır.

Doktor Rainer'i Düsseldorf'taki Üniversite Kliniği'nden büyük tabut içinde getirip Almanların "Kapelle" dediği küçük kiliseye koymuşlar. Eşi Ayşe, kaynanası ile kaynatası arasında dikiliyor. Görümcesi ardında yer almış; yıkılırsa tutacak.

Gelen çiçeği, çelengi yerler almıyor.

Olanak ölçüsünde herkes kara giymiş. Ben de sırtıma koyu bir şey geçirmiştım. Küçük kilisedeki tören yirmi dakika sürdü. Beyaz eldivenli genç papaz ayrılık sözlerini tane tane söyledi. Onun Rainer enişteye "bilim kurbanı" demesi içimi sızlattı. Gerçekten öyleydi.

Ayşe öğretmenle evlendiğinde uzmanlık eğitimini yarılarmıştı. Bitirip kendisini yetiştiren üniversitenin İç Hastalıkları Kliniği

Karaciğer bölümünde çalışmaya başladı. Profesör Grünefeld'in takımındaki yedi gençten biriydi. Dalı, Almanların "Gelbswcht" dediği sarılık hastalığı idi. Prof. Grünefeld, sarılığın "A" ile "B" bölümlenmesini yapmış, Zürich'te toplanan bir bilimsel kongrede bildirisini okumuş, kitabını yazmış, yapılması gereken öbür araştırmaları gençlere devretmişti.

Sıçrayan sarılık, ilerlemiş bir "B" olayı! İşte en zoru buydu. Hele ameliyatlarda doktorun, hemşirenin göğüsleyeceği sakıncalar çok büyüktü.

Doktor Rainer, yaşamı, sakıncalarla güreşmek gibi anlayan gençlerdendi. Bu dalı isteyerek seçti. Kuzey yada güney kutbu bulunmamış olsa, çantalarını alır, yola çıkardı. Bir ara, devrim için Almanya'da dağa çıkma olanağı kalmayınca şehirlerin insan ormanına dalmayı düşündü. İki yıl süren bu tutkusu, güzel bir giz olarak günlüklerinde kaldı. Şimdi "Gelbswcht" konusunda yeni buluşlara yönelmek ona aynı heyecanı veriyor.

Takımdaki yedi gencin en atılganıydı.

Profesörlüğe yükselirken belki bir dal daha üstlenir; belki kansere ilaç arayanların takımına katılır; neden olmasın? O kadar erken doçentliğe hazırlanan adamın başarı gücüne sınır var mıdır?

Doktor Rainer'in tabutu güzel Alman gürgeninden...

Uzun boylu, atlet yapılı olduğu için tam ona göre, büyük bir tabut seçmişler. Beyaz eldivenli dört adam tutup onu tekerlekli taşıyıcıya yükledi. Uğurlayıcılar, tabutun ardı sıra yürüyor. Ağzını açmış bekleyen gömüte doğru gidiyoruz. Gömütlüğün iç yolları ne olsa dar. Kadın erkek karışık kalabalık, iki yana taşmadan, çimlere basmadan, üçerli sıra ile ağır ağır ilerliyor.

Zonguldak köylerinden gelen kömür işçisi Hasan'ın kızı Cemile'nin hastalığına uzun zaman tanı konamadı. Hasan, Eski Essen'de çalışıyordu. Ev doktoru, iç hastalıkları uzmanı, film çekimleri, kan sayımları derken Cemile'nin yolu Üniversite Kliniği'ne varıp dayandı. Yatak bulup yatmak da birkaç gün aldı. Prof. Grünefeld hastayı Dr. Schinkel'in sorumluluğuna

verdi. Hauptschule 7'inci sınıfta, kara kaş, kara göz, hem de hafif çilli bir kızdı.

Evet; ilerlemiş bir "B" olayı idi ne yazık. Hemen ameliyat olması gerekiyordu.

Dr. Helmut Schinkel yeni evliydi. Eşi Claudia gebeydi, yakında çocuk bekliyorlardı. Topluca yapılan görev görüşmesi sırasında Doktor Rainer onun duraksadığını sezdi.

Kendisi yeni evli değil miydi? Ayşe öğretmen bir içim suydı. Onunla evlenmeyi kafasına koyduğunda, hem Ayşe'nin, hem kendinin ana babasını razı etmek büyük sorun oldu. Amacına, yakınlarını kıarak ulaşmayı istemiyordu. Asıl zorluk da burdan doğuyordu.

Lâdikli mehmet öğretmen bir Anadolu türküsü söylüyordu:

*Güzel sevmek sarp bir kale
Ya alınır ya alınmaz*

Rainer'in gömütü iki meşenin arasındaydı. Dört yanını yeni çıkan yeşil örtülerle güvenceye almışlar. Toprakları dökmeden dağıtmadan tabutu indirdiler. Papaz gene dua okudu. Kısa bir ayrılık konuşması daha yaptı. "Bilim kurbanı" sözünü yineledi. Herkes sırayla su serpti. Toprak attı. Çiçek bıraktı.

Uğurlama töreninde Türkler yüzden fazlaydık. Üç Mehmet öğretmen gelmişti. Otuz üç işçi Mehmet, on yedi Hasan vardı. On sekiz Mustafa... Çok az görülen bir olay: On kadar da Türk bayan gelmişti.

Prof. Grönefeld de bir konuşma yaptı. Sesinde suçluluğa yakın bir titreme vardı. "Bilim kurbanı" sözünü o da kullandı. "Kurban" da sayılsa, ölümdü; babayiğit Rainer artık dirilip gelmeyecekti.

Helmut Schinkel'in başı yerden kalkmıyordu. Kimsenin yüzüne, hele gözüne bakamıyordu.

Ama ne denir; Doktor Rainer ameliyatın sorumluluğunu kendisi istedi. Hiç indirip bindirme olmadı; göz kırpmı süre içinde adı görev listesine yazıldı.

Son hazırlıklar yapıldı.

Cemile'ye yeşil gömlek giydirdiler. İğnelerini yapıp narkozunu verdiler. Doktor Rainer de gömleğini giyip geldi. Sonuç olarak bir "B" olayı üstünde çalışacağını iyi biliyordu. Helmut Schinkel'in duraksamasını meslek onuruna düşecek bir gölge gibi değerlendirdi herhal.

Bir de, o günlerde Almanya'da yabancı düşmanlığı pek fazlaydı. Yurdunun yeniden bu derece çirkinleşmesine üzülmüyordu. Zor durumda olan hasta kız, Tanrım hem de ne güzel adı var, Cemile; tıpkı yoluna canını verebileceği Ayşe gibi Türktü; bir anda ortaya atılmasında bunun etkisi olduğu kesin.

Doktor Rainer kaderden çok bilime inanırdı. En değer verdiği de, takım çalışması idi. Sıçrayan sarılık türünün işini bitirmeye çalışırken mikrop aldığıнын ayırdına varmadı. Varınca da bir santim umutsuzluğa düşmedi; temiz bir saflıkla yuvarlak su kabarcıkları gibi tatlı tatlı gülüyordu.

Kliniğe yatırdılar hemen. Yüzde yüz iyileşeceğine inanıyordu. Ayşe'nin elini tuttu. Yaklaşan tatilde Avusturya dağlarına gidecekler. Ne yiyecekler, yanlarına ne alacaklar, onu konuştular.

Yoğun bakıma aldıklarında da umudu tamdı. Onun ölümü gerçekten apansız oldu. Acıdır bu öykü. İnsanoğlu hangi ölümü haklı bulmuş? Ama Doktor Rainer'in ölümü temelli haksızlıktı. Radyo söylemedi, televizyon göstermedi, bütün Duisburg'u, hem de çevresini sarstı, salladı bu ölüm.

Törenin bitiminde ben de herkes gibi el sıkarak geçiyordum. Yakınlarına başsağlığı diliyorduk tek tek. Ana babasının yüzlerine baktım; yıkılmışlardı. Gene de en metin olabilen Ayşe idi. Kulağıma, "Mahalle kilisesinde bir tören daha var, istersen oraya da gel..." diye fısıldadı. On kadar işçi, öğretmen katıldık. Rainer eniştenin çayını içtik, pastasını yedik.

Dışarı çıkınca baktım, yaşam gene her zamanki gibi akıyor. Fabrika dumanlarından oluşan bulutlar, her zamanki gibi, Duisburg'un üstünü bastırıyor. Bunların altından yürüyorum. Yaslıyım.

1991

Karslı Nine

Bremen göğünün altındaki evde genç bir anne olan Gudrun üç yaşındaki oğlu Tan'ın temizliğini yapıyordu. Dün gece Kars'tan gelen Döne Nine, divana benzer sofanın üstüne oturmuş, onu izliyordu. Yurttayken, "Pis gâvurlar, pis gâvurlar!" diye çok duymuştu. Oysa işte kılı kırka yaran bir temizlik yapıyor önünde. Tan'ın boynu kulağı, koltukaltı, apışarası, ayak parmakları sabunlu bezle silinip kurulanıyor.

Yaşlı kadın, "Ebeeeeh!" diye dudağını şaplattı. İçinden ekledi: "Vallah bu gelin temiz!"

Tan da yakışıklı bir oğlan. Zeytine benzer parlak gözleri var. Çöllerdeki yaşamı anlatmak için çekilen filmlere giren oyuncular gibi sert bakıyor. Onu gören "Acaba bu çocuk hiç gülmez mi?" diye sorar. Elini tavandaki ışığa uzatıp kendi diliyle arada bir şeyler konuşuyor; hepsi bu kadar.

Onu pek dışarı çıkarmazlar. Çıkarsalar da kendi haline bırakmazlar. Çocuk arabasının içinde, ayakları battaniyenin altına sokulmuş, karnı kemerli, arabanın ardına geçip sürerler. Anası nereye isterse oraya götürür. Tan hiç bilmez neden, babası sık sık resmini çeker. Mızıkçılar anıtının oraya götürür, eşeğin, köpeğin yanına tutar, öyle çeker.

Tan'ın babası Karslı Ali sert bakışlı, biraz karaya çalan bir adam. Ali'nin eşi Bremenli Gudrun beyaza yakın bir sarıdır. Tanıştıkları zaman ikisi de üniversite öğrencisiydi. Gudrun mimarlık, Ali hukuk okuyordu.

Gudrun, Ali ile arkadaşlığa başlamadan yumuşak ipek bakışlı, güler yüzlü idi. Meğer sevi'nin ulusu, dini, hatta dili yokmuş. Arkadaşlıkları fırtına gibi gelişti. İkisi de önceleri böyle şey olmaz sanırdı. Kantinde Ali suskun durur; Gudrun güya onu matrağa alıp güldürecek. Karşıt köşelere oturup kahve

içerlerdi. Arada üç dört masa olurdu. Göz göze gelirler. Ali bakışlarını yumuşatır, Gudrun serteltir.

Gudrun'un ana babası çok söylemek istedi: "Bırakın olmasın bu iş!" Almanya'da çocuk 18'ini aşınca karışmak kimin hakkı? Yeni zamanda on sekizini aşmadan bile karışılmıyor. Gudrun'un ana babasının öyle ırkçı düşünceleri yoktu. Ama biri kara, biri ak, hem de apayrı kültürler; acaba anlaşmak kolay olacak mı?

O yıllarda Avrupa'da modamsı bir akım var; gençler Afrikalılarla evleniyor. Akılları sıra dünya ırklarını melezlemek istiyorlar. Büyüklerin topluma dayattığı ırkçı politikalara usulca bir tepkiydi bu.

Ali'nin anası Türkiye'nin doğusunda, Kars'ta oturuyor. Önce duymadı. Duyunca karışmadı.

Sevi ilerledi. İki gencin gözleri dünyayı görmüyor. Oğlan mı, kız mı belli olmayan bir çocuğun hemen Bremen'e doğru gelmekte olduğu anlaşıldı. Biraz sonra da geldi. Tan'mış bu yolcu meğer! Çocuğun Ali'den olduğu, Gudrun'dan doğduğu kadar apaçık. Alman nine ile dede hemen gör kap oldular onu. Bir gün takke alırlar, bir gün pabuç getirirler.

Tan, el bebe, gül bebe büyümeye başladı. Ama Gudrun hiç eski Gudrun değil. Ali'den daha sert oldu. "Ruhe!" diye bağıırıyor. "Bleibt sitzen!" diyor. Konuşurken parmağını sallıyor. Hay Allah, Tan bu dünyanın yanlış bir köşesine geldiğini sanıyor. Ama hiç umurunda değil. Onlar sert olunca kendisi daha sert oldu. En çok da flaşlı resminin çekilmesine bozuluyor. Basıyor çığlığı. Flaşsız çekmeler de bozuluyor: Ne yapacaklar bu kadar resmi. Geçirmişler bir albüme, gelene gösteriyor, gidene gösteriyorlar.

Gudrun sabahları temizliği yapıp Tan'ı giydiriyor. Ali ona yardım ediyor. Çocuk böyle her gün biraz, her gün biraz büyümeye başlayınca iki sevdalı düşündü:

"Yahu biz evli değiliz?"

"Hayır değiliz..."

"Ama çocuğumuz oldu?"

"Madem öyle, evlenelim!"

Tan daha konuşmuyor. Konuşabilse, "Niçin iviyorsunuz? Biraz daha sabredin, sizin düğünle benim düğünü birlikte yaparız..." derdi.

Çocuklar çabuk büyür ya. Tan da düğüne kadar yaşını doldurdu. Nikâh Belediyede kıyılacak. Bremen Belediyesi son derece görkemli. Almanlar Türkler geldi. Mızıkacılar anıtının çevresinde resimler çekildi. Bir büyük lokantada yemek yenildi. Tan'ın yaşı iki oldu, üç oldu. Yurtta Ali'nin babası çoktan ölmüş. Anası yıllardır öbür oğullarıyla yaşıyor. "Düğüne gelemedim, bari torunumu görmeye geleyim!" diye mektuplar saldı. Karşılar, dışları sert, içleri yumuşak, uzaktan sanılanın tersine, ipek gibi insanlardır.

Ali:

"Dinle Gudrun Hanım! Biz çok ayıp ettik! Tan'ı alıp yurda gitmedik. Anne buraya gelip torununu görmek istiyor..."

Gudrun: "Hemen bilet yolla, gelsin! Alanda karşılırsınız..."

Böyle anlaştıktan sonra Tan'ı hazırlamaya başladılar:

"Heey Tan Bey, dinle bak! Kars'tan Döne Nine gelecek. Yani seni görmeye gelecek..."

Tan, kendisini kandırmak için yalan uyduruyorlar sandı. Sordu: "Sizi görmeye gelmeyecek mi?"

"Gelecek, bizi de göreceksin! Ama asıl seni görmeye geliyor. Burda bizim evde konuk olacak. Senin odada yatacak. Sana hoş sözler söyleyecek..."

Döne Nine, Kars'tan Erzurum'a, ordan İstanbul'a, ordan Frankfurt'a uçup geldi. Sonra Bremen uçağına aktarma yaptı.

Gudrun, "Acaba bu yolculuğu kimler kolaylaştırdı?" diye şaşıtı. Çünkü şimdi havaalanları karışık. Okumuş insanlar bile içinden zor çıkıyor.

Döne Nineyi karşılamaya elbet Tan da gitti. Uçaktan çıkınca torununu kucağına verdiler. Kara Ali, Sarı Gudrun'u öne itti. Gelin kaynana kucaklaştı. Yaşlı kadın, başında poşusu, sırtında hırkası, belinde kuşağı, yorulup bitmişti.

Türklerin töresi öyle diye Gudrun el öptü.

"Oğlum bu kadar güzel kızı sen nassı çarptın?"

Gudrun biraz Türkçe öğrendi, ama her şeyi anlamıyor. Ali yardım etti.

Nine, daha kapıdan girer girmez evi çok güzel buldu. Tan'ın odasını beğendi. Tan da yavaş yavaş ılıdı. Şusunu busunu bir bir göstermeye başladı.

Gudrun: "Tan! Daha ilk gün nineyi yorma! Sonra gösterirsin!" dedi. Nine anladı, bu anne sert.

Akşam yemeği, sabah kahvaltısı; "Tan! şöyle otur! Tan! böyle yap!" Ali ise hiç sesini çıkarmıyor. O, tâ Kars'taki köyde, yaşlılardan duymuştu: "Evlenmekten amaç geçinmek! Bunun için uyum gerekir. Birin uymazsa öbürün uyacak..." Madem Gudrun sert, geçinmek için Ali yumuşadı, hem de uydu. Ne olsa Karslıydı.

Sabah uyanınca Gudrun gene Tan'ın temizliğini yaptı.

Döne Nine gene yan gözle baktı. Dün akşam ne yaptıysa, bu sabah da yapıyor. Sabunlu bezi leğende sıkıp her yerini siliyor. Bunu çok beğendi.

Ali hukuk bitirdi ama yabancı olduğu için avukatlık, yargıçlık yapamıyor. Sosyal danışman olarak iş buldu. Mimarlar arasında işsizlik yüksek olduğu için Gudrun da ev kadınlığıyla yetiniyor. Yakında o da yabancı çocuklarla ilgili bir işte çalışacak.

Döne Nine, "Bu gelin çok temiz!" diye yeniden hayran oldu. "Ama torunumu biraz sıkıyor. Çok sık 'nein!' diyor, bu iyi değil. Çocuk dediğin her zaman upuslu oturmaz. Ara sıra şımarır. Ama Tan'ın şımarması yasak. Belki de bu yüzden, sofrada çok isteksiz..."

"Tan, süt iç!"

"İsteğim yok..."

"Tan, peynir ye!"

"İsteğim yok..."

"Tan, çay iç!"

"Sıcak..."

İkinci gün Döne Nine, "Yanıma gel bakayım!" dedi. Onu soluna oturttu. "Soğutalım senin çayı!" Tan'ın dolu bardağını aldı, yarısını çay tabağına döktü. Gudrun yan gözle bakıyor. Çayı tabaktan bardağa, bardaktan tabağa bir iki aktardı. Tan da bu işe şaşırmayla bakıyor. Anne şimdi Döne Nine'ye çıkışacak. Oyun oynar gibi bardaktaki çay tabağa, tabaktan bardağa dökülür mü?

“Dökülür...” dedi Döne Nine mırıltıyla.

Bir eli Tan’ın omzunda; sıcak sıcak okşuyor onu.

Bu kolaylığı Gudrun ilk görüyor. Tan da mest.

“İç bakayım şimdi!” dedi Döne Nine. Ama sesi buyurgan değil. Sevgiyle örtülmüş.

Tan alıp içti. Döne Nine ekmeği lokmalara ayırdı; üstlerine peynir lokmaları, maydanoz yaprakları koydu: “Ye bakayım şimdi!” Tan alıp yedi.

“Aaa! Sütün ağlıyor!”

“Neden ağlıyor?”

“Tan beni sevmiyor diye!”

“Ama seviyorum...”

“İçmiyor beni diyor!”

“Ama içirim...”

Alıp sütü de içti. Gudrun’un ağzı açık: Nasıl da su gibi akıyor çocuğu!

“Bu anne çok bilgili!”

“Öyle mi?” diye güldü Ali.

“Öyle, ben çok şaşıtm...”

Ertesi gün, daha ertesi gün, Tan’ın çayı böyle soğutuldu. Lokma lokma peynirlerin üstüne maydanoz yaprakları konuldu. Döne Nine’de daha neler neler vardı kim bilir? Üç ay içinde çok işler oldu. Tan ile birlikte Gudrun da şaştı.

Üç ayı dolunca Döne Nine geldiği yere doğru uçup gitti. Gudrun da Tan’ın çayını öyle soğuttu. Başka türlü içmiyor. Bir kez öğrenmişti ya, anaokuluna gidince de öyle istedi. Gudrun ilk günden, eğitimci bayanları uyardı. Tan’ın çayını onlar da Döne Nine gibi soğuttu. Öbür çocuklar da aynısını istedi.

Böyle değişik görgülerle, birbirinden güzel çocuklarla, çiçeklerle dünya ne güzeldi!

1991

Düğün Çağrısı

Hüseyin öğretmen Bottrop'taki toplantıda söz aldı:

"Arkadaşlar, sıkı durun! Size bomba gibi bir haberim var: Ben basımevi açıyorum. Lütfen bizim yurttaşlara duyurun, bundan böyle düğün çağrıları yanlışsız basılacak!"

Herkes, "Bu da nerden çıktı?" diye birbirine baktı.

Başkan Ali Bey, "Bunu bilmeyecek ne var? Arkadaşımız reklâm yapıyor!" diye göz kırptı. "Basımevi kurulunca kartvizit, başlıklı kâğıt gibi işlerinizi ona yaptırın..."

Hüseyin öğretmen: "Elbet! Hem yanlışsız, hem de herkesten ucuz yapacağım..."

Aydınlı Hasan, başını ellerinin arasına alıp sıktı:

"Bizim şu Avrupa'daki insanımız bilmediği işlere atılıp hem kendini, hem bizi rezil etmese ne var!"

Hüseyin öğretmen bu sataşmayı, "Bilmediği olup da ne var?" diye yanıtladı. "Oberhausen'de Stefan Klein adında bir Almanla tanıştım. Usta olarak onu alacağım. Makineleri vere-siye sağlıyorum. Yerini tuttum. Siparişlerinizi beklerim; işte adres!"

Herr Klein'in basımevi varmış, batırmış. Essen'de Wassermann Basımevi'ne başvurmuş, almamışlar. Bunu duyunca Aydınlı Hasan temelli üzüldü: "İyi bir usta olsa kendi basımevini batırmazdı ki! Kendine hayrı olmayanın sana hayrı olur mu?"

Bütün bunların etkisi olmadı. Çünkü ok yaydan çıkmıştı. Hüseyin öğretmen işi ilerletmişti. Bugün yarın açılışı yapacaktı.

"Peki öğretmenlik ne olacak? Bırakacak mısın?"

"Hayır; neden bırakayım? Tencere satıcılığı, kahvecilik yapanlar bırakıyor mu? Ortalıkta bir sürü işsiz var. Bunlardan dizgici, baskıcı tutacağım. Köln'de Kenan adında bir genç bul-

dum. Yurtta basımcılık okumuş. Başına Herr Klein'i koydum mu tıklar tıklar çalışır basımevimiz..."

"Oldu olacak, bizim derneğin dergisini de sen bas!"

"Elbet basarım! Elimde mi kalacak?"

"Ama eğitimini, öğretimini görmedin. Yapamazsın..."

"Herr Klein elimde olduktan sonra bal gibi yaparım..."

"Kendi basımevini batıran adama kaldınsa pek iyi güne kalmadın ya, haydi hayırlısı!" dediler.

"Arkadaşlar, benim asıl düşüncem, Herr Klein yardımıyla gençlerimizi yetiştirmek! Sonunda işi yapacak olan gençlerdir. Ben sadece yöneteceğim."

"Hayırlısı, hayırlısı!" dediler.

Rur Havzası'nda şehirler nerdeyse birbiriyle bitmişti. Basımevi Oberhausen'de açılıyor. Bütün çevreden iş alacak. İlk işi de o gün orda buldu. Öğretmen İsmail Dolap fıslıdadi: "Ankaralı Havayolcu Bedirhan Bey çoktandır oğlunu evermeye hazırlanıyor. Çorumlu Alevi dedesi Ali Haydar'ın kızını alacak. Belediyeden Hans Sacks Haus'u tutacak. Düğün büyük olacak. Bedirhan Bey'le konuşayım, çağrıları sana bastırsın..."

"Değerli arkadaşlar; bu da gösteriyor, benim basımevi yerinde bir girişimdir! Daha açılmadan sipariş almıştır. Ben bu basımevini sadece kartvizit, sadece düğün çağrısı basmak için açmıyorum. İlerde size önemli müjdelerim olacak. Düşüncelerimi biraz daha geliştirince bunları bir bir açıklayacağım. Lütfen beni destekleyin!"

Gerçekten bir hafta sonra basımevi açıldı. Havayolcu Bedirhan Bey'in siparişi de geldi. Tam beş bin çağrı basılacaktı. Telefonla ücretini de konuştular: Tam 500 mark! Bedirhan Bey: "İşi teslim alırken borcumuzu sunarım..." dedi.

Hüseyin öğretmen evlenecek kızın, oğlanın adını, baba adlarını, düğünün yerini, gününü not etti. Sonra oturup metni yazdı. Yanlışlık olmasın diye bir kez de Bedirhan Bey'e okudu. Tamamdı: "Eline, diline sağlık! Çok güzel yazmışın Hüseyin Hoca!" diye bir de aferin aldı.

Dizgici Muğlalı Mehmet Kaya idi. Okuya okuya Hauptschule son sınıfa gelmiş. Bu işi okulda seçmeli ders olarak "biraz" görmüş. Hüseyin öğretmene saat hesabı çalışacak. Dizgi aracı

olarak kullanılan bilgisayarı pek iyi kullanamıyor, ama dize dize öğrenecek.

Hüseyin öğretmenin isteği bu değil mi? Yurtta öğretmenliğin tadına pek varamadı. Gençlik yılları sürgün, baskı, kıyım ile geçti. Bırakıp Kulmbach'a geldi. Düz işçi yazılmıştı. İpekli kumaşlar dokunan bir fabrikada teknik ressam olarak çalıştı. İşveren, yurtta öğretmenlik yaptığını duyunca da, İngilizce üstünden çevirmenlik yaptırdılar. İki yıl sonra öğretmenliğini tanıyıp Türk çocuklarının bol olduğu bu havzaya yolladılar. Tavas yanları dünyanın en güzel yerleridir. Kulmbach yanları da pek güzel. Ama yurdun güzelliğini neresi tutar? Gene de Kulmbach'tan ayrıldığına çok yandı. Rur Havzası'nın üstü akıl almaz derecede dumandır. Günde kimbilir kaç ton zehir yutuyor? Madem böyle, insan elden geldiğince para kazanmalı. Ama Hüseyin öğretmen, öğretmenliğe ek iş olarak, okuttuğu çocukların babaları gibi yeraltına inip kömür sökemez. Uygun bir işe atılmalıydı. Örneğin basımevi kurmalı, kitap satmalı... Bu düşüncesini kafasında, karnında uzun süre taşıdı. Basımevini açmasa hasta olacaktı.

Bottrop'taki toplantıda söylediği gibi, basımevini yalnızca kartvizit yada düğün çağrısı basmak için açmıyor. Örneğin Almanya'daki çocukların Türkçe kitaplarını da burda basabilirdi. Alman basımevleri, kendi abece'lerinde bulunmayan altı harf yüzünden Türkçeyi iyi ve doğru dizemiyor. Orda burda Türkçe olarak çıkan dergiler, bültenler yanlış doluydu. Düğün çağrıları yanlış doluydu. Hiç olmayacak yerlerde "ı" harfinin üstüne nokta koyuyorlardı.

İşte ilk işi bir düğün çağrısı!

"Hele bununla başlayalım, göreceksiniz ardı ne kadar iyi gelecek! Beş bin çağrıya 500 mark da çok iyi para..."

Mehmet Kaya dizgiyi bitirdi. İki üç kez düzelttiler. Hüseyin öğretmen, "Arkadaşlar, düzeltme işi çok önemli!" dedi. Gençlere güvenemedi, metni iki kez kendi okudu. Sonra Herr Klein'e uzattı; filmini yapıp plâkaya çeksin. Türkiye'de basımcılık okuyan Kenan da bassın.

Bu Kenan, tiyatrocu gibiydi. "Hüseyin Hoca! Bir besmele çekeyim mi?" diye bağırıyor.

“Çeeek! Yararı var, zararı yoktur!” diyor o da.

Makina çalışmaya başladı. Basılanları demet demet alıp kutulara koydular. Almanların yaptığı gibi her kutunun üstüne birer örnek yapıştırdılar. Bu iş aynı zamanda Erkan ile Ümmü Gülsüm’ün mutluluğuna küçük bir katkı sayılırdı.

Basılan kart elden ele dolaştı. Hüseyin öğretmen “Hayırlı olsun”a gelenlere çağırıcı gösteriyor. Övgü beklercesine, “Güzel değil mi? Temiz değil mi? Hele şöyle biraz karşıya tutup bakın, çok şık değil mi?” diye soruyor.

Havayolcuların her yerde eli kolu, bir sürü adamı, otomobili vardır. “Çağrılar hazır!” diye haber saldılar. Biri geldi, alıp gitti. 500 markı da bıraktı.

O akşam küçük bir İtalyan lokantasında birlikte piza yeyip ilk başarıyı kutladılar.

Ertesi gün Alevi dedesi Ali Haydar ansızın telefon etti. kız babası, Hüseyin öğretmenle konuşmak istiyor.

“Benim efendim; buyrun...”

Böyle derken heyecanlıydı. “Herhalde işi beğendi, teşekkür edecek!” diye düşünüyor.

Yumuşak, babaca bir sesi var Ali Haydar’ın: “Kardeşim Üseyin Bey, eksik olmayın, çağrılar basmışsınız. Bizim dünür iki bin tanesini göndermiş. Az önce alıp baktım...”

Hüseyin öğretmen, “Görevimiz efendim...” dedi alçak gönüllü.

“Ama kardeşim, biz kaz evermiyoruz, kız everiyoruz...”

Basımevinin o köşesine bir bomba düştü...

“Gözünü sevdiğim Üseyin Bey, nasıl göndereceğiz bunları eşe dosta? Küçücük bir harf ama her şeyi berbat ediyor. Bu yanlışla düğün çağrımız beş bin yere yollanır mı?”

O sırada basılan çağrıdan masanın ucunda bir örnek duruyordu. Hüseyin öğretmen, “Ha-haklısınız efendim! Bu bizim ha-hatamız! Hemen dü-düzelteceğiz efendim. Çok çabuk yeniden basıp size gö-göndereceğiz efendim...” diye kekeledi.

“Lütfen düzeltin kardeşim! Ama çok rica ederim, bu yanlış düzeltirken başka yanlış yapmayın, lütfen!”

“Ya-yapmayız efendim...”

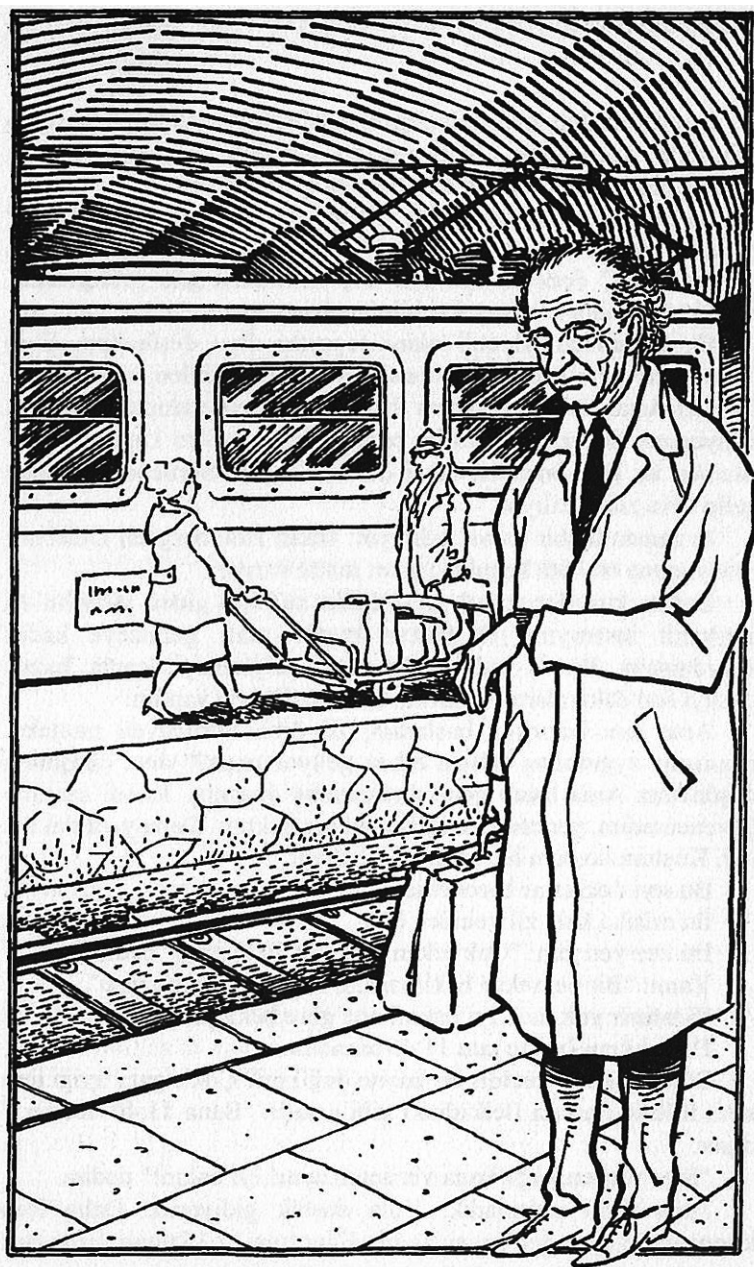
Telefonu kapattılar.

Hüseyin öğretmen, elinde “kız” yerine “kaz” basılı çağrı kartı, “Arkadaşlar, çabuk toplanın!” diye bağırdı. “Madde bir: Dünkü pizaları herkes kendi cebinden yedi. Madde iki...” dedi, yapılan yanlış anlattı. Evet, dediği doğruydu. Nasıl da görme-mişti hiçbiri? Ama olan olmuştu.

Dizgi yeniden yapıldı. Yeniden, yeniden düzeltildi. Filmi, plâkası yeniden çekildi. Birinci sınıf parlak kartonlar yeniden kesildi; beş bin çağrı yeniden basıldı, yeniden kutulandı. Böylece alınan kâr ile yapılan zarar birbirine denk geldi. Hüseyin öğretmenin basımevciliği böyle sürdü gitti.

1991

Tren Gecikti

İşten kurtulup eve geleceğim. Evde yol çantamı hazırlayıp istasyona koşacağım. Korkuyorum, otobüs gecikirse Münih trenine geç kalırım. Münih'teki buluşuma yetişemem.

Almanya'da taşıtlar genel olarak dakiktir. Ama binde bir otobüs, trenler de gecikebilir. Telefon edip taksi çağırırsın; "Yolluyoruz!" derler, onun bile beş on dakika geç geldiği olur. İnsanı trene kimi zaman taksi bile yetiştiremez.

O yüzden en güvenli olanı seçeyim diye düşündüm. Evin önünde bir gezi örgütleme kuruluşu var. Tren bileti, uçak bileti, otel ayırtma, ne gerekiyorsa hazırlıyor. Sen yalnızca parasını ödüyorsun. Onlar paylarını bu paradan alıyor. Gezi kuruluşu sana istersen üç gün önceden taksi de ısmarlıyor. Sürücüsü saatinde gelip evin zilini çalıyor.

O zaman hiçbir sorun kalmıyor. İnsan Homberg'ten Duisburg istasyonuna en kötü koşulda yarım saatte varıyor.

Benim kusurlarım yok mu? Belki şu bitip giden yüzyılın en ağırkanlı insanıyım. O koştur koştur saati gelinceye kadar kıpırdamam. Bir iş bulur, uğraşırım. Giyinmeyi, çanta hazırlamayı son dakikalara bırakırım. Bu kez de öyle yaptım.

Ama tam hazırlığa başladım, zil öttü. Sürücüydü mutlaka. Konuşma aygıtından "Niçin erken geliyorsunuz?" diye çıkışmayı düşündüm. Ama basıp gene direksiyona oturmuş. Kendi saatime güvenemedim, pencereden kiliseninkine baktım. Daha yedi dakika var. Koştura koştura hazırlığı sürdürdüm.

Bu son dakikalar bereketlidir.

İki dakika kala zil yeniden öttü.

Bu kez yetiştim: "Çok erken geldiniz, bekleyin!" dedim.

Yanıt: "Bir çeyrek bekliyorum, fazla ücret yazarım!"

"Saatiniz yok mu? İyi bakın, ona göre bekleyin!"

Hazırlığımı bitirip tam 11.45'te indim.

Sürücü, kırkını geçmiş bir bayan değil mi? Çok sigara içtiği için sesi, Könlü Şarkıcı Belkis'inki gibi çatallı: "Bana 11.40 dediler!" diyor.

"Size verilen kâğıt bana verilenin aynı! İyi bakın!" dedim.

Ama fazla uzatmadık. Yola düştük gidiyoruz. Daha Ren köprüsünü geçmeden bayan açıldı. Eğer tren 12.15'teyse, bana tam 12.00'de peronda olmak gerektiğini öğütlüyor.

"Taksi için de on dakika önce mi çıkmalıyım kapıya?"

"Almanya'da böyledir! Hiç değilse beş dakika önce..."

Yazarım, ama yabancıyım, konuşuyor bayan. Yaşamını anlatıyor: On beş yıldır taksi sürüyormuş. İki çocuk büyüttmüş. Okulda öğretmenleri ona: "Cladua, sende yetenek var, ne olursun oku; hem de yazmayı sürdür!" demiş. Ama o şimdiki kocasına âşık olup okulu, okumayı, hem de yazmayı bırakmış. Zaten okullarda iş yokmuş. Yirmi yılını onlara kaptıracak kadar aptal değilmiş. Şimdi çocuklarını okuturken bile gönülsüzmüş. "Ama ne yapayım ki pek çok öğretim araç gereci okullarda var; ister istemez yolluyorum..." diyor.

Anlatması istasyona kadar sürdü. Tartışmayı sertleştirmedime sevindim. Olanak olsa, Münih'e kadar gitsek, anlatsa...

Perona çıktığımda, trenin on dakikası vardı. "Zararı yok, beklerim!" diyecektim; tam o sırada bir duyuru yapıldı:

"Dikkat dikkat! Münih treni on dakika gecikmelidir, özür dileriz..."

Binde bir böyle olur; treni kaçırmadığım gibi yirmi dakika da beklerim. Ama biliyorum, bu arayı Mannheim'e varmadan kapatır; ne olsa Alman trenidir, her koşulda dakiktir.

1988

Banker Orhan

Yüksek yaylalardan, karlı dağlardan yuvarlanmış, tutan olmadığı için buralara kadar gelmişler, bu çukur topraklara, engin yerlere düşmüşler...

Dönseler hem onca kilometre, hem nereye dönecekler? Yurttaki düzenleri bozmuşlar; elde olanı satıp avuçta olanı vermişler. "Bizim başaramadığımızı başardılar!" diye herkes onlara imrendi. Bu nedenle iyileri yapmaya, güzelleri kapıp almaya çıktılar; artık nasıl dönecekler?

Düş üstüne düş kuruyorlardı: "Şu Almanya cennet! Para dersen bol. İş dersen makineyle yapılır. Ücretler dersen hemen ödenir. Çarşı pazar alabildiğine bolluk, hem de ucuzluk. Aylığın yarısı geçime yeter. Yarısını koy bankaya. Çok değil üç yılda yükünü tut, dön geri, işini yeniden kur. Alman markı güçlü para. On biniyle dağları devirirsin..."

Söylenenlerin çoğu doğrudu. Almanya gerçekten cennetti. Gerçekten her şey cilalı, hem de parlaktı. Evet, işlerin çoğu makineyle görülüyor. Ücretler iyi. Mark ise gerçekten güçlü. Ama o cennet düşene düşmüş. Kolay işler bölüşülmüş, Almanya'nın cilalı yanları kapışılmış. Onlara kalan tozlu, pis işler.

Alman markı da güçlü ama ev şuna, kira buna. Dükkânlar mal dolu, ama elli kâğıt yeter diye giriyorsun, yüz elli kâğıt ödeyip çıkıyorsun. Aylığın çeyreğini tutamıyorsun. Paralar tren, işçiler küçük istasyon, cızt cızt geçiyor.

Breidenstein'de Abbak Tokcan, benim öz teyzemoğlu Mahmut'un oğludur. Evi orda, işi de oraya yakındır. Firmasının

adı Buderus. On sekiz yıldır orda araba yatakları döker. Gelinimiz Fikriye köyümüzün kızı. İkisi de bana “Fakir Dayı” der. Birbirinden akıllı, akkın iki oğulları oldu; ortada, lisede okurlar. Hatta yalan olmasın, biri yüksek okula da başladı.

Breidenstin bizim oturduğumuz Duisburg’a da çok uzak değildir, ama her istediğimiz zaman gidemeyiz. Sadece işlerin çokluğu değil, nasıl anlatayım, yaşamın düzeni böyle dayatır. Oysa Köln üstünden Siegen’e doğru, tren ne güzel yerlerden geçer. İstersen Hagen üstünden dağları dele dele git; dolanıp Dillenburg’a var, üç adım ötesi Abbakgilin yeridir. Otomobili Bülent’e versin, o gelip seni istasyondan alıversin...

Yaz, kış, hele baharlar gelince oralar öyle güzel olur! Dağlar engimli yükseklidir. Lahn ırmağı oralardan çıkar. İki yanına bereket saçsa gider Koblenz’in orda Ren’e karışır.

Abbakgilin evi sobayla ısınır, hem de dardır ne olsa, ama gönlün sığıdığı yere köy sığar. Gelinimizin yüzü de güleştire az çok: “Fakir Dayı bir çık gel! Önemli sorunlar var!” diye haber üstüne haber yolladılar. “Acaba Bülent kız mı kaçırdı? Yoksa hastalık sağlık, ölüm kalım mı var? Dünyanın durumlarını bilen yaşa geldik!” diyerek kalkıp gittim.

Teyzemin torunu da benim gibi dünyayı kendine dert etmez. Canı sıkıldı mı biner otomobile, sürer. Biedenkopf kasabasına gider, Türkçe gazete alır. Daupf’e’de hemşeriler vardır, toplanıp saç ekmeği yaparlar. Oraya gider, tanışları bulur, çökelek, soğan dürünür. Wallau’un ardında, dağlarda iyi sular bilir, bidonları doldurur. “Tanrının o dağı, bu dağı ayrı değil, ama dağ suyu yurt suyu sayılır!” diyerek bir bardak içecekse, doldurur iki bardak içer. Mahalleye yaya on beş dakika, bayırda, bir küçük yer ele geçirdi, orayı da “küçük bahçe” diye eker diker. Gerçi biraz “kuz”dur, toprağı ha deyince tavlanmaz; varsın tavlanmasın. Fikriye gelin lahana, soğan, sarmısak, yerelması, patates, pırasa eker. O kadar küçük yere neleri sığdırır, şaşar kalırım. Fasulyeler sırtıktır; domatesler iyi tatlanır. Adaçayı bile bulup tutturdu, gerçekten şaşarım.

“Dünyayı o da dert etmez!” dedim ya, “Acaba beni neden çağırdı?” diye merak ediyorum, soramıyorum. Yoksa sadece özlemden mi?

“Yahu Fakir Dayı! Bizmi buralarda Banker Orhan diye biri türedi! Yoldu bitirdi insanımızı!”

“Ne!?” diye fırlayıp kalktım ansızın. Kafatasım açıldı, bey-nim gitti sandım. Ne yaptığımı bilmeden çöktüm yere:

“Şu Weinheim’lı Orhan’ı mı diyorsun, Abbak?”

“Evet Weinheim’lı! Sen onu nerden tanıyorsun?”

Güldüm:

“Onu tanımayan mı var? Bu Orhan yolmacılıkta çok ünlü oldu, Türkiye’deki Yalçın’ı geçti, Koca Turgut’a ulaştı nerdeyse! Ama bu Orhan sizin buralara nasıl geldi? Ben sanıyordum, yayılımı sadece Weinheim’ın oralardır...”

Teyzemin torunu Abbak, Banker Orhan’ın Lahn yöresindeki becerilerini şöyle anlattı:

– Dinle Fakir Dayı! Sanırsın buralardan yangınlar yürüyüp geçti! Çallı bir Hasan var, burda bizim Buderus’ta çalışır. Ağabeyi İbrahim Weinheim’da Freudenberg firmasında işçi. Bir gittiğinde Banker Orhan’ın reklâmlarını arabasına doldurup getirdi. “Pro-Renta: Anlageberatungs GMBH; Königsberger Str. 18-22; 6940 Weinheim...” İnanmazsın, kocaman bir büro açmış, faksler, telefonlar bağlatmış. Gören oho oho çekiyor. Herkes gizli bir dini yayar, yada gizli bir dernek kurar gibi fısıltıyla konuşuyor. Kendisi gelmedi, ünü Köroğlu’nun ününden etkin. Orda Uşaklı bir işçinin oğluymuş. Çok akıllıymış. Daha yaşı 25! Ortaokulu bitirmiş. Sanat Okulu’nda kalorifercilik bölümüne katmışlar. Hiç sevmemiş: “Pis iş, pis iş!” diyormuş. Parayı da “az” bulmuş. Normal ücrete az ücret diye burun kıvırıyormuş.

Sanat okulunu bitirmeden ayrılıp Amerikalıların yanına girmiş. “Geldinstitut” diye bir şey duymuşundur. Yani para topluyor, faiz veriyor, yada para veriyor, faiz alıyor, hem de Frankfurt borsasına gidip Hisse Senedi, Tahvil alışverişi yapıyor. Az zamanda hem çok, hem “temiz” kazanıyor.

Patronu bunu altı ay sonra bölge temsilcisi yapmış. Bizim delikanlı tıpkı bir kanguru gibi zıp zıp zıplıyor! Durmadan yükseliyor.

Evet Fakir Dayı, bizim delikanlı iki yıl sonra Amerikalı'dan ayrılıp kendi "Geldinstitut"ünü açıyor. Reklâmlar artık kendi reklâmları:

Değerli Hemşeriler! Başkalarına inanmayın, aldanmayın, kanmayın! "Paranıza en yüksek faiz, hem de güvenilir işletme olanağını size Pro-Renta sağlar! Düzenli aylık geliri Pro-Renta sağlar! Şu kadar yatırırsan altı yüz mark, bu kadar yatırırsan yedi yüz mark aylık geliri size yalnızca Pro-Renta sağlar!"

Yüksek yüksek faizler, kazançlar ki, aklın durur.

Arkadaşlar, hemşeriler soruyor:

"Peki ne kadar yatıracağız?"

"Otuz bin, kırk bin, elli bin!"

"Bir daha söyle, faiz ne kadar?"

"Faiz yüzde on dörtten başlıyor, yirmi sekiz, otuza kadar çıkıyor!"

Alman bankaları yüzde yediden fazla veremiyor Fakir Dayı! Demek hepsi beceriksiz; bir bizim Orhan becerikli: Yüzde yirmi sekiz, otuz veriyor!

Soruyorlar: "Sağlam mı?"

"Ne demek sağlam mı? Senet veriyor eline! Ödemeler üçüncü ayda başlıyor! İstersen bir yıl sonra paranı geri çek! Biliyorsun ya, yurttan politikacı, iş adamı, kooperatif kurucusu adı altında çok adam gelip gitti; bunlar insanlarımızı çok dolandırdı. Parti olsun, dernek olsun, hiçbirine güven kalmadı. Fakat Fakir Dayı, insan dediğin inandırılmaya, kandırılmaya muhtaç herhal:

"Bu içimizden biri!" diyorlar. "Bir işçi çocuğu! Kökünü kökenini açıklıyor, Uşaklı! Çallı Hasan'ın ağabeyi otuz bin yatırmış. Hasan kendi yirmi beş bin yatırdı. On beşi varmış, on da bankadan çekmiş. Lahn yörelerinin öncüsü odur. Yozgatlı Yılmaz da biraz yatırmış, ama ne kadar yatırdığı duyulmadı. Erzurumlu İdris'in ne kadar yatırdığı hiç duyulmadı. Ne olsa para işi, gizli tutuyorlar.

Gerçekten, üçüncü ayda ödemeler başladı: Altı yüz, yedi yüz! Dedim ya Fakir Dayı; buraları bir ateş sardı! Bozhüyükli Mustafa, karısının boynunda, bileğinde ne varsa götürüp Köln'deki kuyumculara sattı. Karı koca birbirlerine kefil olup

on beş bin de bankadan çektiler: Otuz beş bin yatırdılar. Dayı, insan böyle kolay söylüyor ama para bu, bin, bin: Tam otuz beş bin!

Fikriye de tutturdu:

“Kalk! On beş bin de sen yatır!”

“Ben Akçaköylüyüm, Demirci Mehmet’in yanında çalıştım, bu yalanları bilirim!” dedim.

“Kalk, on bin yatır! Kırma beni!”

“Başka bir şey iste yapayım, bankere para yatırmam Fikriye, gücenme!” dedim. Ama gücendi. İnsan on sekiz, yirmi yıllık eşinin yüzünden gözünden anlamaz mı? “Bu banker değil, Geldinstitut’müş!” diye söylendi durdu. Söylensin varsın, hiç aldırmadım.

Bu arada bir gün Orhan buralara geldi. Altında çok uzun bir BMW... İç i telefonlu! Görenler şaştı. Daha öyle iki otomobili varmış: Biri Mercedes, biri Volvo! Babası diyormuş: “Oğlum evlen!” Bu da diyormuş: “Baba şu kurduğum Geldinstitut’ü hele bir iyice tutundurayım. Göreceksin çok büyük paralar yapacağım! Yapmadan evlenmem! Yaptıktan sonra belki evlenirim...”

Gelmesiyle gitmesi bir oldu. Ben bizim derneğin önündeydim, gördüm. Görünüşe göre normal bir insan. Güzel, inandırıcı bir yüzü, alçakgönüllü davranışları var. Duyup da görmeyi arzu edenlerin hepsi yetişemedi. “Şuraya gideceğim, buraya varacağım!” dedi, sürdü geçti. İki yerle de telefon konuşması yaptı orda. Almanca konuşuyor, İngilizce konuşuyor, Türkçe konuşuyor. Her yerde adamları var. Telefonla durmadan buyuruyor. Para alıyor, aktarıyor; sözün kısası, tam anlamıyla borsacılık yapıyor.

Bundan sonra Orhan’ın ünü daha çok yayıldı. Parasını yatıran yatırana! Biz de Fikriye’yle nerdeyse küstük! “Yahu bir kumpirli yap, çok özledim!” diyorum, duymazlıktan geliyor. “Yahu bir soğanlı kuru pişir, yiyelim!” diyorum, üç dört gün sallıyor. Çok iyi anlıyorum onu. Bizim arkadaşların karıları övündükçe mahçup oluyor. Ama benim de çürük işe elim varmıyor. Hepsi diyor: “Senin ne biçim kocan var? Çürük iş olur mu? Senetli sepetli para! Çürük olsa Alman polisi yakalayıp dama katmaz mı?”

“Niçin katsın Alman polisi dama? Sen paranı getirip gönüllü yatırırıyorsun! Batarsa batsın! Polisin parası batacak değil ya! Başka işi yok mu Alman polisinin?”

“Boş söz bunlar, boş söz!” deyip beynini başını dolduruyorlar!

Ne yapacağımı şaşırdım dayı! İçlerinde kılıbık da çok; aylık faiz gelirinin tümünü, olduğu gibi karısına verenler var! Herifin anaparası duruyor, bu havadan! Gerçekten şaşırdım ne yapacağımı.

Bir yıl dedi, demedi Fakir Dayı, bir duyuldu, Banker Orhan toz! Yani yitik yani! Yok yani Orhan! Güya Körfez Savaşı yüzünden batmış! Almanya’nın dışında bir yere gidip giz olmuş. Kimi diyor İsveç’e gitti, kimi diyor İsviçre’ye! Kimi diyor Amerika’ya! Banker Orhan gitti gider! Banker Orhan yok! Bizimkilerin ağzını bıçak açmıyor. Ben de çok üzülüyorum, ne olsa hepsiyle arkadaşız. O paraları Buderus’ta kaç bin zorlukla kazandıklarını görüyorum.

Toplanıp Weinheim’a gittiler. Bürosu gerçekten Königsberger Str. 18-22’de duruyor. Sekreteri demiş: “Hiç korkmayın, Orhan Bey gelecek!”

“Ne zaman gelecek?”

“Belli değil, ama bir gün mutlaka gelecek!”

Yozgatlı Yılmaz’a bir tutam tükenmez vermişler. Üstünde para firmasının adresi, faks ve telefon numaraları yazılı. Karısı da Fikriye’ye vermiş üç tane: Birer çocuklara, bir bana. Baktım gözlerinin içine, mahçup mahçup gülüyor. Gönlnü kıracak bir söz söylemedim gene de. Niçin kirayım? Çünkü Akçaköy’de Demirci Mehmet’in yanında ben çalıştım, o çalışmadı.

Komşumuz Yılmazgilin bankadan çektiği borcun süresi doldu. Gitti yalvar yakar oldu. Biraz kendi yalvardı, biraz bir avukat bulup yalvarttı. Takside bağladılar. Buderus’tan aldığını yemeyip koklamayıp oraya yatırıyor şimdi. Kendilerinin yemesi için de kaçak bir kaynak işi buldu, geceleri orda çalışıyor. Vergisi sigortası olmadığı için, altı saatin ücreti sekiz saat Buderus işinin ücreti kadar oluyor. Ama günde on dört saat sürekli çalışmak kolay mı Fakir Dayı? Kolay olsa Alman kendi çalışır. Bir vardiya orda, bir vardiya burda çalışarak bizim arkadaşlar borç ödüyor.

Teyzemin torunu Abbak'ın anlattıkları yüreğimi yaktı.

Yozgatlı Yılmaz'la tanışmak istedim. Ama olursuz. İşten çıkıp işe koşuyor. Eve gelince de kafayı vurup yatıyor. Öbür işin vakti gelinceye kadar iki kanım uyuyor.

Çallı Hasan da, "İşim var! Hem ben yazarları sevmem!" demiş dan dan.

Çok üzıldüm. Banker Orhan'ın öyküsünü Abbak'la, Fikriye gelinle aramızda konuşup kaldık.

Bozhüyükü Mustafa'yla konuşacak gibi olduk, o sırada yeni bağlattığı uydulu televizyonda Türkiye yayını başladı, benimle ilgilenmeyi bırakıp onu izlemeye geçti.

İçine düştükleri durumu iyi anlıyordum. Sanki derede bunlara bir şey yapmışlar, öyle mahçup oluyor, anlatamıyorlar.

Bizim Abbak: "İşte böyle Fakir Dayı! Fikriye'yi dinleyip on beş bini yatırırsaydım, battı gittiydi şimdiye!" diyor.

Fikriye gelin şimdiye kadar çok mahçup olmuş, bir de benim önümde mahçup oldu.

"Beni buraya nasıl akıllı davranıp ütülmediğini anlatıp övünmek için mi çağırdın, Abbak?" dedim usulca.

"Yok dayı! Övünmek için olur mu? Asla öyle değil! Seni çağırdık, gel durumları gör, sonra da yaz, hazır öykü dedik! Bir de besbelli özlemişiz, yüzünü görmek istedik!"

"Yüzümü gördünüz; durumları anlattınız. Ama ben bunları, bu acıları nasıl yazayım, Abbak?" dedim.

"Nasıl yazayım'ı var mı? Otur, benim anlattığım gibi yaz!"

"Peki; başka yazan çıkmazsa yazarım!" dedim.

Fikriye gelin bir gün kumpirli, bir gün bol soğanlı kuru fasulye yapıp duruyordu. Akçaköy yiyeceklerini gerçekten özlemişim. Gene de üç gün sonra kalktım, Weinheim yanlarına vurdum yolu. "Bir de onlara varayım, durumları göreyim..." dedim.

"Aman Dayı yaz!" dedi Fikriye de. "Bir an önce uyanalım! Yoksa daha ne soyguncular gelir, soyar geçer bizi! Orhan ki, içimizden... Ama ayırdı var mı, içimizden çıkanlar da, dışımızdan çıkanlar gibi yoluyor! Sonra böyle tüysüz tüysüz dolaşıyo-

ruz ortalarda... Çallı Hasan'ın dediğine bakma, onlar sevmese de biz seviyoruz yazarlarımızı..."

Bekledim Banker Orhan'ın yaptıklarını yazan çıkacak mı? Çıkmadı. Oturup ben yazdım.

1992

Gülşen

Bizim Duisburg Hollanda sınırına üç adımdır. Gülşen'i Hollanda'nın Wageningen şehrinde tanıdım.

O Hollandalı bir denizcinin kızıdır. Hem de ikiz tekidir. Ailenin altı çocuğu olmuş. Yalnız ikisi tekiz, ötekiler ikiz.

Gülşen'in asıl adı Lucienne.

"Tük adım Gülşen!" diyor, hoş hoş gülüyor.

Ana babası, Wageningen'e 10 kilometre çeker çekmez bir köyde oturuyor. İkiz kardeşi de Suriyeli Muhammet'le evli. Birlikte bir lokanta işletiyorlar. İki çocukları var.

Mucurlu Niyazigilin Wageningen'deki güzel evine vardığımızda Gülşen yoktu. Lokantacı kardeşinin çocuklarını beklemeye gitmiş. Kendisiyle yarın tanışacağız. Niyazi'yle birlikte dört kişiyiz.

Akşam evin hanımını görmeden kendi aramızda oturduk. Fazla da konuşmadık. Yol yorgunluğunun etkisiyle biraz erken yattık.

Ertesi sabah uyanıp baktım; bizimle gelen Gerard Bey, mutfakta kahvaltı hazırlıyor. Niyazi ise salonda horultuyla uyuyor. Gülşen gece biz yattıktan çok sonra gelmiş, kendini bir şişen yatağa atmış. Niyazi kendi yataklarını bize verdi zorla.

Çok dikkat ettiğim halde tıptırtımdan Gülşen uyandı. Kalkıp mutfaka koştu. Önce Gerard Beyle, sonra benimle tanıştı. Ortadan biraz usul boylu, güler yüzlü, tatlı dilli bir insan.

"Şansın iyiymiş Niyazi!" diyeceğim; uyuyor.

"Şansın iyiymiş Gülşen, Niyazi iyi çocuk!" dedim.

Bunların ikisi de öğrenci henüz. Biri sosyal çalışman, biri gıda uzmanı olacak. Hollanda hükümeti öğrencilere iyi burs veriyor. Copla dövmüyor, cezaevine tıkmıyor. İçimden, "Demek dünyada böyle hükümetler de var!" dedim.

Niyazi ile Gülşen, iki bursu birleştirip başka işte çalışma zorunda kalmadan, böyle güzel bir evde oturabiliyor, mis gibi geçiniyorlar.

Gerard Bey arkadaşım Den Haag'ta çevirmenlik yapar. Bir doksan boyunda, topluca bir erkektir. Bulaşıkları kuruluyor şimdi.

Nevşehir'i dolaşmış. Çayı Türkler gibi demliyor. Duvarda Niyazi'nin anasının resmi.

"Anne sana ne dedi?" diye soruyorum.

Gülüyor: "Önüne oturttu, beni sevdi!" diyor.

Hollanda'nın biraz soğuk mevsimi. Üç gün önce kar yağdı.

Denizci babası gittiği ülkelerden kilim keçe türü armağanlar getirmiş. Bunları duvarlara asmışlar. Bibloları büfenin uygun bölümüne koymuşlar.

Her Hollandalı, her Alman soğuk değildir. Ana baba, önce bu evlenme olmasın diye Gülşen'e direnmiş:

"Ne bu, hep yabancı, hep yabancı? İkizlerin birini Suriyeli Muhammet kaptı, hemen iki çocuk yaptı. Gülşen de daha okulu bitirmeden Niyazi'yle evleniyor!"

Gülşen: "Biz çocuk yapmıyoruz; ana babam kızıyor! Biz önce okullarımızı bitireceğiz. Ama Mucur'daki anne hemen çocuk ister: 'Ah Gülşen, sen de bacın gibi ikiz doğursan!' der bana..."

Bizim Niyazi'de şeytan tüyü var: Son derece hoş bir adam. Uyanıp çocuk gibi gözlerini ovuşturarak geldi: "Akşam çok geç yattık! Sigarayı çok içtik! Bırakacağım, bir türlü bırakamıyorum!" diyor.

Gülşen pencereleri açtı. Salonu havalandırıyor.

Kahvaltıyı ortayer masasında yapacağız. Zeytin, peynir, reçel çıkardılar. Niyazi'yle fısıldaşıp tulum peyniri çıkardılar.

Gülşen, "Bu peyniri çok severim. Mucurlu anne gönderdi!" diyor.

Konuğuz diye bize iş yaptırmıyorlar. Onlar sofraya hazırlarken biz kendimizi hazırladık.

Niyazi elini yüzünü yıkayıp geldi. Gülşen çayları kattı. Oturduk, ama başlayamıyoruz. Gülşen'in de gelip oturmasını bekliyoruz. Ama oturmuyor. Ellerini kavuşturmuş bekliyor.

“Haydi Gülşen, sen de otur!” demek istiyoruz. Yoksa bizim oralardaki gelinler gibi, kahvaltı bitesiye dikilecek mi?

Birden: “Siz yapın kahvaltı, ben duş alacağım!” dedi.

Niyazi’nin yüzüne baktım.

“Şimdi o çok yorgundur. Anlattım size, gece yarısına kadar kardeşinin çocuklarına baktı. Çıkıp geldiğinde nerdeyse sabah-tı!” demez mi? Gel ölme! Bizim delikanlıların kimi böyle ne çok “eş değeri bilir” olmuş?

Biz kahvaltıya başladık, Gülşen duşa gitti. Yarım saat sonra saçını başını kurularak geldi. Pencerenin önünde durup dışarlara baktı. Odanın içinde gezindi. Sonra bir çay doldurup dün gece Gerard Bey’in yattığı küçük odaya girdi.

Günlerden pazar diye uzun kahvaltı yapıyoruz. Ama Gülşen hâlâ gelmiyor. Saat 11.00 oldu. Masadakileri mutfağa taşıdık. Ortalığı topladık. O sırada bir de program yaptık. Şehrin kili-sesini göreceğiz. Orman içinde varsılların oturduğu “Yukarı Wageningen” semtini gezeceğiz.

“Otomobil beş kişilik; Gülşen de gelir!” diye düşünüyorum. Kapıda, “Haydin size güle güle! Ben evde kalıp derse çalışacağım. Sonra balıklı, patatesli kocaman bir salata yapacağım...” demez mi?

Yüzü asıl olsa, bir şeye sinirlendi, ondan böyle davranıyor diyeceğim. Hiç de kırılgan, gergin bir hali yok.

Niyazi yolda, “Yarın sınavı var; bu yüzden erken dönüp salatayı biz yapalım!” diyor. Kulağına da fısıldamış zaten: “Salatayı biz yaparız, sen dersine bak!”

1987

Ağaçların Kütiğü

Hollanda'nın Amersfoort şehri ile Amsterdam arasında küçük bir köy var. Adı Baarn. Bu köy yeni zamanda acayip büyüdü. Yüksek yapılarla, büyük mağazalarla, hem de bir dünya otomobille doldu taşı. Bu nedenle acayip büyüdü diyorum. Baarnlı yaşlılar: "Bu gidişle köyde insanlara yer kalmayacak!" diyor, korkuyor.

Bu kadar büyümeyi Baarn'a sığdırmak için ana, ata armağanı yapıların çoğunu yıktılar. Tarlaları, bahçeleri betonla, asfaltla kapattılar. Yeni yapılara gene yer bulunmuyor. Varsıllar parayı basıp eski yapıların tümünü yıkıyor. Beş altı yüzyıllık ağaçları elektrikli makineyle biçiyor, dozerle deviriyor; zincirle sarıp vinçle götürüyorlar.

Tabii bunlar bir günde olmuyor. Gösterimi yavaşlatılmış filmler gibi, nerdeyse gizli, sinsî bir hızla oluyor. Ancak dikkatle izlersen ayırdına varıyorsun.

Baarn'a artık köy demiyor, şehir diyorlar.

Prenses Mariland Caddesi 27 Numarada oturan Dirk Bosscha iki yıldır emekliydi. Düşünmeye başladı:

"Tanrım, ne olacak bu şehir? Biz nerde yaşayacağız; nasıl soluk alıp vereceğiz?"

Çıkıp yürüyüşler yapıyor, kitap okuyor, televizyon seyrediyor; hep bunu düşünüyor.

Bir gün yürüyüşten dönerken, "Şurda şu ev vardı yıktılar! Burda bu ağaç vardı devirdiler!" diye mırıldanıyordu.

O günlerde Belediye Meclisi'nde bir görüşme başladı. Eski yapılar iyice azalmıştı. Yıkım sırası nerdeyse kiliseye gelecek. Meclis karar aldı: "Yaşı 150'den yukarı yapılar anıttır; korunur."

Dirk Bosscha güldü: “Yedi yüz yaşındaki ağaçlar nedir peki? Onlar korunmaz mı?”

Kendisi Meclis üyesi değil. Ama düşüncesini geliştirip yayabilir belki. Birden hem düşüncesini, hem kendini çok güçlü buldu. Evine gelip sedire uzandı. Elini başının altına koydu. Belediye Meclis üyelerinin çoğunu tanıyor. Kalkıp birkaçına telefon etti. Alınan kararı kutladı. Üyeler, “Epey geç kaldık; ama kalanları koruyacağız!” diyordu.

“Ama yüz elli yıllık yapıları anıt sayarken, yedi yüz yıllık ağaçları unutmak olmaz. Onlar da anıttır...” diye anlattı, biraz da kıskırttı konuştuğu üyeleri.

“Yahu Dirk Bey, sen çok haklı söylüyorsun! Başkana bir mektup yazsana! Görüşür, bunu da karara bağlarız!”

“Size söylemem yetmiyor mu?”

“Hayır yetmiyor. Elimizde senin gibi yaşı başı yerinde bir yurttaşın mektubu bulunursa daha iyi olur. Düşün, Meclis üyeleri içinde yıkımcıların, sökümcülerin adamları da var...”

Dirk Bosscha ertesi gün caddeleri dolaşip kalan ağaçları saptadı. Sonra oturup mektubu yazdı. Ağaçların çevreye verdiği güzelliği, gelecek kuşakları eğitmedeki yararını anlattı. Mektubunu, “Bu konuya sahip çıkmanızı dilerim...” diye bitirdi.

Dirk Bosscha bununla yetinmedi. Baarn’da yetkili, yetkisiz pek çok kimseyle konuştu. Onlar da Meclis üyelerine tatlı sert baskı yaptı. Sonunda konuyu gündeme aldılar. O ortam o kadar hazırlanmıştı ki, karar bir toplantıda çıktı:

“Şehir içinde ve beş yüz metre yakın çevresinde yaşı yüz elliden yukarı ağaçlar da anıttır; korunur.”

Bunun için bir kütük tutulacağını, ağaçların kroki ile saptanacağını, numaralanıp kütüğe işleneceğini, yarası, çürüğü olanların bakıma alınacağını karara eklediler. Belediyede bir “Ağaç Koruma Birimi” oluşturma yetkisi Başkana verildi.

Bu işi Bahçeler Parklar Bölümü’ne vermediler nedense.

Dirk Bosscha sevinçten hop oturup hop kalktı. Başkana bir mektup daha yazıp teşekkür etti. Hafta geçmedi, Başkan kendisini karşılıklı birer kahve içmeye çağırdı. Kalkıp gitti.

Daha oturmadan Başkan, üstünde “Baarn Şehri Anıt Ağaçlar Kütüğü” yazılı büyücek bir defteri Dirk Bosscha’nın eline

tutuşturdu: “Görev size düşüyor. Lütfen çalışma arkadaşlarınızı seçip işe başlayınız...”

Dirk Bosscha şaşırıldı: “İyi ama ben yaşıyım?”

“Yardımcılarınızı gençlerden seçin...”

“Ben kadastrocu, krokici değilim?”

“Lütfen karşı koymayın. Uygun insan sizsiniz. Ağaçları çok seviyorsunuz. Böyle bir iş önceden yapılmadı. Başlayın ve gerekli bilgileri, yöntemleri üretin. Korumayı gerçekleştirin. Bu konuda Başkan adına imza yetkiniz vardır...” Yaşlı Dirk güldü: “Doğrusu iyi bir yöntem: İşi önerene yaptırıyorsunuz!”

“Sayın Bosscha; biz her ne kadar büyümüş olsak da, gerçekte küçük bir kentiz. Belediye olarak da küçüğüz; yüksünmeyiniz...”

Kahveleri içtikten sonra Başkan, Dirk Bosscha’ya küçük bir oda gösterdi. İçine masa, sandalye, dolap koydurmuştu. Başarılar dileyip öbür işlerine gitti.

Dirk Bosscha Anıt Ağaçlar Kütüğünü dolaba koyup çıktı. Bir hafta içinde yardımcılarını seçti, bunları başkana onaylattı. Çalışmalarda gönüllülük asıldı. Karar verdiler; üç yıl kimse ücret almayacak. Oturup bir çalışma programı yaptılar. Birinci maddesi: Şehir Gelişme Plânı’na göre anıt ağaçları saptamak... İkinci maddesi: Bunları kütüğe işlemek...

Bütün bunlar vakit alıyordu. O yüzden bir geçici karar yazarak Meclis’e sundular: “Anıt Ağaçlar Kütüğü tutulup koruma kesinleşinceye kadar söküm ve kesimler durdurulmuştur.”

Şehir içinde ve beş yüz metre çevresindeki ağaçları saptamaya hız verdiler. Saptaması yapılan ağaçlar numaralanıyor, özürlü olanlar bakıma alınıyordu.

Bütün bu çalışmaları destekleyecek bir dernek kuruldu. Çevre üniversite ve yüksek okullarla, Bahçeler Parklar Müdürlüğü’yle işbirliği yapıldı.

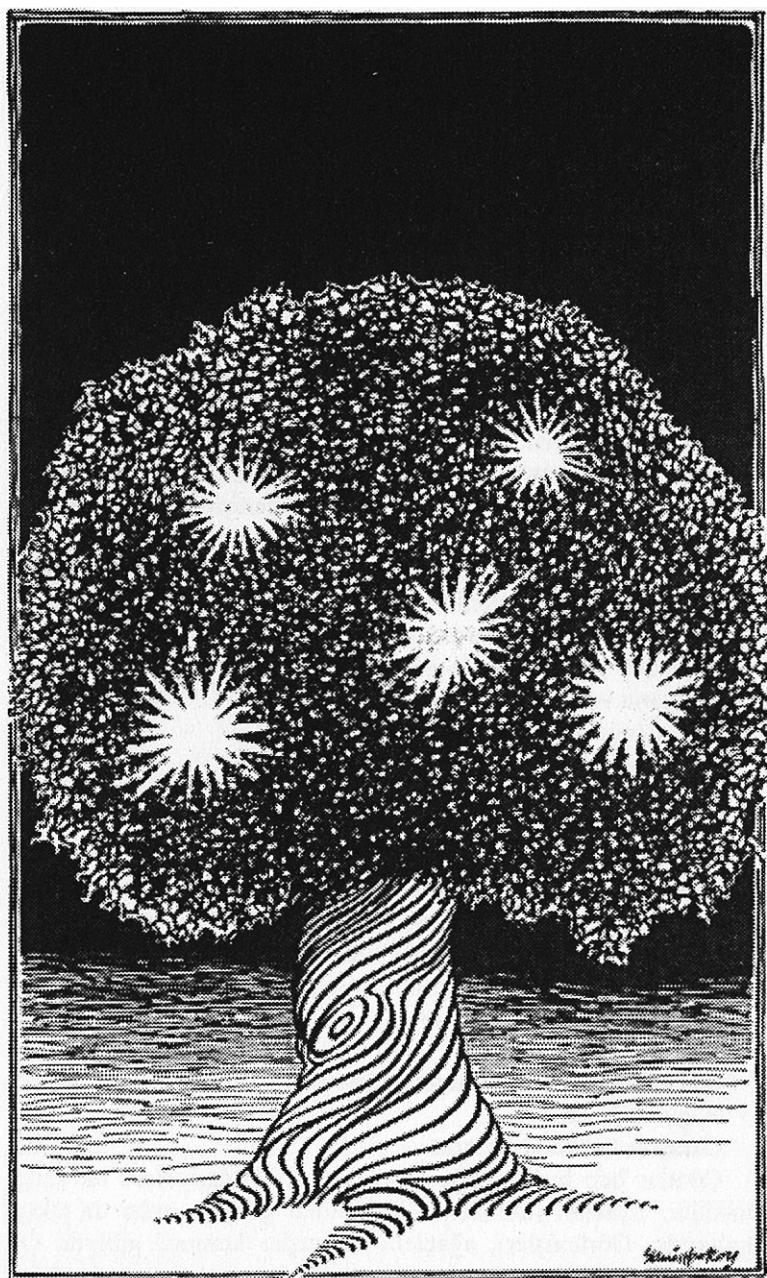
Böylece eskinin küçük köyü Baarn, birden bütün Hollanda’nın tanıdığı bir şehir oldu. Ana, ata armağanı ağaçları korumayı başlatan şehir olma onuru onundu. Uzaktan yakından gönüllüler, görevliler geliyordu. Mektuplar, telgraflar geliyordu. Onlar da kendi şehirlerinde böyle bir işi başlatmak istiyordu. Başkan bunların hepsini Dirk Bosscha’ya yolladı.

Emekli olduktan sonra vaktini nasıl geçireceğini bilemediği olmuştı. Bunun için hatta bir iki seminerine katılmıştı. Ama şimdi başını kaşıyacak zamanı yok. Büro telefonu, ev telefonu durmadan çalışıyor. Eşi Jeanne, sekreteri gibi çalışıyor; arayıp soranları not edip kocasına bildiriyor.

O ılık sesli hanımefendinin bir gün ben de birkaç dakikasını aldım. Kocasıyla, kendisiyle konuşmak için buluşum istedim. Sonra güzel bir bahar günü Baarn'a gidip bir fincan kahvelerini içtim.

1991

Direniş Katkı

Baarnlıların bir işi daha var. Madem öykü avlıyorum, onu da anlatmalıyım.

Bir gün, bir duyuldu, Amsterdam'da caddeleri genişletip otomobillere park yeri bulmak için beş yüz yıllık ağaçları kesiyorlar. Başta Yeşiller, kiliseli kilisesiz pek çok yurttaş sokağa döküldü. Televizyon olanı biteni gösterdi. Gerçekten yer yerinden oynuyor. Yurttaşlar ağaçların çevresini sarıp sökücülerini geriletti.

Sonra bir duyuldu, kesim gece insanlar uyurken yapılacak.

Baarnlıların çoğunda bir duygu vardı: köyleri büyüse de o duyguları değişmiyor. İnsanlarda duygu ile davranış değişikliği epey arkadan geliyor. Köyleri Amersfoort'a yakın olduğu halde, kendileri Amsterdam'a dönüktü. Yıkılacak ağaçları korumak için fenerini, battaniyesini alan koştu. O genişleyecek caddeye vardılar.

Orta çapta bir kalabalık toplanmıştı. Baarnlılar varınca biraz daha büyüdüler. Hollandalılar şakacıdır. Ara sıra söz oyunları yaparak birbirilerini güldürmeyi severler.

Baarnlılar sordu: "Burda ne oluyor?" Oysa biliyorlar.

Biri yanıt verdi: "Ağaçları kesecekler!"

"Ne yapacaklar kesip?"

"Kütük yapacaklar..."

Bir gülüşmedir gitti.

"Onu sormadık canım! Ağaçları neden kesecekler?"

"Caddeyi genişletecekler!"

"Caddenin genişliği yetmiyor mu? Dursun ağaçlar!"

"Biz de ona toplandık; kestirmeyelim!"

"Madem öyle aranızda biz de katılalım..."

"Katılın ama siz nerden geliyorsunuz?"

“Biz Baarn’dan geliyoruz...”

“Haa öyle mi?”

Biri körkütük sarhoş numarası yaptı:

“Öğle değil, ikindi!”

Gene bir kahkaha patladı.

Çıktılar hep birlikte ağaçların başına. Battaniyelere bürünüp tünediler. Uzaktan yakından hâlâ insanlar geliyor, onlar da çıkıp tünüyordu. Görünüşleri, ağaçlara iri kuşlar konmuş gibiydi. O kadar insan fenerleri de yakınca, gecenin içinde pek hoş oluyordu. Ağaçlar ışıktan çiçek açmış gibiydi.

Polisler çevreyi sardı. Ardından dozerler, keserbiçerler geldi. Hepsi motorlarını çalıştırıp zincirini sallıyor. Sökümcüler işbaşı yapmak için buyruk bekliyor. Polislerin belinde tabanca-
dan başka kalkanı, köpeği var. Sökümcüler gür gür gür edin-
ce, korumacılar dur dur dur ediyor. Geceyi böyle geçirdiler. Gündüzü nöbete bağladılar.

Hollanda’da basının tümü yalancı, yada yağcı değildir. Radyo, televizyon gibi iletişim araçları ara sıra halkın duy-
gusundan, düşüncesinden yana ağırlık koyar. Dört gün sonra yıkım kararı kalktı. Baarnlılar utkuyla döndü geri.

Gitmeyenler soruyor:

“Yahu nerdeydiniz?”

“Amsterdam’da...”

“Amsterdam’da ne yaptınız?”

“Ana, ata armağanı ağaçları kurtardık...”

“Haaaa! Öyle mi?”

Top gibi kahkaha attılar: “Öğle değil ikindi...”

1991

İki Bacı

Berlin-Charlottenburg'taki Sökmen Gezi Bürosu'nun telefonu çalışıyor. Yönetici Filiz Hanım tam o sırada çıkmak üzere. Saat 18.00'i geçiyor. Telefonun öbür ucunda son derece alttan alan bir erkek sesi:

"Efendim, bendeniz, Türkiye'den hemşeriniz Kamil Ercan... Kızım Nuray, burda Berlin'de Ticaret Lisesi Turizm Bölümü'nde okuyor. Ama ne yazık ki bir uygulama yeri bulamadık. Hemşeriler, 'İyi insandır' diye sizi salık verdi. Acaba getirsem alır mısınız?"

Filiz Hanım kendi, üniversiteyi Berlin'de bitirdi. Almanya'da bile tutucu davranışlar gösteren işçi yurttaşlarından birinin bu isteğini geri çevirmeyi hiç doğru bulmadı.

"Getirin alalım; adresi biliyor musunuz?"

"Evet, rehberde yazılı..."

"Öyleyse yarın 9.00'da buyrun..."

Yurtta babası heyecanlı bir Cumhuriyetçi idi. Filiz kendini de öyle görür. Türkiye'nin yıllar önce yaptığı Batıya dönük reformlar, epeydir sarsıntı geçiriyor. Akşam evde konuştular. Büyük Siemens firmasında kimyacı olarak çalışan Remzi Sökmen:

"Filizciğim, işine karışmak gibi olmasın, ama Kâmil Ercan'ın kızıyla bir ön görüşme yapsan iyi olur. Kendisini bürona alırsan bu görüşmeden sonra al..." dedi.

Filiz fazla üzerinde durmadı. En azından yabanelde bir yurttaşına destek olacağı için mutluydu.

Ertesi gün 9.00'da Nuray'la babası geldi. Baba kızı görür görmez Filiz'in elleri başına gitti:

"Aman Tanrım, bu ne?"

Adamda kapkara bir sakal, kızda yemyeşil bir başörtüsü, upuzun bir manto! Görünüşe göre ikisi de, son yıllarda hem yurtta, yurt dışında büyüyen koyu dinci akımlardan birinin temsilcisi!

Aşağı tükürse sakal, yukarı tükürse bıyık; Filiz bir açmazda kaldığını düşünmeye başladı.

Koyu dinsel görüşler gereği taşınan bu manto ile başörtüsü yüzünden şimdi, “Hayır, olmaz!” demek, karşısındakinin inancına saygısızlık olarak yorumlanır diye çekiniyor. Ama Berlin’in ortasında bu kılıkla bir yardımcı çalıştırması da zor. Müşteriler üzerinde olumsuz etki yapar. Hem de arkadaşları arasında adı gericiye çıkar.

Dün, getir demişti, adam da alıp getirmiş. Manevra alanı yok. Ayağa kalkıp önce kızın, sonra babasının elini sıkmak istedi. Kâmil Bey, “Sağolun efendim...” deyip geri durdu. O koyu dinsel görüş gereği adam kadın eli sıkıyor. Filiz, bunu bahane edip kapıyı göstermeyi düşündü; ama yapamadı.

“Altı ay deneriz. Kızınız işe vaktinde gelir gider, hem de uyumlu çalışırsa, üç yıllık uygulamasını burda tamamlar. Kendisine ilk altı ay 500’er mark harçlık veririz. Sonra göstereceği çabaya göre, bunu biraz artırırız. Körfez Bunalımı’ndan ötürü işlerimiz kesik; dilerim açılır...”

Bu dar düşünüşlü adamdan biraz öğ almak istedi:

“Siz gidebilirsiniz. Biz Nuray Hanımla konuşuruz...”

Savdı adamı... Oturması için de Nuray’a yer gösterdi.

Almanya’da meslek edinebilmek için, üç yıl, haftada üçer gün bir iş yerinde uygulama yapmak, iki gün de okula gitmek zorunlu. “Brotchen” denilen küçük ekmeği pişirecekler bile bu aşamadan geçer. Kâmil Ercan bunu anlamıştı.

Sökmen Gezi Bürosu, genellikle Türkiye üzerine iş yapıyor.

Filiz Hanım, Nuray’ı, biri Alman, ikisi Türk, üç çalışanıyla tanıştırdı. Telefonları, faksları, bilgisayarları gösterdi.

Nuray’ın mantosu hâlâ sırtında, örtüsü başında.

“Mantonu çıkar, daktilonun başına geç!” dedi Filiz. Alman yardımcısı Sigrid Hörschen’e yaklaştı: “Nuray’ın çalışmalarını siz yönlendirin.” Eline bir liste uzattı, “Önce bunu yazsın, bir bakalım. Sonra ne yapacağımızı birlikte düşünürüz...”

Dönüp odasına kapandı. Bir süre öyle kaldı. Sonra kalktı, masanın üstündeki notları çekti. Hangi işe başlamak istese düşüncesi, el sıkmayan baba ile başörtülü kızına takılıyor.

Öğleye doğru Frau Hörschen, Nuray'ın yazdığı listeyi getirdi:

"Çok yavaş yazıyor. Çok da yanlış yapıyor. İki kez yazdır-dım; sonuç kötü ne yazık!"

Filiz listeyi inceledi: "İlginizi rica ediyorum. Daha kötü olsa da bu kızı yetiştireceğiz..." dedi. Paydosa doğru Nuray'a 250 mark öndelik ödenmesini buyurdu.

Bir hafta sonra öğle paydosunda birlikte döner yemeye, hem de biraz görüşmeye çağırdı. Kız hâlâ taş gibi sert, buz gibi katı idi.

Filiz, telefonla ısmarlayıp büroya getirttiği dönerleri paket-lerden çıkarıp tabaklara koydu. Ayran bardağını önüne sürdü.

"Nasıl, bizden hoşnut musun bakalım, Nuray? uygulama yaptığın yeri beğeniyor musun?"

Nuray, "He, hı..." demeye çalışarak ağzındakini yuttu. "Burda Berlin'de insanlar çeşit çeşit! Pek çoğu bizim dinsel inancımıza saygı göstermedi. Babamla yedi yere başvurduk, hepsi bizi geri çevirdi. Nedeni başımdaki örtü ile sırtımdaki manto. Ama ben bir Müslüman kızyım. Hristiyanlar nasıl Hristiyanlığını yapıyorsa, benim de Müslümanlığımı yapma hakkım yok mu? Ama siz öbürleri gibi yapmadınız; bana çalışma olanağı verdiniz. Biliyorum, hem de Körfez Bunalımı var, gezginler az; öyle olduğu halde ilk gün cebime 250 mark koydunuz. Size teşekkür ederim. Frau Hörschen de çok iyi..."

Yemekli konuşma sürüp giderken Nuray sordu: "Acaba siz de benden hoşnut musunuz?"

Bunu sorarken gözlerinden yanağına iki damla yaş indi.

"Nuraycığım, çok anlayışlısın! Ancak başörtünle manton benim de canımı sıkıyor. Burası Berlin'in ortası. Müşterilerimiz yeni düşünüşlü insanlar. Hemen belirtiyim, biz de öyleyiz. Bu kılıkla seni ön plâna çıkaramayız. Sürekli olarak arkalarda tut-mak da anlayışımıza aykırıdır. Kendin buna bir çözüm bulsan iyi olur..."

"Ama ben ana babamın sözünden çıkamam! Başörtümü çıkarıp kötü kız olamam..."

Odaya buz gibi bir hava doldu.

Filiz, “Nuraycığım, ben de başımı açıyorum, kötü müyüm?” demedi, ama öyle baktı.

“Özür dilerim...” dedi Nuray. “Kısa etek giyenlerin hepsi kötü değil belki; ama kadının başını açması büyük günah! Yarın öbür dünyada bu saçlar yılan olup bizim boynumuzu sıkacak. Nasıl açarım?”

“Kim diyor sana bunları, Nuray?”

“Hocalar diyor. Babam da söylüyor...”

“Şimdi kaç yaşındasın sen?”

“On dokuzuma girdim...”

“Avrupa’nın ortasında yaşayan, on dokuzunda bir kız özgür düşünceli olmalıdır. Sen artık babanın dedikleriyle değil, kendi düşündüklerinle yürümelisin. Böyle yaparsan meslek yaşamında ilerlersin. Biz gene de altı ay bekleriz. O zamana da epey var. İyice dök düşün, kararını ver. Çalışma Müdürlüğü’ne yollanacak kâğıtların var. Frau Hörschen’e söyle, doldurup getirsin, imzalayıp gönderelim. Tamam mı?”

“Tamam efendim...”

Filiz, araya gereksiz yere soğukluk girmesin diye sesini ıltıttı: “Bu konuşmanın üstüne birer keyif çayı içelim...”

Nuray yere eğik başını kaldırdı:

“Siz evli misiniz Filiz Hanım?”

“Hayır, değilim...”

“Öyleyse hovardalarınız vardır, değil mi?”

“Hovardalar mı? Onu nerden çıkardın?”

“Babam, ‘Kötü kızların hovardası olur!’ dedi.”

Filiz güldü: “Bunları konuştuk. Bir an önce kendi kafanla düşünmeye alış. Bana babanın sözlerini söyleme bir daha...”

Nuray Ercan o gün eve heyecanla döndü. Ama Filiz Hanımla konuştuklarının hepsini ailesine anlatmadı. Ticaret Lisesi’nde kendi anlayışında kızlar vardı. Uygulama yerinde olup bitenleri anlatırlardı. Onlara da açmadı. Başı açık, eteği kısa, bekâr ama hovardası da olmayan Filiz Hanımın hem iş yeri var, hem de kendine iyi davranıyor. Akşamları paydosa yakın bürosunun önüne uzun kuyruklu otomobiller de geliyor. Kaç gündür bakıyor, görmüyor.

“Filiz ablanın kötü kız olmadığı kesin!” dedi içinden.

Ondan “Abla” diye söz ettiğinin ayırdına varınca bedenine ter yürüdü. Düşünmeye başladı.

Düşünmesi, beşinci ay bitinceye kadar sürdü. Sonra Filiz Hanımın kapısını tıklattı:

“Kabul ederseniz sizinle bir öğle yemeği daha yiyelim. Hem de biraz konuşalım diyeceğim...”

Filiz, Nuray’ın gözlerinin içine baktı:

“Bunu ancak yarın yapabiliriz, bugün işim var!”

Ertesi gün Filiz gene telefonla dönerleri, ayranları ısmarladı. Elektrik ocağına çay suyu koydu. Az sonra Nuray geldi. Oturmadan yeşil başörtüsünü çıkardı. Altı aydır bunu ilk kez yapıyordu. Saçlarını omuzlarından aşağı döktü. Sordu usulca: “Burda bir ayna var mı?”

Dolabın iç kapağı aynalıydı; Filiz orayı gösterdi. Nuray, aynanın önünde saçlarını bir öyle, bir böyle savurdu. O güne kadar biçimi görünmeyen yüzü, değişik ışıktaki parlamaya başladı.

Ne diyeceğini bilemiyor, istediğini konuşamıyor.

Filiz’in de dili tutulmuş gibi. Bugüne kadar Nuray’a karşı yanlış bir davranışta bulunmadığına çok seviniyor: “İyi ki yanlış bir söz söyleyip kendisini kırmamışım!” diyor.

Filiz’in odasındaydılar, ama ev sahibi Nuray’dı sanki: “Dönerlerimizi soğutmayalım, buyrun!” dedi.

Hiç konuşmadan yemeği yarılادılar.

“Burda olmaz tabii, ama dışarda size ‘abla’ diyeceğim...”

Filiz neredeyse ağlayacak. Kendini zor tutuyor.

Nuray fısıldadı: “Şu uygulama bitsin, mesleğimi kazanayım, ben de insanlara tıpkı sizin gibi davranacağım. Kimseye baskı yapmayacağım.” Sesini alabildiğine kısıtı: “Size çok, ama çok teşekkür ederim Filiz abla... Sizi çok seviyorum...”

Müdür odasının içi ılık yellerle doldu.

“Nuraycığım, sen de benim kan yönünden değil, ama insanlık yönünden öpöz bir kardeşimsin. Seninle biz iki bacıyız. Ben de seni çok seviyorum...”

Filiz Hanım ancak bu kadarını söyleyebildi; sürdürse kendini tutması zor olacaktı.

1991

Bahadır

Berlin’de Bahadırgilin yaşamı akıyor. İnsanın dertleri büyük göstermesi alışkanlık olmuştur. Yakınmak isteyince de bin neden bulur insan.

Türkiye’de Bahadırgilin köyü, Batı Toroslar’ın güney eteğinde, ilçeye 20 kilometre idi. Çevresinde eski uygarlıkların kalıntıları vardı. Ama yolu, köprüsü yoktu. Her şey yüzyıllar önce yıkılıp gittiği gibi kalmıştı.

Bahadır’ın babası orda zor bir çocukluk geçirdi. Okumak için tâ Antalya’nın Aksu Köy Enstitüsü’ne gitti. Başka okul yoktu. Aksu’da beş yıl okuduktan sonra köy öğretmeni çıktı. İlk durumlar iyiydi. Ankara’dan mı, Amerika’dan mı, kötü yeller esmeye başladı, hava dönüverdi. Ama o sırada iyi bir şansı oldu; Denizli Öğretmen Okulu’nu bitiren Sevim Hanım’la evlenmeyi başardı.

Bahadırgil üç kardeş arka arkaya, ana babanın öğretmenlik yaptığı köylerde doğdu.

Bahadır ortancaları olduğu için başına yukardan ablası basardı. O da kendi küçüğünün başına basıyordu. Ama sanırım ana babanın geçimi iyi olunca bunlar dert değildir. Kardeşler birbirini döver de, sever de...

Yurtta hem Köy Enstitüleri, hem “Tanrı sanatı” denilen öğretmenlik gözden düşünce, İsmail öğretmenin sinirleri temelli bozuldu. Ne yana dönse uyuyamıyordu. O böyle diye Sevim öğretmenin güler yüzü de uçup gitti. Evde, okulda hiç tadı kalmadı.

Çocuklar anlamaz denir ya; karı koca fısıfısı konuşmaya başlayınca Bahadır anladı; onun küçüğü Yıldız bile kötü bir şeyler sezip ağlamayı artırdı.

Bahadır önce, ana babası ayrılıyor sandı.

Ülker ablası o zamandan cindi; hayrına açıklayıverdi:
“Ayrılacağız doğru! Ama sonra birleşeceğiz...”

“Nasıl olacak bu?”

“Anlamazsın, küçüksün! En iyisi olsun da gör!”

Sevim Hanım nisanı çalışıp mayısın aylığını aldı;
Almanya’nın yolunu tuttu.

O yıllar böyleydi; kadınlara öncelik vardı. Önden gidip
kocalarına “istek” yaparlardı.

Yaz geçti, güz geldi, beklenen istek geldi.

İsmail öğretmen çocukları anasigile bırakıp İstanbul’a gitti.
Gerekli işlemleri yaptırdı. Böylece o da aralık ayının soğuk bir
gününde Almanya’nın yolunu tuttu.

Almanya’nın yolu, köyünden başlıyor. Çocukları alıp ilçe-
den ile, ilden otobüsle İzmir’e geldi. Uçağa binip İstanbul’a
indiler. Sonra Berlin uçağına aktarma yaptılar.

Gül gibi mesleğinden kopup yabanele gitmek yüreğini yakı-
yor. Koca adam ağlamayı kendine yakıştıramadı, ama içinden
ağlıyor. Üç yılda döneriz diyenler on yıl geçti, dönmüyor.
O mutlaka dönüp güzelim işini kaldığı yerden sürdürecektir.
Onunki en çok beş yıl sürecek.

Beş yılda çocuklar Almancayı su gibi öğrenir. Gelip ortayı,
liseyi okurlar. Üniversite için İzmir’e giderler. En küçüğü beş,
en büyüğü dokuz yaşında şimdi. Üçünün de ikişer yıl arası var.
İsmail öğretmenin işleri saat gibi düzenlidir. “Bir insan düzenli
değilse öğretmen olmasın!” der.

Karısının çalıştığı Siemens firmasında ağır işçi olacak. Ölse
beş yıldan fazla çalışmaz. Kulağına bir kar suyu kaçtı: Bu fir-
manın işliklerinde “radyoaktivite” denilen ışınlara var. İşçilerin
saçı dişi dökülür, insan insanlıktan çıkar. En iyisi üç yıl çalışıp
dönmek.

Yurtta geçen son yılı, çocuklara Almanya’yı anlattı hep.
Eşinin özlem dolu mektuplarından öğrendiklerini genişletip,
biraz da güzelleştirip anlatıyordu: “Berlin güzel, ama biraz
karışık. Hem de zorluk dolu bir şehir. Zorluklar havaalanından
başlıyor. Ama sizler akıllı çocuklarsınız, içinden çıkarsınız...”

Böyle bir yöntemi vardı: Çocuklarına, öğrencilerine yüksek
özgüven aşıları.

Onun bu yöntemi en çok Bahadır'da tuttu. Bahadır için yaşamda çözülmez diye bir sorun yoktur. Zor mu, kolay mı demeden, karakucak dalar.

“Önden gidersen iki, arkada kalırsan bir metre! Arayı fazla açmak yok! Benden ayrılmayacaksın, aman oğlum!”

Türkiye’de televizyon yoktu daha; radyoyu zor almışlardı. İzmir’in Çiğli havaalanı dökülüyor. Gene de pistinden uçak kalkıyor. İstanbul’un Yeşilköy alanı bile o kadar şaşırtıcı değildi. Gene de denetimlerden geçmek, biletleri onaylatıp bekleme salonuna girmek, sıra gelince uçağa girmek için alicengiz yollardan geçmek gerekiyordu.

Duyduklarına göre Berlin’in Tempelhof alanı Yeşilköy’den bin beterdir. Yürüyen merdivenler, kendi kendine açılıp kapanan kapılar varmış. Neyse işte geldiler, işte uçaktan iniyorlar.

Tuzaklar da iner inmez başlıyor. O kapıdan bu kapıya, şu salona, bu kuyruğa, şu denetime, bu damgaya derken, bir buçuk metre önde yürüyen Bahadır’ın karşısına ayna kaplı bir duvar çıktı. Bahadır bunu boşluk sanıp koştu. Koşmasıyla burnunu kalın cama vurması bir oldu!

Aaah; burnu o kadar acıdı ki! Kafası yarıldı, beyni uçup tavana sıvandı gibi oldu. Daha kötüsü mahcupluk. Babası sık sık, “Oğlum sen akıllısın!” diyor, akıllı adam aynayı boşluk sanır da koşar mı?

İnsanlar hızlı hızlı akarak, nerdeyse koşarak geliyor. İnsanlara çarpmamak için sağ yapmayı gerekli görmüştü. Meğer cam yüzey aynalıymış. Ama aldandı; şimdi ne dese boş! Önce burnu kanadı sandı, elini sürüp yokladı, kanamamış. Sadece kıkırdak kemik basılmış, burnu yasılmıştı.

Aaah; Bahadır’ın bundan önce ne düzgün, ne güzel burnu vardı! Şimdi o güzel burun gitmiş, yerine bu basık burun gelmişti.

Sevim Hanım onları bavulu bagajı aldıktan sonra çıkılan kapıda karşıladı. Görür görmez de, “Bahadır oğlum, ne oldu senin o güzel burnuna?” diye sordu.

“Yok bir şey anne!”

Babasıyla kardeşleri de anlatmadı tam bütün.

Anlatsalar ilk gün, hatta ertesi, daha ertesi günler Bahadır’ın burnuyla uğraşacak halleri yoktu. Onca ayrılıktan sonra kavuş-

tular. Boyna konuşuyor, şunu açıp gösteriyor, bunu çıkarıp yiyorlar. Hem de burnun birazcık basılmasına önem vermediler. Kendiliğinden düzelir sandılar.

Bahadır yan gözle kardeşi Yıldız'a, ablası Ülker'e bakıyor. Acaba alay ediyorlar mı? Babasının bakışları alaycı mı? Bunları incelerken susup kalıyor.

"Önemli bir şey değil canım!" diyor babası. "Tam yürüyen merdivenden çıktık, açılacağız, karşıya ayna koymuş gâvur! Bahadır öndeydi, benim yerime o vurdu!"

Yıldız, annesine yeniden sarılıyor: "Ben hiiiç vurmadım değil mi anneciğim, sadece Bahadır abim vurdu, değil mi?"

Birkaç kez, "Bu çocuğu doktora götürelim!" dediler.

İlk günlerin bin bir eksiği...

İki ay sonra götürdüler ama iş işten geçmiş, Bahadır'ın burnu yeni biçimine oturmuş.

Berlin'de yaşam gerçekten akıyor, hem de hızlı.

Bahadır okula başladı. Sınıftan sınıfa, okuldan okula geçti. Ana baba da kesin dönüşü erteledi, erteledi. Bahadır üniversiteye geldi. Her gittiği okulda sınıf arkadaşları, öyküyü nasıl öğrendilerse, hepsi soruyor:

"Yahu Bahadır, burnuna ne oldu?"

Saklayabildiği kadar saklıyor; çok sıkışırsa ucundan biraz anlatıyor. İki üç hafta geçmeden "BBB" diye bir adlandırma başladı: "Basık Burun Bahadır!" Kimi de "Babuba" diyor.

Bereket versin, dersleri iyi. Hem de bir bildiği var: Kızarsa daha çok üstüne gelirler. Bunu babasından öğrendi. Kızmıyor, herkesle birlikte gülüyor.

"Yahu Bahadır ne oldu, anlatsana?"

"Doğuştan böyle benim burnum! Normal!"

"Doğuştan daa... neden Tempelhof'ta aynaya vurdun?" diyorlar.

"Beni kızdırmak için söylüyorlar. Ama görüyorsunuz kızmıyorum. İnsan koşar varır da burnunu aynaya vurur mu?"

Bahadır ayırında değil. Berlin’de Türkler arasında, basık burunlu epey delikanlı var. Bunlar Berlin’e ilk inişlerini Tempelhof’tan yapanlar. Onlar da “Bizim burnumuz doğuştan basık...” diyor.

1991

Otobüsün Sürücüsü

Trenle Berlin'den döndüğüm gün...

Duisburg merkez istasyonunun önündeyim. Şakır şakır yağmur yağıyor. Zaman zaman çakıyor, gürlüyor. Otobüsün yedi dakikası var. Gidip bir saçak altına dursam, kaçır maçar. En iyisi girip oturayım. Ama kapılar kapalı.

Yağmur da nasıl vuruyor!

Ben de otobüsün kapısına vuruyorum şap şap şap!

Gözlüklü sürücü otuzuna varmamış bir bayan. Belediyenin verdiği ceket pantolonu giymiş. Şimdi Duisburg otobüslerinde, tramvaylarında bunlardan epey var.

"Açsanız ya ham'fendi, şap şap!"

Vuruyorum diye kızıyor. Açmadığı gibi, önce kaş çatarak, sonra el sallayarak azarlıyor beni.

Çantamda öykü notlarım var, ıslanırsa ölürüm.

"Açsanıza be! Siz ne mantıksız insansınız?"

Elinde kalem, önünde kâğıt; bir şey yazıyor. Kafasını niçin karıştırıyorum?

Hepsi numara! Yüzümden gözümden okudu, yabancıyım. Kara kaşlı, kara saçlı uyumsuzun tekiyim. Sürücü hanım yabancı düşmanı besbelli. Yıllardır söktüğümüz kömür, döktüğümüz çelik iyi, ama kendimiz kötüyüz. Islandığımı görüyor, açmıyor...

Zirdeli, hınzır deli! Deliler türlü türüdür. Bir de zızzır deliler vardır, ham'fendi belki onlardan; belki evimin kapısını çala çala aşındıran Yahova tanıklarından; olur ya, açmadım diye öç alıyor şimdi!

Şemsiyeyi almak varmış!

Bir daha sesleniyorum: "Açın kapıyı!"

Vallahi fıttırık bu kadın! Saati gelesiyi titretecek beni!

“Ne yazıyor acaba? Biletini herkes önceden alıp içerdeki makinede kendi damgalıyor, denetçi gelince gösteriyor. Yazacak nesi olabilir böyle ciddi?”

Çantayı önüme aldım, belimi üstüne büktüm.

Üstelik bu yağmurlar zehirli. Anlattım ya, havzanın üstü duman kaplı. Fabrikaların epeyi de kimya fabrikası. Bir gün yıkanmasan yüzünü gözünü sivilce kaplıyor.

Zaman da o kadar yavaş ki!

Çizelgeye yeniden bakıyorum. Benim hesapça daha dört kocaman dakika var.

Sirtına başına sarı yağmurluk geçirmiş yeni bir yolcu geldi. Önünde bir bebek arabası. Üstüne naylon örtmüş. “Eh!” dedim, “Bunu görünce açar!”

Yeniden vurdum şap şap! Hem de bağırdım: “Açın!”

Hayır, açmıyor! Ölse açmayacak!

Çocuklu kadın: “Boşuna vurmayın! Şimdi onun dinlenme zamanı!” demez mi!

Arabası tam kapanmıyor, naylonu tam örtülüyor; çocuğu ıslanıyor. Ekim kasım ayları nerdeyse kıstır buralarda. Çocuk hasta olacak.

“Baksanıza ıslanıyoruz; açsın?”

Kendi kendime, “Bunların tümü fittırık!” dedim.

Neyse, bir dakika kaldı. Sürücü kolundaki saati istasyonun-kiyle uyuşturdu. Sonra önündeki düğmelerden birine basarak kapıları açtı.

Çocuklu bayan arasabasını itip ön kapının önünde durdu. Sürücü bayan, bir pergelinkine benzer bacaklarla tık tık yürüyüp geldi, bebek arabasının bir ucundan tuttu. Arabayı birlikte içeri soktular.

Ben de sanki, bilet alacak gibi ön kapıdan girdim. Baktım acaba ne yazıyordu? “Sie” adlı kadın dergisinin bulmacasını çözermiş!

Vakti gelmeden otobüsü açılmaz, yağmur altında ıslanan bebekli kadın da sürücüyü savunur.

Bir yandan da düşünüyorum: Kraliçe gibi bir sürücü. Şakır şakır yağmur da yağsa, ona vaktinden önce otobüsün kapısını açtırabilmek için, bunu kendisine verilen yönetmeliğe yazmak

gerek. Oysa yağmur yağıyor, birkaç dakika önce açsa ne zararı var? Aç, bilmeceni gene çöz, değil mi?

Bir de aşırılıklara düşmandırlar; bu aşırılık değil mi?

Bizim Türkiye'deki şehirlerimizde böyle katılıklar olmaz. Bizim sürücülerimiz kalkar, efendi efendi açar kapıları. Sürücüler açmasa yolcular açtırır...

Hâlâ ön kapının orda, sürücü hanımın yüzüme bakmasını bekliyorum. Bilet alacağım sandı herhal: "Buyrun!" dedi.

"Bir küçük sorum var: Bu biletle Homberg-Hochheide'ye kadar gidebilir miyim?" Beş yıldır gelip gittiğim yol. Biliyorum gidebilirim. Anladı söz olsun diye sorduğumu. Gene de alıp inceledi: "Evet gidebilirsiniz..." dedi.

Gözlerinin tâ içine bakıp "Danke schön!" diye selâmladım. Sonra adam adam geçip yerime oturdum.

1985

Yabancı Olmak Pek Zormuş

Yurttan ayrılmamın üstünden otuz yıl geçti. Dut pekmezi kaynatıyorduk. “Şerif, kâğıdın geldi!” dediler. Bırakıp yollara düştüm. Düşüp geldim buralara.

Kafamda pembe, pırıl pırıl bir düş vardı. Meğer yaşam burda da savaşımmış. Otuz yıldır sabahın erinden akşamın körüne kadar durmadan çırpınıyorum. Yaşam denizi dalgalı. İnsanın çok yüzgeç olması gerekirmiş. Ben ise bunu geçten geç öğrenmeye çalıştım.

En büyük zorluğu vaktinde uyanıp işe yetişmekte çektim. Bu konuda Almanya’da hoşgörü yok. Saat vurdu mu, işbaşı yapacaksınız!

Bir uyandırma saati aldım. Çelik böceğe benziyor. Sesi beynimi deler. Kimi zaman korkudan vakit gelmeden uyanırım. İki saat çabalarım, uyuyamam yeniden.

Sanılanın tersine firmalar, insanı yerli yabancı diye ayırmaz. İşbaşında sanki hepimiz Almanız. Verimimiz iyi olmasa bir tek gün tutmazlar. Gözünü dört değil, dört yüz açacaksın. Bütün duyuların bir değil, bin uyanık olacak. Bir hata, bir kaza bağışlanmaz.

İşyerime gidip gelmek için bir bisiklet aldım, ama üstünde rahat duramadım; hemşeriler halime güldü. Yan yatıp, çamura batıp bari elden düşme bir otomobil alayım dedim. Otomobilimi üç gidiş, üç gelişli otoyollarda sürerken de Almanım. Kurallara uymazsam polis gelir, belgemi alır. En azından puvanlarımı kırar. Bir aksilik olmasın diye diken üstüne gider gelirim.

Oturma izni, çalışma izni, pasaport, hepsi sorundur. Eşimi, çocuklarımı getirdim. Onlarinkini de vaktinde uzatmam gerekir. Getirmesem sefil olurum. Kimse bana bir öğün sıcak yemek pişirmez, bir bardak çay vermez.

Yazları yurda gideriz. Gececeğimiz ülkelerden vize alırım. Uzun uzun kuyruklarda beklerim. Kendim için, eşim çocuklarım için, ayrı ayrı paralar öderim. Bu formaliteler beni öldürür. Gene de yurda varınca sevinirim. Ayrılıp geldiğim yerleri, arkadaşları yeniden görmek isterim.

İki hafta sonra çocuklar bıkar, “Dönelim baba!” demeye başlar. Eşim iki arada, bir derede kalır. Altı haftanın biri yollar-da geçer, yurttan beş haftayı geçiremeyiz; haydi dön geri!

İlkin bu her zaman bulutlu gökleri, isten, dumandan karar-mış evleri çok yadırgadım. Yıllar geçtikçe hepsini güzel bulma-ya başladım. Yurda gittim mi şimdi ben de fazla kalamıyorum. Hatta kimi yıllar gitmek bile istemiyorum. Oysa insan yurdunu özlemeyebilir mi? Demek burası da yurdumuz oldu. Duisburg bana yurttaki şehrim, köyüm gibi görünür şimdi.

Ah bu sıkılar olmasa! İnsanı biraz rahat bıraksalar! Yaşam denilen serüven Alman için de zor. Ben ise hem Almanlığı, hem yabancılığı taşımak zorundayım. Almanın on zorluğu varsa, benim her zaman yirmi zorluğum var.

İnsan dünyaya niçin gelir? Biraz rahat yaşamak, mutlu olmak için değil mi? Bu amaçla çalışmayı hiç yadırgamıyorum. Hatta bir işim var, atılmadan, itilmeden çalışıyorum diye çok seviniyorum. Ama yabancısın diye insanı bunaltmasalar!

Aile nüfusum kalabalık. Bu yüzden beni daha çok sıkırlar. On yıldır oturduğum evden bile çıkarmak istediler. “Bu ev sana dar, genişini bulup çıkacaksın!” diyerek başımın etini yediler. Ama çok aradım bulamadım. Bizim için ev bulmak, şimdilerde üniversiteye girmekten zor. DDR’dan, Polonya’dan, Romanya’dan Almanlar gelmeye başlayınca daha da zoraldı. Bana kalsa dar mar, eski evimize katlanırdım. Ama çocuklar büyüdü; kızlarla oğlanlar bir odada rahat edemiyor. Oturma odasında biz televizyon bakacağız, onlar uyuyacak; bu da hiç olmuyor. Yeni eve çıkmak gerçekten zorunluydu. Ama kiralara bir yükseldi, bir yükseldi; ister öde, ister öl!

Bir de, eski evimiz dört katlı bir yapıdaydı, şimdiki yirmi dört katlı! Her katta 16’şar ev! Ne selâm alan var, ne veren! Kimin kim olduğunu bilmiyorsun. Temiz pak giyinmiş insanların hepsi gözüme şef görünür. Biraz yanlış baksam, yada sarmı-

saklı koksam, yada işten geliyorum, terim koksa, azarlayacaklar diye ödüm kopar.

Almancayı da tam öğrenemedim. İş yerinde sözcük konuşulmuyor, sanki yasak. Kahveye, biraevine de gitmem. Evde Türkçe kaset, Türkçe gazete... Alman komşularla oturup kalkma dersin hiç olmuyor. Onların da kendi sorunları var. Bir yanlış adım atıp polise düşsem derdimi anlatamam diye korkarım. Yaşam burda bin kat zoralır bana.

Yeni evde başımıza ne gelse beğenirsiniz?

Yanımızdaki komşudan sabah akşam köpek havlaması duyarız. Duvarlar ne olsa ince. Yalıtım yapıyoruz deseler de inanma. Köpeğin havlaması hemen yanımızda gibi duyuluyor. Belki bu köpeğin sesinde, benim uyandırma saatinin zili gibi delici, elektriksel bir özellik var.

Eşim sabah akşam, “Şerif, delireceğim Şerif, şuna bir çözüm bul!” deyip duruyor.

Bizim hemşerilerin çoğu Almanların köpek beslemesine bozulur. Ben bozulmam. Onların beğenisi de öyle. İçlerinde yılan besleyen bile var. Ama bu derece havlayan köpeği nasıl hoşgöreyim?

Eşim duymuş, “Ev içinde köpek beslemek yasak!” diyor. Soruşturdum. Beslemek değil, yalnız bırakıp gitmek yasakmış. Köpek kısmı kapalı yerde yalnız kalırsa havlarmış.

Dedim şunu bildireyim. Attırsınlar...

Polis gelince havlamaz, haksız çıkarım diye korktum. Yada Alman komşunun ağzı laf yapar, ben sözleri yanlış çatarım, dediğim anlaşılmaz diye tabanım dayamadı, korktum.

Üç gün sonra ne göreyim? Bizim komşu Alman değil, İspanyolmuş! Yani o da bizim gibi yabancı! Kendi kendimden utandım: “Yahu, Alman diye korktun bildirmedi, yabancı diye mi bildireceksin? Başkası seni hiçleyince üzülyyorsun. Bırak, sen bari başkasını hiçleme!” dedim, bildirmekten vazgeçtim.

Şimdi eşimle aramı düzeltemiyorum. İsteyken başım biraz dinleniyor. Eve geldim mi hemen yakınmaya başlıyor: “Şerif; inan bana, bir gram rahatım yok; bildir şunu!” diyor.

İçimden ona hak veriyorum, ama dediğini yapamıyorum.
Eskiden ikiydi zorluğum: Şimdi eşimin baskıları birdi, üç oldu.
Nasıl dayanacağımı bilemiyorum.

Yabancılar Yasası da sertelecek diyorlar. Uykularım temelli kaçıyor.

1990

Küçük Bir Gülius

Okul müdürü Frau Teske çağırtmış, gittim.

“Bahçe çitinin orda bir adam! Sürekli içeriyi gözetlemiş! Kızlar geldi, korkuyoruz dedi. Soruşturdum; sizin yurttaşınız-mış. Belki karısı Türkiye’de, kendi burda yalnız. Polise telefon ettim; ‘Eee bakar! Bakana bir şey yapamayız!’ dedi. Biz gene önlemleri olalım. Lütfen gidin konuşun, gözetlemeyi bırak-sın. Kız öğrencilerimizi korkudan kurtaralım...”

Müdürün yüzüne baktım, dudakları titiyor. “Olur...” dedim. Öte yandan düşündüm: Uzun süredir Almanya’da çalışan yurttaşlarımız arasında her türlü insan var.

İki saat geçti geçmedi, müdür bu kez yanıma geldi:

“Bakın işte orda! Bakıyor!”

“Tamam, gördüm efendim!” dedim.

Dersim bittikten sonra Türk bakkalına gittim. Baktım okul müdürünün gösterdiği Davut Kara da bakkalda. Yanında başörtülü bir kadın ile gelmiş, alışveriş ediyor. Selâm verdim: “Hemşerim, vaktin varsa biraz konuşalım. Bir sorun var...” dedim.

“Alışverişi bitireyim, hayhay!” dedi.

Böreklik peynir, dövme zeytin, çay, sucuk, bir de ekmek aldı. Başörtülü kadınla fısıldaştı. Sonra bana dönüp, “Buyur istediğin yere gidelim!” dedi.

Bizim Homberg-Hochheide pazar yeri geniş bir düzlüktür. Oraya doğru açıldık. Satıcılar sergilerini söküp gitmiş. Basınçlı suyla yerleri yıkamışlar. Ren’in ordan bir sürü martı gelmiş, kona kalka yiyecek arıyorlar.

Müdürün söylediklerini özetledim, ama benim için bunu yapmak zor oldu: “Davut Kara, hemşerim; kız öğrenciler korkuyormuş. Bakmayı bırak...” dedim.

Sapsarı oldu. Birkaç dakika sustu. Sonra hafifçe gülümsedi. Çok küçük bir gülüştü bu; ama içine dünya sığmıştı sanki. Gözlerine baktım, hiçbir şey okunmuyor. Hemşerim sadece bir susku.

“Seni üzdüm, özür dilerim. Bu Almanlar bize benzemiyor. Kuşkularını açık söylüyorlar. Okulun oralardan ayağını kes. Hem de kusura bakma...” dedim kekeleyerek.

Ağlamaklı bir sesle, “Peki keseyim!” dedi. Bir sigara çıkardı. “Okul yaşında iken, kasabadaki ortaokula gitmek istedim. Babam sabanı elime verdi: ‘Sür bunu!’ dedi. Okuma isteğim kursağımda kaldı. Şimdi vardiyam bitince, yıkanıp paklanıp, yarım buçuk karnımı doyurup okula doğru geliyorum. Tel çitin dibine durup, vaktinde içine girip okuyamadığım dersliklerle, oynayıp gezemediğim bahçeye bakıyorum. Öğrencilerin itişmesi, dövüşmesi hoşuma gidiyor. Onları seyretmekten tat alıyorum. Evet, arada kız öğrencilere de bakıyorum. Ama kötü niyetle değil, hayranlıkla... Yurtta kızkardeşlerim okuyamadı. Burda kız erkek bütün çocuklar okuyor. Müdür benim dalgamı yanlış anlamış. Kusuruna bakmıyorum. Hoşça kalın...”

Böyle dedi, yürüyüp gitti.

Bir daha Davut Kara’yı okul çitinin oralarda görmedim.

İçime bir üzüncü doldu. Mahcupluktan ölüyorum.

Bir gün kalkıp evine gittim. Alıp çıktım kendisini. Geze geze okula geldik. İçeriye buyur ettim. Okulun şurasını burasını gösterdim; sonra öğretmen odasına gelip oturduk. Elimle bir kahve doldurup koydum önüne. Girip çıkarken müdür bizi görmüş, karşımıza geçmiş, çaktırmadan bana göz kırpmıyor.

“Konuğum var, konuşuyoruz.” dedim.

Sonra onu Frau Teske’yle tanıştırdım. Yanlış anlama yüzünden mahcup olmuş; Davut Kara’dan özür diledi.

Bir gün de benim derse dinleyici olarak çağırdım onu. İri bedeni, uzun bacaklarıyla bizim çocukların oturduğu sıralara sığabilmek için kendini alabildiğine küçültmek istiyor, ama bunu pek başaramıyordu.

1987

Hüsnücan

Düsseldorf'a yakın güzel Neuss şehrinden Hüsnü telefon edip beni aramış. Eve gelince haber verdiler. Çoktandır görüşmüyorduk. Tanıştığımız gün, "Yirmi yıldır bu şehre çakıldım kaldım, ol gör ayrılamıyorum!" demişti.

Aradan on yıl geçti. Ben de Duisburg'a çakılıp kaldım, bir türlü ayrılamıyorum. Yaşam bizi, eski insanlar gibi önüne kattı, istediği yere sürüyor, dilediği yere konduruyor. Birer yerli kaya oluyoruz gittikçe...

Telefonla aradım kendisini.

"Haberin olsun, gidiyoruz!" dedi.

Hem böyle güldür güldür, hem çoğul konuştu.

"Hayrola nereye? Aya mı gidiyorsunuz?"

"Otuz yıl önce geldiğimiz yere gidiyoruz..."

"Yahu, hani gitmeyecektin, gitmeyecektiniz? Hem insan geri gider mi? İleri gider!"

"Şimdi telefonda olmaz. Herhalde uğurlamaya gelirsin. O zaman anlatırım..."

"Yolculuk ne zaman?"

"Üç gün sonra..."

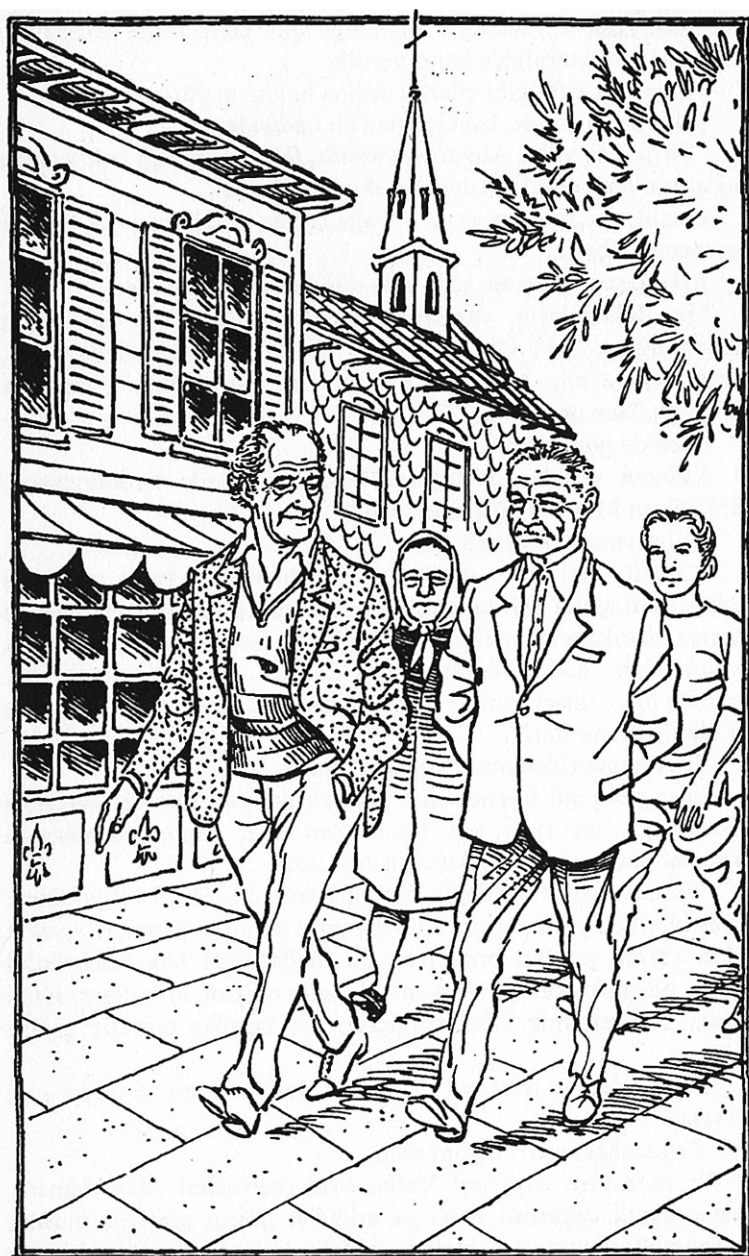
"Uçakla mı gidiyorsunuz?"

"Trenle geldim, trenle gidiyorum, gidiyoruz..."

Üç gün sonrası pazartesi oluyordu. "En iyisi pazar günü uğrayıp güle güle'mizi çekeyim!" dedim. Ama içimden bir ses, "Gitmez bunlar! Karar vermiş bile olsa gitmez!" diyor.

Bir evin yirmi beş yılda birikmiş öteberisi epey tutuyor. Kutulara, sandıklara doldurup bir TIR'a vermişler. Şimdi kup-

kuru evde oturuyorlar. Kiralık evi sahibine onarıp temizleyip büyük oğlan teslim edecekmiş.

Hüsnügilin dört çocuğu var: Bir kızları gelin, kalıyor. Büyük oğlan işçi, kalıyor. Ortanca oğlan üniversiteye gidecek, o da kalıyor. Yanlarında sadece küçüğü götürecekler.

“Biletleri aldınız mı?”

“Aldık...”

Evde ayak koyacak yer olmadığı için, çıkıp biraz dolaşalım, sonra bir yere oturalım’a karar verdik.

Tâ geldiği yılki gibi ellerini ardına bağlayıp yürüyor.

Şehir merkezinde, taşıt girmez bir caddedeyiz.

“Yirmi beş yıllık Almanya yaşamı, fabrika işçiliği çok yanıma değiştirdi; ama çiftçi yürüyüşüm duruyor!” dedi.

Ortalık alabildiğine ıssız. Sokağa çıkma yasağı konmuş da, biz duymamış gibiyiz.

Arkadaşım boynunu sağa sola döndürerek anlatıyor:

“Şu dükkânların, camların temizliğine bak! Şu levhaların düzgünlüğüne bak! Otuz yıldır bu ülkede bir tek bozuk yazılı, çarpık çerçeveli, hem de kirli levha görmedim...” Koluma dürtüyor: “Sen gördün mü?”

“Ben de görmedim...”

Koluma yeniden dürtüyor: “Başka ülkelerde Ordnungsamt, yani Düzen Müdürlüğü gördün mü?”

“Bilmiyorum, görmedim...”

“Çünkü yok! Olsa görürdün! Şu dükkânlar vakti geldi mi açılır, vakti geldi mi kapanır. Bir dakika erken, iki dakika geç olamaz, dakikasında açılıp kapanacak. Şu saatlere bak: Her sokak başında, her dükkân önünde, her durakta, her istasyonda, her peronda birer ikişer tane! Hiç böyle düzenli, hem de süt dök yala bir ülke bulunur mu?”

“Bulunmaz Hüsnücan...” dedim usulca.

Ayşe yengibil birkaç adım geriden geliyor. Demek kulakları bizdeymiş: “En iyisi sen bir destan yaz, semt pazarlarında yarımşar marka dağıt, millet okusun!” dedi.

“Elimden gelse bir değil, beş yazarım! Bu şehir kırk yıl önce, savaş biterken yıkılıp gitti. Silip süpürüp yeniden yaptılar. Ayakta kalan yarım yapıları onardılar. Şu mağazalara bak,

mal dolu! Yağın, peynirin bolluğu! Muzun, elmanın türlü, armutların iyisi! Hastaneleri tertemiz. İlaçları hilesiz. Hiç bu ülke bırakılır gidilir mi?”

“Hıh!” dedim içimden. “Cayacak bu, biletleri götürüp geri verecek!”

“Cayacaksın sen!” dedim sesli.

“Elimde olsa cayarım! Valla, evin öteberileri filân demem, hemen şimdi cayarım! Ama şu arkadan geleni görüyor musun, orgeneralı? Tutturdu, gidelim, gidelim! Ben buralara hayran oldukça, o yurdu düşündü. Yurt elbet iyi; yurt gibisi var mı? Ama otuz yıldır burası da yurdumuz oldu. Ben de herkes gibi yıllarca dönmeyi düşündüm. Yıllar geçti, içimdeki Hüsnü buraya kök saldı...”

“Madem bu kadar tutkundun, eşinle anlaşsaydın; kalsaydınız?”

Sesini alçalttı gene: “Anlaştı mı? Dediğini dedi, eniğini yedi; kalmayı kabul etmedi. İlle gideceğim! Sen istersen kal! dedi. Yurda varınca Hüsnü nerde? diye soranlara, orda kaldı, yenden evlendi, derim! dedi. Kendin kal, benim yakamı sal! dedi. Direndikçe direndi... Eskiden orgeneraldi, benimle giriştiği savaşı kazandı, inatçıdır!” Bunu eğilip kulağıma söyledi.

Sonra gene fısıltıyla ekledi:

“Kimi zaman keçi, kimi zaman melek! Birlikte otuz yıl geçirdik. Düşündüm: Şimdi o gitse, ben kalsam, gönlü kırılacak. Almanya’nın patronları çağırdı, onların hatırı için geldim. Karım dönelim diyor, onun hatırı için dönüyorum. Benim kendi istemim yok. Varsa da elimde değil...”

Öyle yürüyor, dolaşıyorduk. “Tüüüh unuttuk, gördün mü? Fotoğraf makinesini alıp şurda bir ayrılık resmi çekinseydik! Ardımızda şu çarşı da çıksaydı! Ne yaparsın, Türkün aklı sonradan gelirmiş...”

Sordum usulca: “Gelir mi dersin?”

Boş bulunup o da bana sordu: “Kim?”

“Türkün aklı...”

“Haa!” diye güldü. “Gelir inşaallah!”

Taşıt gitmez caddelerde bir süre dolaştık. Sonra, açık bir biraevi bulup oturduk.

“Giderayak senden bir ricam var...” diye fısıldadı: “Bir öykünde ‘Almanya’nın güzel sokaklarından bir de Hüsni gelip geçti!’ diye yazıver, cümle âlem okusun...”

Gözlerinde derin bir üzüncü vardı.

“Yazarım hatırın için, merak etme Hüsni...” dedim.
Elini iki elimin içine alıp uzun uzun sıktım.

1988

Akademi

Hochheide'nin pazar yerinde bir ikinci zamanıydı. Uçtaki çiçekli bankları gene bizim gençler tutmuş. Geldiğim yıl buraya "Akademi" demiştim. O gün, bugün Akademi gidiyor.

Kimi yeni çalışmaya başladığı fabrikadan, kimi okul uyulamasından gelmiş, yorgunluktan kalın tahtalara serilmişler. Aralarında bir tek Türk kızı yok. Türk kızları evden çıkmıyor, ana babaları bırakmıyor. Moers'ten Nikol ile Essenberg'ten Heidrun var. Delikanlı yaşın insanı hepsi. Bir de İtalyan oğlan oturuyor aralarında. Söyleşirken bir konuda duramıyor, daldan dala atlayarak Almanca, Türkçe sövüyorlar. Kime sövdüklerini anlamak zor.

Az ötedeki çınarların dibi de bank çevriliydi. Onları da Polonyalı göçmenler tutmuş. Kadın erkek karışık oturuyorlar. Hemen pazarın bitişiğindeki "Markt Klause" biraevine girmeyip, iş dönüşü gövdelerini orda dinlendiriyorlar.

Ötede 23 katlı yüksek evler yönünden, höykürme derecesinde bir ağlama ile, bu gençler grubunun devamlısı bir kızın koşup geldiği görüldü. Acılı, yürek yakan bir ağlamaydı. Bizimkilerin hepsi fırlayıp kalktı. Pazar yerini ortasından keserek koştular.

Marion'du kızın adı. Ensesinden bir tutam saç kopmuş; yeri kanıyor. Yüzü, yanağı çizinti içinde. Hem de morluklar var. Yanakları gözyaşlarıyla ıslanmış.

"Bir Türk saldırmıştır!" dedi Gavino.

Bir yıldır Thyssen'de çalışan İbrahim, "Höst!" çektik ona. Gavino hatasını anlayıp özür diledi. Pişman olmuş gibi, "Ama dur bakalım!" demeyi de geciktirmedi.

Bartınlı Sarı Mustafa, uzun boylu, hem de güçlüydü. Marion'la ilgilenme önceliği ona düşerdi. Omzundan tuttu, çektik biraz. İyice ıltıttı sesini: "Ne oldu sana kız?"

Marion attı kendini Mustafa'nın kollarına: "Thomas alçağı! Mein Bruder... Dövdü çürüttü..."

Herkes başını akımla döndürür gibi Gavino'ya baktı.

Musa'nın ağabeyi gariban İsa: "Patatesçiden ilk yardım çantasını alıp silelim yarasını!" dedi.

Sarı Mustafa ne olsa daha geniş düşünüyor:

"Burnumuzun dibinde eczane var, oraya gidelim!"

İbrahim: "Ama eczaneye zırl zırl gidilmez!"

"Kes kız ağlamayı!" dedi Devrim, Marion'a dönüp.

Çektiler elinden, kolundan, hem de belinden.

Dr. Schwenk boynu kanlı bir kızla bir sürü Türk gencinin geldiğini gördü. Kara kaş, kara göz olduğu için Gavino'yu da Türk sayıyor. İşlerin en kızışkın zamanı. Yedi yardımcısı var. Sırada duranlar daha çok yaşlı müşteriler. Dr. Schwenk belki yüz gün kursa gitti, yüz sözcük Türkçeyi zor öğrendi. "Buyrunuz benim efendimlerim!" diye karşıladı gençleri. Topluca bir gülüşme oldu. Dr. Schwenk anladı gene yanlış cümle kurduğunu.

Marion'u hâlâ Sarı Mustafa taşıyor: "Önce bu kızın başının kanamasını durdursak iyi olur."

"Hanginiz yaptı bunu?" diye sordu eczacı.

Bekleyen yaşlı kadınlar, öbür müşteriler de "Mein Gott, mein Gott!" diye çıktılar.

Dr. Schwenk Marion'u çekip aldı. Baktı ensesinin üstü hâlâ kanıyor; "Mein Gott!" dedi o da. "Bence sizin bunu hastaneye götürmeniz daha uygun olur..."

"O kadar değil canım, üç beş saç kopmuş. Siliverin oksijenle. Biraz da tentürdiyot basın..." Sarı Mustafa kızı geri aldı eczacıdan.

Eczacı şaşırtıyla baktı önünde dikilenlere. Deneni yapmaktan başka yol yoktu. Görevi yardımcısı Şişko Maria'ya verdi. On dakikada bitti her şey. Marion biraz daha ağladı, bağırıp çağırdı ağabeyine. Tentürdiyot çok yakıyordu çünkü. Sonunda Dr. Schwenk birkaç yerine band koymak istedi. "Gerekmez!" dedi Marion. Thomas'a, tıpkı Türkler gibi "Eşşoğlu eşşek!" diye söylenerek eczaneden çıktı. Hep birlikte Akademi'ye gelip oturdular yeniden.

Nikol ile Heidrun yerlerinden kıpırdamamış, öyle oturuyordu. Marion'a "Heey aptal kaz! Suç kendinde: Karışmasına izin veriyorsun!" dediler bir ağızdan. "Senden ağabeyine ne? Niçin karıştırıyorsun? Bizimkiler karışamaz."

O sırada Markt Klause'nin önünde eski bir BMW durdu. Kızıyla birlikte göğsü kolyeli, hem de uzun saçı ardına bağlı bir Alman indi. Kulağına küpe takmış. Marion tanıyor onu. "Soğan erkeği!" dedi içinden. "Cimrinin tekidir. Sigrid'i bulmuş şimdi de..." Helmut kolunu Sigrid'in beline doladı, öylece Pazar Biraevi'ne girdiler. İçerden inceli kalınlı şarkı sesleri geliyor.

"Edeka" adlı büyük mağazanın müşterilerinden eli çantalı, torbalı çıkanlar konuşarak geçiyor. Balyalı Ramazan, küçük oğlu Onur'a bisiklet almış. Karısı, "Biraz büyüğünden alalım, iki üç yıl binsin!" diye tutturdu. Şimdi çocuk yetişemiyor, inip binemiyor. Gözleri şiş şiş bir çocuk. Altı yaşında daha. "Akşam yatmaz, sabah kalkmaz Onur!" diye kızdırıyorlar onu. Şimdi büyük alanda bisiklete alıştırıyor babası.

Hâlâ "Yanıyor, yanıyor!" diyor Marion.

"Sabret biraz, geçer!" diyor Sarı Mustafa.

Marion, Mustafa'nın kulağına fısıldadı:

"Canım çay içmek istiyor, size gidelim..."

"Evde annemgil var, olmaz..."

"Olsun, sadece çay içeceğiz..."

"Olmaz, akşam kendi evinizde içersin..."

"Evimize gitmeyeceğim Mustafa, size gidelim!"

Uzaktan öğretmen Yakup'un oğlu Erdal ile madenci Mehmet'in oğlu İhsan geçti. Gymnasium'dan olgunluk diplomasını alıp Essen Üniversitesinde okumaya başladılar. Onlar Akademi'ye gelmiyor. Yüksek evlerin arasında yittiler. Üçer yaşında geldiler, şimdi Türkçeden iyi Almanca konuşuyorlar. İkisnin de Almanlardan kız arkadaşı var, doktor yanında, dişçi yanında çalışıyorlar.

O sırada Volvo'nun içinde Ali Semerci'nin oğlu Servet görüldü. Patatesçinin önündeki ıhlamurun altında durdu. Türkiye'deki şoförler gibi direksiyona yan oturmuş, sol kolunu dışarı vermiş. Babası gibi madene başlamış. Şimdilik öğrenme aşamasında, seyrek iniyor ocağa. Ali Semerci, üç koşulla bu

arabayı aldı oğluna: “Bir, her şey ol, serseri olma! İki, esrara, afyona bulaşma! Üç, adam gibi çalışmaya başla!” Baba oğul söz alıp verdi birbirine. Servet madene başladı, Volvo’ya da kavuştu. Şimdi serserilikten uzak durmaya çalışıyor. Bu kez de, “Çok uzaklara açılma!” diyor babası. Akademi’ye doğru bir ısıklık çaldı, hem de Sarı Mustafa’ya el etti: “Al gel kızını, sizi gezdireyim!”

Sarı deriliydi Mustafa, kıpkırmızı oldu. Ama yuttu öfkesini. “Herkes bu deliyi benim kızım biliyor, değil halbuysam!” dedi içinden.

Marion, Nikol’le tartışmayı bitirmişti. “Bir gün onunla, bir gün bununla! Senin sonun ne olacak kız?” diye dövmüş ağabeyi.

Heidrun, “Alman ağabeyler kızkardeşlerine karışmaz! Türklerden kapmıştır bu huyu. Mutlaka bir Türk kız arkadaşı vardır!”

Kimse bu sataşmanın üstünde durmadı.

Semerci’nin Servet ısılığı yeniden çaldı:

“Nazlanmayın be emlik kuzular, alın kızlarınızı, biraz dolaştırayım sizi!”

Bu kez de İbrahim’le Devrim alındı. Nikol ile Heidrun onların arkadaşları biliniyor ne olsa.

“Neuss’a gideriz! Hüsnü Amca’ya güle güle çekmeye! O gidiyor, biz kalıyoruz. Sonra evlerinize bırakırım...”

Tam o sırada Akçadağlı Erdoğan geldi küçük VW otomobiliyle. “Sosyal çalışman” olmak için o da üniversiteye gidiyor. Dört yıl önce Yeni Apostolcülere kapıldı. Bir yıl önce papazlık derecesine çıktı. Dortmund’taki “Genç Apostoller” toplantısında tanıştığı bir kız var şimdi yanında. Masaj Enstitüsü’nün önünde bir yere eyledi otomobili. Yanındaki kız Türke benziyor. On iki bin gencin katıldığı toplantıda tanışmışlar. “Din değiştirdin sen!” diye ana babası Nermin’i evden atmış. Rheinberg’te bir Alman aile de onu yanına almış. Thyssen’de Kütahyalı bir metal işçisinin kızı. Dokuz yaşında başörtüsü taktı. Sonra Almanların “Realschule” dediği liseye ayrıldı. Çok çalışkan, konuşkan, cıvılcıvılcı bir kızdı. Önce Yahovacılar çengel atmak istedi. “Bir insanın dinini eleştirme hakkı var-

dır!” diyorlardı. İslâmlığı eleştirirken öbür dinlere de baktı. Katolikleri sevmedi. Protestanları dik kafalı buldu. Ona göre Reform’dan önceki Hristiyanlık daha temizdi. Apostolcülere bu yüzden katıldı. Ama, ana babasından, ailesinden oldu. “Olursam olayım! On sekizimi bitirdim! Yıllardır Avrupa’da yaşadıkları halde anlamıyorlar. Köle değilim ya ben! Bir gün elbet anlarlar!”

Nermingilin evi Marxloh’da. Şimdi oraya hiç uğramıyor, Rheinberg’teki yerini de belli etmiyor. Erdoğan’la biraz konuşacak. Sonra Erdoğan götürüp bırakacak.

Servet baktı ısılıkla olmuyor, inip geldi. Oturdu bir boş banka. Erdoğan’la Nermin de oraya geldi tam o sıra.

Servet, “Ne gelmiyorsunuz arkıdeşler?” dedi memleket ağzıyla. İbrahim yanıt verdi: “Gelmecez arkıdeş!”

“Sizi gezdircem! Hem de Moers cezaevinde bizim çocuklar var, onlara kirez götürcem. Birlikte bırakır geçeriz...”

“Size gidelim, çaysadım been!” dedi Marion.

Almanca, “Ööööf ööf; patlayacağım!” dedi Sarı Mustafa. Elli metre ötede, Posta Caddesi’ndeki Türk kahvesi de ağzına kadar doluydu. Sigara dumanı, yellenme kokusu, her şey vardı, bir tek kadın yoktu içerde. Babası orda sabahtan beri kâğıt oynuyordu.

“Annemgil var dedim sana, serseri!” Sabrı bitmek üzereydi.

“Gidelim! Annengille tanıştır beni...”

Servet de Nikol ile İsa’yı çekiyor. Heidrun ise Nikol’dan ayrılmayı hiç istemiyor. “Peki peki, İsa da gelsin!” dedi sonunda. Böylece dördünü de kaldırdı Servet. Volvo’ya doldular.

Marion hâlâ sürtünüyor. Bedeni bir ateşin içinde gibi yanıyor. Yeniden sırnaştı: “Size gidelim diyorum, duymuyor musun Sarı Şeytan!” Baktı gördü olacak gibi değil, Mustafa kalktı. O an düşündü: Teyzesigile giderler. Teyzesi çocukları alır Mustafagile geçer. Onların otomobili yok, yürüyerek gidecekler. Marion kolunu Mustafa’nın beline doladı. O da elini kızın omzuna koydu.

Akademi’nin orda biraz seyrelme oldu. Erdoğan, “Bize yer açıldı. Size yeni arkadaşımızı tanıştırayım, Hacer’dir bu...” Göz kırptı Nermin’e. Gerçek adını söylemedi. Önlemlilik

gerekir. Nermin de göz kırpıp herkese elini uzattı. Hochheide pazarının ucundaki Akademi’de, yeniden, uzun boylu, hem de biraz sıkıntı dağıtan bir söyleşi başladı.

1992

Önemli Hasta

Epeydir bedenimin olmadık yerleri kaşınıyor. Evde olan ilaçlardan sürdüm. Biraz sustu, sonra gene başladı. Hele bir parça acılı yedim mi, kudurup kalkıyor.

Karaciğerimden ötürü dikkatliyim. Oluru olmazı yemiyorum ama arada biraz hata ediyorum demek. Üstelik, eskiden el kadar yerde olan kaşıntı, şimdi iki üç el kadar genişledi.

“Neden doktora gitmiyorsun?”

Gitmez miyim hiç? Gidiyorum ama onlar şimdi kapitalist ülkelerdeki esnaf gibi, geleni şöyle bir elden geçirip, bir de reçete verip savıyor. Mahallemizde var bir tanesi: Dr. Ulrike Schepan. Kaç kez gittim, bekleme odasında umutla uzun uzun ne kadar bekledim; yazdığı ilaçları aldım, ne büyük dikkatle kullandım; ama inanmayacaksınız, iyi olacağıma kötü oldum.

Doktor kim? Anadolu’da, “Başına gelen!” derler. Duisburg’ta öğretmen olarak çalışan Lâdikli Mehmet arkadaşşıma sordum. Eliyle koymuş gibi buldu kaşıntının nedenini; “Mantardır!” dedi. Hemen sordu o da: “Doktora gittin mi?”

“Gittim.”

“Alman mı?”

“Alman...”

“Boşver Alman’ı! Bir Türk biliyorum, ona git...”

“Nerde?”

“Şehir merkezinde. Beni iyi etti...”

Dur şu arkadaşşı bir kandırayım dedim içimden: “Yahu Mehmet, bana bir iyilik et. Bir buluşum al, birlikte gidelim. Biliyor musun, bu Duisburg’a geleli, iki yer bana dokunur: Biri büyük mağazaların üst katları, öbürü doktorların bekleme odası. Buluşum al, gidip hemen doktorun huzuruna çıkalım. Yoksa düşer bayılırım.”

Baktı yüzüme: “Ciddi misin?”

“Evet...”

“Buluşumu alırım, birlikte gideriz!” dedi.

Üç gün sonra haber verdi: “Dr. Nurcan Fıçııcı, Perşembe günü saat 12.00’de bizi bekliyor efendim!”

“Hay sen çok yaşa Mehmet!”

Demek üç gün daha kaşınacağım. Ama üç gün ne ki? Göz açtım kapadım, tamam. Bir gün kala Mehmet’i arayıp sordum:

“Unutmadın değil mi?”

“Unutur muyum; gelip seni alacağım. Yarın hazır ol!”

“Peki...” dedim. Arabası var. Ertesi gün geldi; konuşa konuşa gittik. Çoktandır böyle bir fırsat olmadı. Üç yıl önce bir göz atayım diye verdiği Özyaşam Notları’nı dikkatle eleştirip gerekli önerilerde bulunmuştum. Bir kat daha çalışıp bastıracaktı bunları. O da benim gibi dağınık; nereye koyduğunu bulamıyor şimdi.

Otomobili Belediyenin önündeki Mercator Çeşmesi’nin yanına dur ettik. Otomatikten fiş çekip camın altına koyduk. Sonra gidip Nurcan Fıçııcı’nın bakım yerini bulduk. Ev doktorundan aldığım kâğıdı, şişkin fasulye görünümlü sekretere verdim. Bize “Bekleyin!” dedi.

Bekleme odası o kadar kalabalık! Birden anımsadım: “Yahu ben buraya daha önce gelmedim mi? Yaşlı Alman Dr. Schwindt vardı; ama burası mı, yoksa bir kat altı mıydı? Düşündüm çıkaramadım.

Yardımcı kızlardan biri girip biri çıkıyor. Allahlık görünümlü bir kara kız da durmadan gülüyor.

Bekleyen yirmiyse, sekizi Türk, Kürt; bizimkiler... Başörtülü bir genç anne üç yaşındaki kızını bebek arabasına bindirip getirmiş. O da ortalığı birbirine katıyor. Adı Özlem’miş. Ana babanın ne özelemleri var kim bilir; biz savaşım verip gerçekleştirmedik, çocuklar gerçekleştirsın diye koydular belki.

Bakışırken gülüşürken Özlem kucağıma geldi. Elini tuttum, başını okşadım. Sorup öğrendim, küçük Özlem Kuzuoğlu doyumevini işleten Osmangilin akrabası olurmuş. Tatlı bir kız. Yanakları pembe pembe.

“İnanmıyorsanız da bir gökboncuk takın!” dedim anasına.

Başörtüsünün arasından fırlayan saçlarını içeri katıp, “Aaaa, ben inanırım! Var onun gökboncuğu!” dedi.

“Bir tane daha takın, zararı olmaz!”

Mehmet, “Buldun gene insanlarını!” der gibi baktı yüzüme. Güya konuşacaktık; ama Özlem Hanım bırakmıyor.

Bir yandan Almanlar, bir yandan Türkler, Kürtler girip çıkıyor. Reçetesini alan gidiyor. Mahallemizdeki Ulrike Schepan kadar değil ama bizim Nurcan Hanım da hızlı çalışıyor.

Vakit ilerliyor. Özlemgil de girdi. Çok insan kalmadı önümüzde. Güya beklemeyecektik; bu kez de bizden sonra gelenler girmeye başladı. Saat 12.30’da kapıyı kapatıyor, kimseyi almıyor. İçerdekileri 13.30’a kadar eritir. Bizim sıra kaydadı herhal. “Ne oluyoruz?” der gibi Mehmet’e baktım.

“Valla hayır diyelim, hayır olsun!” dedi.

O sırada çapkın giyimli, girişken bakışlı bir bey, dışardan camlı kapıya elindeki otomobil anahtarıyla “Çık çık çık!” vurdu. Sol elinde bir diplomat çanta var. Baloya gidiyor gibi giyinmiş, kıratat takınmış. Bilinen biri olmalıydı, kalkıp kapıyı açtılar. Sekreterle konuşmasına kulak verdim, meğer ilaç şirketi temsilcisiymiş.

“Dr. Ficici’yle mutlaka görüşmek istiyorum!”

Sekreter, “Sırada iki kişi daha var!” dedi.

“Madem şimdi gideyim, biraz sonra gelirim...”

Gelince el sıkmamıştı, giderken sıkıp çıktı.

Arkadaşımı uyardım: “Mehmet, ben bayılacağım, dikkat et!”

“Korkma yanımdayım. Yalnız bayılmadan haber ver...”

Derken içerdeki hastalar da çıktı. Sıra bize geldi.

Mehmet, “Ben de bakınacağım, ama önce sen buyur!” dedi. Demese de Karakız kartımı almış, çağırdı. Kalkıp yürüdüm.

Bizim Doktor Hanım orta yaşın üstünde. “Buyursunlar, buyursunlar!” diyerek karşıladı beni. “Efendim, çok arzu ederdim; kısmet bugünmüş! Tanıştığımıza sevindim! Şöyle buyurun!” diye yer gösterdi. El sıkı.

“Efendim ben Tunceli’de doktordum. Kız kardeşim de orda eczacı. Romanlarınızı okurduk. Biz asıl Balıkesir-Gönenli’yizdir. Orda da çoktur sizi seven. Mehmet Bey tele-

fon edince heyecanlandım. İnşaaallah size yararlı olabilirim. Buyrun, önce kaşınan yerlerinize bir bakayım...”

Anlattım kaşıntılarımı. Ayak parmak aralarımdakinin apışlarıma geçtiğini, koltuk altlarıma çıkıp genişlediğini özetledim. O güne kadar kullandığım ilaçları yazıp getirmiştim, verdim. Sonra sordum: “Burda eskiden Dr. Schwindt mi vardı, yoksa bir alt katta mıydı? Ona da gelmiştim...”

“Dr. Schwindt geçen yıl emekli oldu, artık çalışmıyor. Ben onun yerine geldim...” Zile bastı, Karakız’a buyurup Dr. Schwindt’in tuttuğu kartımı getirtti. İnceledi. Sonra da, “İlkemdir, kaşıntı yerlerinin hepsini görmem gerekir. İncelemek için belki biraz da kazıntı alırım...” dedi.

Önce ayaklarımı, sonra koltukaltlarımı, apışaralarımı gördü.

“Melhemlerden birini kullanmayı sürdüreceksiniz! Ondan önce sürmek için bir sıvı yazacağım. Bir de hap vereceğim. Bana biraz gelip gideceksiniz. Çok yönlü bir bakım uygulayacağız.”

“Haplar ne hapi? Karaciğerime dokunmasın!” dedim.

“Ne var karaciğerinizde?”

“Yağlı...”

“Ona da bir bakalım...”

Uğraşmaya başladı. Kan alıyor. Bir yandan da anlatıyor: “Gönen’de İsa Öztürk’le evli bir Nafize Hanım vardı. Onlarla komşuyduk biz. Adınızı önce onlardan duyduk. Yılanların Öcü’nü, İrazca’nın Dirliği’ni Tıbbiye’ye giderken onlardan alıp okudum. Bizim babamız da okumayı severdi. Bucak müdürüydü kendisi...”

Camın üstüne apışaramdan kazıntı alıyor; kapı açıldı. Hem yardımcı Karakız, hem de ilâç şirketi temsilcisi şık bey içeri daldı. Pantolonumu topladım. Doktor Hanım da beyaz önlü-günü kuş kanadı gibi açarak kapıya koştu. Kutu mu, kupon mu, bir şey getirmiş, onu verecekmiş; hem de bir Arzu Formu varmış, onunla ilgili birkaç soru sorup fazla rahatsız etmeyecekmiş.

Doktor Hanım: “Efendim, özür dilerim; şimdi meşgulüm! Çok önemli bir hastam var, dışarda bekleyin. Eğer vaktiniz yoksa gidin, sonra buyrun!” dedi. Kapıyı kapatacak; ama tem-

silci bey yapışkan: “Çok değil, bir dakika, hatta yarım!” deyip direniyor.

Doktor Hanım, üstüne basa basa: “Efendim, size, önemli hastam var dedim! Niçin anlamadınız?” diye çıkıştı. Kutu mu, kupon mu, onu sekretere vermesini, Arzu Formu’nu da nasıl biliyorsa öyle doldurmasını söyleyip teşekkür etti. Yetmedi, iki kez de güle güle çekti; çok şükür savabildi adamı. Çabuk dönüp işinin başına geldi.

“Ben de Gönenli sayılıyım, ama Isparta Gönen’den. Orda Enstitü’de okudum...” dedim.

“Aaaa öyle mi; bilmiyordum!”

“İsa Öztürk’le de asker arkadaşınız...”

Sigortacı kılıklının dalma’sından iyice sinirlenmişti, “Bilmiyordum...” dedi. Sesi karcılı. Apışaramdan kazıntıyı alıp bitirdi. Bu kez kan alımına geçti.

Damarlarımın zor bulunduğunu söyledim.

“Ben bulurum!” dedi kendine güvenli. Sıktı, vurdu, sonra bileğimdeki damarların birinden çekti kanı. Geçti masaya, reçetemi yazdı.

“Haftaya gene bekleyeceğim sizi. Gene bugünkü gibi 12.00’de gelin, rahat bakayım. Geçmiş olsun...”

Ayağa kalkıp elimi sıktı bir de.

Çok teşekkür edip çıktım usulca.

Mehmet’cik hâlâ bekliyor. Kartını çıkartmış. “Sana gücendim, o edepsiz adamı niye bıraktın içeri!” dedim.

“Yahu sorma, gerçekten edepsiz! İlle gireceğim diye tutturdu; kızları filân dinlemiyor!”

Arkadaşım, Doktor Hanıma sadece bir şey soracaktı, cık cık ederek girdi, on dakika sonra işini bitirmiş, çıkıp geldi. Nurhan Hanım ikimizi birlikte uğurladı. Onun son hastalarıydık. Şimdi 45 dakika vakti vardı. Şipşak bir yemek yiyecek, saat 15.00 olunca öğleden sonranın hastalarına başlayacaktı.

Mehmet’le yürüdük. Ohoooo; Duisburg’un havasına karar mı tutar? Anadolu’nun hakkı olan yağmurların büyük bölümü sanki buraya kaymış; şakır şakır yağıyor.

Kendi kendime, “Önce yakanı kapat, önemli hasta! Sonra Mehmet öğretmenin açtığı şemsiyenin altına gir!” dedim.

Mercator eşmesi'nin yanındaki otomobile doğru öylece yürüdük.

Önemli hasta olduğumu Mehmet de biliyordu herhal, otomobilin kapısını açıp "Buyur buyur!" çekti.

1993

Küçük Yazar

Bu anlatacağım Meryem, Pestalozzi okulu yedinci sınıfta tombiş, kara damla bir kız. En zor yaşına geliyor. İnatçı, sinir bir şey oldu. Ana babası Almanya'ya Mardin'den gelmiş. Anası ev kadını, babası bir kereste fabrikasında çalışıyor.

Pestalozzi okulu, öğrenimi zor çocukların eğitimine ayrılmıştır. İlkokul ikide, üçte Meryem'in matematiği, Almancası sürekli zayıftı. Okuması biraz vardı, yazmayı öğrenemiyordu.

Pestalozzi okulunda işi iş. Dersleri gene Almanca ama burda sınıfta kalmak yok. Bilse de bilmesede her yıl bir üst sınıfa yükseliyor. Tabii kendi de belli biçimde büyüyor.

Onlara haftada iki saat Türkçe'ye gidiyordum. Anlattıklarımı, öğretmek istediklerimi ciddiye almıyorlar. Dikkatleri hemen dağılıyor, çabuk yoruluyorlar.

Gene de yıl içinde yapacaklarımızın bir plânını çıkardık. Çeşitli işler arasında her biri üçer küçük öykü yazacak. Bunları mini bir kitap yapacağız.

Mayısa kadar vaktimiz var. Mayısın ikinci pazarı anneler günü değil mi? Kitabın basımını o güne yetiştireceğiz. Bunun için okuldaki fotokopya makinesinden yararlanacağız. Doğacak kitabımızı annelere armağan edeceğiz. Bunu kendileri istedi. Boşu boşuna yazmak olur mu? Madem yazıyorlar, işe yarasın. Herkes öyküsüne birer de resim çizecek. Annelere verilecek kitap biraz cici olmalı.

Bu "öğrenimi zor çocuklar okulu"nda bizim Türklerden 16 çocuk var. Sekizini öğleden önce, sekizini öğleden sonra alıyorum. Meryemgil öğleden önce geliyor. Öne oturmayı sevmiyor, arkaya gidip küçük teypini çıkarıyor, kulağına aygıtını takıp müzik dinliyor. Dikkat ediyorum, kulaklarına bir yandan da süslü kúpeler asıyor, yüzüne gözüne boya sürüyor.

Onu bir süre kendi haline bıraktım. Sonra, “Meryem, gel bakalım. Sen de bir şeyler yaz. Bir konu bulduysan bana anlat. Sana yardımcı olayım, yol göstereyim. Sonra otur bir an önce yaz öykülerini. Geç kalırsan arkadaşlara yetişmen zor olur.”

“Ben öykü möykü istemiyorum!” diye diklendi. “Yazıp da yazar mı olacağım? Ötekiler yazsın!”

“Ama, kitapta senin de öykülerin bulunsa iyi olur!”

“Hayır yazamam! Aklıma bir şey gelmiyor!”

“Yazacağın konu okul yaşamından, ev yaşamından olabilir. Arkadaş ilişkilerinden de konu çıkar. Yurda gittiğinde duyduğun olaylar vardır. İstersen onları yazabilirsin...”

“Ben yurda gitmedim; götürmüyorlar! Hiçbir konu bilmiyorum!”

“Meryem, asıl sorun ne biliyor musun? Senin isteğin yok. Ama belleğini bir daha yokla. Belki birkaç olay çıkar.”

“Çıkar ama hiç de güzel çıkmaz! Çünkü ben tatsız şeyler yaşıyorum...”

“Sen düşün, bana anlat; birlikte biraz tatlandırırız.”

“Nasıl?”

“Örneğin azıcık fantazi koyarız...”

“Hayır istemiyorum. Ötekiler yazsın! Ben resim çizeyim...”

“Herkes kendi öyküsünün resmini kendi çezecek. Sen kendi öyküne çizersin...”

“Üüü! Sıktınız ama! Beni niçin bu kadar zorluyorsunuz? Yazmak canım istemiyor diyorum!”

“Ah bir yazsan, tadını bir alsan, sonra yazmadan duramazsın...”

Onu öyle bıraktım. Birinci ders biteceğine yakın beni yanına çağırdı:

“Hem evde, hem okulda geçen bir konuyu yazsam olur mu?”

“Nasıl?”

“Biz okulda bir **Stück** yaptık, Türkçe nasıl deniyor bilmiyorum.”

“Oyun...”

“Hayır **Spiel** değil, **Stück**...”

“Evet oyun; eskiden piyes denirdi...”

“Evet bir piyes yaptık. Arkadaşlarla her şeyi tamamladık. Ana babalarımızı **Einladen** yaptık. Ama benimkiler gelmedi. Babam işe gidiyor gelemmez. Annem: Hiç gelesim yok! Gelip sizin saçma piyesinizi seyredeceğime oturur televizyondan bir şey seyredirim dedi. Kırdı beni... Gerçekten herkesin ana babası geldi, benimkiler gelmedi. Nasıl gücüme gitti bilemezsiniz. Çünkü **Bühne**’de ben de oynuyordum; Türkçesi ne demek?”

“Sahne...”

“Sahnede oynuyordum... Gelenlere bilet satma işi de benimdi. Neyse **Stück** bitti. Herkes alkışladı. Biz de çıkıp selâm verdik filân, ama hiç tat almadım.”

Anlatırken kimse duyuyor mu, dinliyor mu diye çevresine bakıyor. Sesinin tını değişiyor, nerdeyse ağlayacak gibi oluyor.

“Bence bu konu güzel. Otur hemen yaz. Ama bak bir şey yap. Sonunu tersine çevir! Evet baban işe gidiyor, gelemmez. Annen de önce gelmeyeceğim dedi, ama sonra gelip en arkaya gizlenmiş. Oyun bittikten sonra selâmlarken gördün. Elinde jelatin içinde bir gül tutuyor. Koştunuz birbirinize. Kucaklaştınız. Ona sordun: Anne hani gelmeyecektin? Beni neden üzdün? Sana şöyle yanıt verdi: Kızım, ben seni şaşırtmak için öyle söyledim. Baban da bu gülü gönderdi. Bir de kart koydu içine... Sanırım böylece öykün daha etkileyici olur...”

Ben bunları söylerken Meryem kara gözlerinden dolu taneleri gibi dökmeye başladı.

“Bak hiç ağlama! Öykün çok güzel. Otur hemen yaz. Yazınca, sen de çok iyi olacaksın...”

İkinci derste yazmaya başladı. Çok zor yazıyordu. Yazısı zor okunuyordu. Yanındakine, “Şükrü konuşma!” diye bağıyor. “Muradiye suus!” diyor. Biraz geçti geçmedi, bütün sınıfa çıkıştı: “Sussanıza be, eşsek kafalılar! Ben burda öykü yazıyorum! Kafamı dağıtıyorsunuz!”

Şaşırpı kaldım. Bambaşka bir Meryem olmuştu. Çok ciddi davranışlar içindeydi. Birden yerinden kalktı, tık tık tık yürüyerek yanıma geldi:

“Ben çıkıyorum! **Sitzecke**’de, dışardaki oturma köşesinde yazacağım!”

Yanıtımı beklemeden çıkıp yürüdü. Koridorun ucunda birkaç koltuk, bir masa var. Baktım, orda yazmayı sürdürüyor.

Okul müdürü Herr Gutteck görmüş: “Meryem, sen burda ne yapıyorsun? Şu anda derste olman gerekmez mi?”

“Dersteyim, öykü yazıyorum! Ama oraya bir sürü hayvan dolmuş, gürültülerinden kafamı toplayamadığım için burda yazıyorum...”

“Ha öyle mi?”

“Öyle...”

Herr Guttek bunu bana anlatıp anlatıp gülüyordu.

Meryem öyküsünü getirdi. Onu birlikte düzeltmek için vakit yoktu ne yazık. Evde yalnız düzelttim. Başta anlatmıştım, yazısının içinden çok zor çıkılıyordu. Ama öyküsü güzeldi. Belki kitaba girenlerin en güzeli. Adı da hoş:

“Benim Yıldız Kızım”...

1992

Türkücü Neclâ Hanım

Bu öykünün adı önce “Türkücü Neclâ” idi.

Onu ilk kez Almanya’nın Köln kentinde bir otomobilin içinde gördüm. Elinde telefon, ince parmağında akvamarin bir yüzük. Saçını başını yaptırmış. Bir öyle, bir böyle dönerek konuşuyor. Adını afişlerde görmüştüm. Bir ceylan kadar güzel, küçücük bir yüz, ipince bir burun, kara kaşlar, kara zeytin gözler; ana ata diliyle söyleyecek olursam, Cenaballah onu meleklerine havale buyurmayıp, kendi elleriyle yaratmış, gerçekten güzel bir insandı. Hem de tam 24’ünde!

Otomobil, beş katlı apartmanın önünde duruyor. Sabahın körü. Güzün sonuna yaklaştık. Hava ısıyor. Dışardan ona bakıyorum. Eşi Haydar, biz de ağabeyi Kâzım’la dikiliyoruz. Bekliyoruz hanımın telefonu bitsin. Bitince tanışıp el sıkacağız.

Haydar sessiz bir delikanlı olarak görünüyor. Yaşı yeni 25 olmuş. Ağabeyi de 30’una basmış. Oysa hiç göstermiyor. Yıllar dünyanın her yerinde deli bir hızla akıyor.

Neclâ türkü söylemek için sahneye çıkınca kocası ile ağabeyini “saz arkadaşlarım” diye tanıtıyor. Afişlere de böyle yazdırıyor. Bunlar Sivas’ın İmranlı ilçesinden oluyor. Ben de iki yıl Sivas’ın, Hafik’in suyundan içtiğime göre hemşeri sayılırız. Neclâgil Arık köyünden. Haydar da aynı ilçenin Köndül köyündenmiş. Onun köyünün güzel adını değiştirip Kavalcı yapmışlar. Köylüler değiştirmeye engel olmak istemiş, ama ne yazık etkili olamamışlar. Arık ile Köndül birbirine yakınmış.

Çok olmuş onlar Almanya’ya gelesi. Ayaküstü anlatıyorlar. Köylerini unutmamışlar. Hâlâ telefon konuşmasının bitmesini bekliyoruz. Ben dudak okuyamam, ama insan yüzünden anlarım. Bu konuşmanın uzamasından Neclâ da sıkıldı. Demek karşıdaki uzatıyor. Başlangıçta istekliydi, hemen bıktı belki.

Şimdi kesmek istiyor: “Ben seni ararım gene! Haydi **tschüß!**” diyor. Konuşurken araya Almanca sözler katıyor. Arık köyünden Köln’e küçükken gelmiş. Aradan yıllar geçmiş, niçin katmasın?”

Kapattı sonunda. Aygıtı otomobilin içindeki çengele asılı kabanın cebine koydu. Kapıyı açıp dışarı fırladı: “Çok özür dilerim!” dedi. Eşi çıkmasına yardım etti. Çıktı dikildi. Ayakta dikilirken daha güzel. Boyu ortadan uzun. Her yanı inceden ince. Kibarca elini uzattı. “Beklettim sizi, özür dilerim!” Hoş bir bakışı var. “Buyrun, siz Kâzım’la arkaya geçin! Daha rahat edersiniz. Arabayı Haydar sürecek. Ben öne oturayım...”

Buyurur gibi konuşmadığı dikkatimi çekiyor. Dediğini yapmamız gerekiyor.

Geçip oturdu öne. Elimde elinin sıcağı kaldı. Kabanı arkada asılı. Kâzım usulca itti beni. Kendi dolanıp öbür yana oturdu. Dün Haydar’la telefonlaştık. Gece, Şavşat’tan öğren-cim Envergilde kaldım. Neclâgil beni almaya oraya geldi. Birlikte Avusturya’nın Dornbirn kentine gidiyoruz. Bir Alevi Kültür Gecesi’nde Neclâ türkü söyleyecek. Kâzım’la Haydar saz çalarak ona eşlik edecek. Ben de konuşma yapacağım. Avusturya’nın Voralberg ve Tirol bölgesinde yaşayan ne kadar Türk ve Kürt asıllı Alevi varsa gelecek. Toplantıya bilet alıp girecekler.

Haydar hızlı araba kullanıyor. Bir anda Köln’den çıktık. Dağlık Bölge’den Olpe’ye tırmanıyoruz. Derelerin üstündeki yıkılmaz sağlamlıkta köprüleri geçiyoruz. Haydar dönüp bir ara, “Sigara içersem rahatsız olur musunuz?” diye sordu. Otomobil onların. Onlar üç, ben tekim. “Rahatsız olmam, için!” diye yalan söyledim. Daracık oylumun içinde boğulacağım. Bunlar alışmış demek.

Haydar alnının üstündeki aynadan yüzümün ekşidiğini gördü belki; sol camı açtı. Neclâ sıkıntıyı dağıtmak için “Nasılınız?” diye sordu. “Biz sizi duyduk, ama tanışamadık. Kısmet bugüneymiş. Bizim ailede asıl babam çok sever sizi. Evde kitaplarınız var. Necati Şahin öğretmeni tanırırsınız. Şimdi Arkadaş Tiyatrosu’nun yönetmeni. O da bizim oralı. Arada uğrar. Sizden söz ederler babamla. Kitaplarınızı annem de

okudu. Ne yazık ben okuyamadım daha. İnşallah bundan sonra okurum..."

Otomobilin içinde telefonla öyle tını mini konuşmasına bakıp acaba yanlış yargıya mı vardım? Bu kız bici bici, böyle gönül alıcı konuşmayı nasıl biliyor?

3 Numaralı otoyola çıktık. Kimi yerde iki, kimi yerde üç şeritli bir yol. Akar gibi gidiyoruz. Sekiz saatten fazla yolumuz var. İki kez mola vereceğiz. "Annem çok yiyecek koydu; çörekler, börekler, meyveler. Acıktığınız zaman lütfen söyleyin..."

Sivas'ın İmranlı yollarını bilirim. Oralarda Alevi, Kürt köylerini gördüm. Kâzım usulca fısıldıyor kulağıma:

"Biz hem Kürt, hem Alevi kökenliyiz!"

Eh, ben de o insanları severim. Her şeyden önce güzel Lorke oynarlar. Gerçi birden pek modern oldular. Otomobilin içinde cep telefonu filân. Haydar'ı, Neclâ'yı Lorke oynarken düşünüyorum. Bir kat daha güzelleşiyorlar gözümde. Haydar'ın da Neclâ'dan kalır yanı yok. O da ince dal gibi. Avrupa'nın batısına kadar gelmişken yenileşmelerini elbet seviyorum, ama birden bu derece yenileşmeleri gerekir mi? Örneğin hangi büyük işleri var da otomobilin içinde bu telefonu gezdiriyorlar? Bir tür özentî değil mi bu? Hepsinden önce de, çok pahalı.

Telefon demeye kalmıyor, yanı başımda asılı kabanın cebinden birt birt ediyor. Weztlar'ı henüz geçmiştik. Neclâ ardına döndü, ama eli yetişmedi. Ben alıp verebilir miyim? Kabanı uzattım. O arada telefon bir daha birt etti. Evik çabuk aldı Neclâ. Almanca, "Evet buyrun!" dedi, ama hemen Türkçeye döndürdü konuşmayı: "Gülo Anne, sen misin? Yok hayır, hiç durmadık daha! Wiesbaden'e varıyoruz. Hayır, yemedik daha! Arkada Kâzım'la oturuyorlar. Ararım anne! Ben önde Haydar'layım! Hayır anne, hızlı sürmüyoruz! Merak etme, ararım anne..." Uzatmayacak gibi konuşuyor, ama uzuyor. "Merak etme anneciğim, gerçekten çok yavaş sürüyoruz..."

Konuşma bir süre uzuyor böyle. Sonra kapatıyor Neclâ.

Verdi bana, ben koydum kabanın cebine. Telefonu alıp verirken Neclâ'nın parmağındaki açık mavi akvamarin yüzüğü gördüm. Parıldıyor. Bir yanından öbür yanı görünüyor. Besbelli pahalıca bir yüzük. Otomobil hızla gidiyor. Neclâ bir ara,

“Haydarcım, biraz yavaş sürer misin?” dedi. Haydar, “Annemin telâsı!” diye söylendi, bir sigara daha yaktı.

Kâzım kulağıma fısıldadı usulca: “Telefon eden Haydar’ın annesi. Yani Neclâ’nın kayınvalidesi...” Demek annesiyle değil, kayınvalidesiyle konuşuyor Neclâ. Ama çok özel sayılır diye soramıyorum, neden böyle ikide bir arıyor?

Mannheim’i de geçtik. Yol iyi. Bu kadar hızlı sürünce akıyor. Heidelberg’i geçtik. Bruchsal diye bir yerde otomobili eylediler. “Kaptanınız yirmi dakika yemek molası vermiştir!” Yoldan içerde, yeşilliğin arasında masalar var. Arka yüklüğü açıp sepetleri, naylon torbaları çıkardılar. Yiyecekleri, içecekleri masanın yüzüne serdiler. Çabuk çabuk çalışıyorlar. Onu kesip bunu doğradılar. Hemen bir kır sofrası kuruldu. Haydar’ın Gülo Anne’sinin yaptığı böreklerle Neclâ’nın Melek Anne’sinin yaptığı peynirli, kıymalı poğaçalar yan yana dizildi. Bol yanından peynir, zeytin koymuşlar. Elma, portakal, mandalina katmışlar. Bu Almanya dört mevsim meyveler cennetidir. Yediklerinin çoğunluğu İspanya’dan, İtalya’dan başka tâ Güney Amerika’dan, Yeni Zelanda’dan gelir. Az çok kendi meyveleri de vardır. Kütür kütür elmaları, çok güzel erikleri olur. Hepsinin üstüne birer de havuç yedik. Isıtutarda çay, şişelerde vişne suyu var. Onları da içtik. Telefon gene birt birt etti. Sürekli Neclâ yanıt veriyor: “Şimdi yedik Gülo Anneciğim. Madem haritadan izliyorsun, bilirsin. Karlsruhe’ye yakın Bruchsal diye bir yerdeyiz. Ellerine sağlık, börekler nefis olmuş. Hiç korkma, çok yavaş sürüyoruz...”

Ben çayı en üste içmeyi severim. Şekersiz, hem sadece bir tane içerim. Öğleden sonraları içmem. Raslantıya bakın, Neclâ da şekersiz içmiş. Billur bardaklara doldurup üfleye üfleye içip toplanıyoruz çabuk. Güzel güz günleri geçiyor. Almanya’nın buraları Rur Havzası’na benzemiyor. Kıyaslanırsa epey temiz. Çok yukarlardan turna dizileri geçiyor. Kalkıp her yiyeceği ayrı kâğıda sararak torbalara, sepetlere tıkıyoruz. Islak bezle ellerimizi silip onları da bir naylonun içine koyuyoruz. Neclâ parmaklarını tek tek siliyor. Yüzüğünün taşını siliyor. “Bir gün inşaallah bize buyrun, sizi babamla tanıştıralım...”

“Ohoo, ben pek severim insanlarla tanışmayı. Gelmişken annenizle de tanışırız!” diyorum.

“Tabii, o da çok sevinir!”

“Adı ne babanızın?”

“Babamın adı mı? Nuri. Yirmi beş yıldır Ford’ta işçidir. Daha bir tek gün rapor almadı. Çalışmayı, hem de işyerini sever. Sık sık rapor alanların yeri başkasına gider. Rapor alanları kolay yerden alıp zor yere verirler. Annem de Ford’ta çalışır. O da almaz rapor. Söyledim değil mi, onun adı Melek. Bizi Alman komşumuz Oma Frieda bakıp büyüttü; beni, benim küçüğüm Zeynep’i o büyüttü. Zeynep’in adı Moni’dir evde. Oma Frieda öyle demeyi severdi. Bize Almanca öğretti. Okullarımızı onun yardımıyla bitirdik. Biliyor musunuz bu güzel yüzük Oma’nındı...” Neclâ hem yiyecekleri otomobilin yüklüğüne taşıyor, hem anlatıyor: “Oma öldü. Opa Kaspar da öldü. Yüzük Moni’ye kaldı. Bugün konsere gidiyorum diye ben taktım. Haydar’ın babasının adını da söyledim mi? Feyzullah’tır. Kısaca biz Feyzi Baba deriz. Demiştim değil mi, annesi Gülizar; kısaca Gülo Anne’dır. Dünyada ondan iyi kalpli insan yoktur, ama gülmedi yüzü. Neyse şimdi gidelim!”

“Evet gidelim!” deyip dolduk. Haydar gene sigara yaktı. Stuttgart’ın çevresinden geçeceğiz, girmeyeceğiz içine.

Kâzım başladı solumda fısıldamaya:

“Neclâ’nın, Gülo Anne için ‘Gülmedi!’ demesi, Feyzi Baba’dan dolayı değil. Ailenin başına acı bir iş geldi. Doğan vardı ilk çocukları. Benimle yaşıtı. Köln Üniversitesi’nde Biyoloji okuyordu. Diploma alıp doktor çıkmasına on gün vardı. Otomobille Paris’e gitti arkadaşlarıyla. Orda üç gün gezip tozdular. Artık dönüyorlar. Biz de Strasburg’ta konser-deydik, ordan dönüyoruz. Yoldan eve telefon ettik. Doğangil de etmiş... Almanya sınırına girmeden kaza olmuş. O an üçü gitmiş. Biri Doğan’dı ne yazık. İki de yaralı var. Gitti gepe genç insanlar. Gülo Anne şimdi bu yüzden birt birt telefon eder. Haydar’la Neclâ’nın, benim, oraya buraya yolculuk etmemizi istemez. Sen olsan ister misin? Bu telefonu o yüzden aldılar. Konserlerden beş on kuruş alıyoruz, ama telefona, benzine, yağa gidiyor. Bereket hiçbirimiz konser gelirine muhtaç değiliz. Haydar’la ben Köln-Bonn Havaalanı kargosunda indir bindirde çalışıyoruz. Neclâ bir doktorun yanında yardımcıdır. Bu işler

için biz meslek okullarında okuduk. Konsere hafta sonları gideriz. Asıl neden para değil, bu işten tat almamız...”

Stuttgart’tan sonraki derelerden geçerek Ulm’a doğru gidiyoruz. Telefon gene çalacak mı diye kulağım kırışte. Hemen o an birt etmesin mi? Acaba gene Gülo Anne mi diye merak ettim. Meğer tâ Düren’den arıyorlarmış. 7 Aralık’ta gece varmış. “Gelir misiniz?” diye soruyorlar. Neclâ, “Durun haydar’ı vereyim, onunla konuşun!” dedi. Haydar’la konuştular. “Geliriz. Biz üç kişiyiz, 1500 mark alırız. Madem yoksul bir derneksiniz, sizden 300’ünü almayız. Düren yakın, yol parası da almayız. 1200 mark ödersiniz. İnsan başına 400’er mark düşer. Biz şimdi yoldayız, Avusturya’ya gidiyoruz. Telefon numaranızı söyleyin. Dönüşte sizi arayalım. Ayrıntısını o zaman konuşuruz...”

Ulm’dan sağa yukarı kıvrıldık. Haydar hem otomobil sürüyor, hem iş konuşuyor. Ulm’un ünlü kilisesi sivri kulelerini göğe doğru fırlatıyor. Belki bu pazar gene bir org konseri var. Hem de o kentin ekmek müzesi pek güzeldir. Yıllar önce bir görmüştüm, yeniden görmeye olanak çıkmadı. Şehir Kitaplığı da tarihsel bir yapıdır. Biberach’tan Ravensburg’a doğru yolumuz epey uzadı. Boden Gölü’nün kıyısındaki Lindau’dan sıyrılıp geçerken, “Yahu biz saat 16.00’da orda olacaktık, gecikiyoruz!” diye telâşa kapıldık. Bir tünelden geçerek Avusturya toprağına girdik. İşte Bregenz şehri. Ama bu arada çok çaldı Neclâ’nın cep telefonu birt birt. Çok konuştular gelin kaynana.

Başlangıçtaki düşüncelerimden caydım. Onların hepsini geri aldım. Neclâ gözümde büyüdü. Öykünün adını “Türkücü Neclâ Hanım” yapmaya o an karar verdim. Eşi Haydar’ı da çok sevdim. Paragöz olmayışı hoşuma gitti. “Emeğimizin karşılığı kadar ya alırız, ya almayız!” dedi bana. Kâzım da Dornbirn’e iner inmez bir telefonluğa girip Alman kız arkadaşını aradı. Pahalı düşer diye cep telefonundan etmedi. Doğrusu o cep telefonuna da ısındım.

Bu ülkelerde o derece sıkı trafik kazası olmaz sanırdım. Çünkü taşıtlar yeni, yollar geniş, denetim sık. Meğer olurmuş. Doğan’ın bindiği otomobili süren arkadaşı içkili miydi acaba?

Gençliktir; şurda birer bardak atalım demişlerdir. O da şişede durduğu gibi durmaz. Bu yaşamda insan ne çok yanılır.

Dornbirn’de Neclâ’yı, saz arkadaşlarını can kulağıyla dinledim. İnce davranışlı Neclâ Hanımı çok sevdim.

1996

Hochfeld Kitaplığı

Benim Mercatorhalle'deki 60 yaş kutlaması gecenin geç vakti bitince, buna Den Haag'tan katılan Lientje Emck ile Gerard Erdbrink: "Hoşçakal, senin başın kalabalık!" dediler. "Durun, nere gidiyorsunuz, neden gidiyorsunuz?" demeye kalmadan kalabalıkta yittiler.

Arnhemli Mustafa oradaydı: "Ağabey, onlar trenden iner inmez istasyonun yanındaki otelden yer ayırttı. Ama ben döneceğim, çünkü yarın iş var!" diyerek elini elime uzattı.

Avrupa'da konukluk Anadolu'dakine benzemiyor. Gelen, kalışını, dönüşünü ayarlıyor. Oysa ben Den Haag'a, Amsterdam'a, Rotterdam'a gittim mi, tıpkı Anadolu'daki gibi, her şeyimle onlar ilgilenir. Karşı koymaya kalksam, "Yooook, sen Fakir Hocasın! İzin ver görevimizi yapalım!" derler. Yurttan uzaktaki yaşamımda kaç bin kez utandırdılar beni.

Konukların çoğunluğu birer ikişer gitmişti. Ertesi gün erkenden Den Haag'tan gelenlerin kaldığı otele koştum. Evden çıkmadan otelin Danışma görevlisine telefon ettim. Konuklara, kendilerini görmeye geleceğimi duyurmasını rica ettim.

Saat dokuzu geçiyor. O sırada Oberhausen'den ortak dostumuz Hüseyin Çölgeçen geldi. Konuklar kahvaltıya inmiş. Oturup onlarla birlikte biz de birer kahve içtik.

"Bakıyorum iyi uyumuşunuz! Düşleriniz de iyi miydi?" diye takıldım. "Canım biz zaten dönücü değildik. Ama akşam başın gerçekten kalabalıktı. Eğer bugün vaktin varsa Duisburg'u biraz gezelim" dediler.

"Hele şükür!" diye söylendim. "Dostlar için vakitten bol ne var! Buyrun, sizinle birlikte biz de gezeriz!"

Lientje Hanım, Den Haag'ta Halk Kitaplığı müdürüdür. Mahallesindeki Türklerin ayağını kitaplığa alıştırmak için

Türkçe öğrendi. Ara sıra Anadolu'ya gider gelir. Bu gezilerde Türkçesini ilerletir, kitaplığına kitap getirir. Evinin içi Türkiye'den getirdiği öteberiyle bezelidir. Den Haag'a vardım mı beni mutlaka yemeğe alır, eşi dostu toplar.

Gerard Bey ise Türkolog... İstanbul Pertevniyal'de, hem de Edebiyat Fakültesi'nde okumuştur. Şimdi Hollanda mahkemeleri çevirmeni olarak çalışır. Aynı zamanda bizim yurttaşların kültür işlerine yardım eder. Söylemesi ayıp, benim şiirleri Hollandacaya çevirip yayınlatan da odur. Onunla Hollanda içinde yaptığımız dolaşmaların tadı damağımdan çıkmaz. Minicik Hollanda onunla gezerken gözümde genişler, Almanya'dan, Fransa'dan büyük olur. Tarih alabildiğine derinleşir. Her ev, her köşe varsıllıklar kazanır.

Hollanda'yı ben böyle arkadaşlar yüzünden özlerim. Daha yapılacak çok gezimiz var Gerard Bey'le birlikte. Amsterdam'a yakın Baarn'a gidip babası Dirk Bey'in Anıtlar Kütüğü'ne yazdığı ağaçları göreceğiz. Asker olmak istemediği için yurdunu bırakan Fransız arkadaşımız Frederik'i arayacağız.

"Hele şükür, sizi biraz gezdireceğim bugün!" dedim.

Lientje Hanım hafif şımarık: "Ben Onur Sokak Okulu'nu, hem de Homberg'teki yüksek evleri görmek istiyorum!" dedi. "Her birinin içinde bir köylük insan" diye yazmıştın..."

"Bunlar bizim mahalle sayılır. Gezeriz..."

Gerard Bey örgütlemeyi sever: "Önce kitaplıktaki sergiyi görelim. Bu arada kitaplığı da görmüş oluruz. Türkçe Kitaplar Bölümü'nü övüp duruyorsun..."

"Överim de, gösteririm de!" dedim sabırla. "Gerard Bey kadar iyi gezdiremem ama bugün sizin için elimden geleni yapacağım!" diye ekledim.

Duisburg Şehir Kitaplığı'na girdin mi çıkamazsın. Faruk Okan kahve yaptı. Sigrid Kruse yaş günü afişimden getirdi. Sonra Tayfun Demir geldi; o da "güzel"lerini gösterdi. Peter Lufen birkaç ay önce Rheinhausen Kitaplığı'na geçmiş. Telefon edip buluşma olanağı araştırmak istediler, ama Gerard Bey, "O kadar vaktimiz yok!" diye önledi.

Kitaplıktan çıkıp Ruhrort'a indik. RAA'da çalıştığım büroyu gördüler. Ordan Laar'a geçtik. Koca Thyssen Demir Çelik

İmparatorluğu'nun saldığı dumanı, onun tam dibinden başla-
yan yeşilliği gördük. Ren'in sis içinde Hollanda'ya doğru uslu
uslu akışını seyrettik. Sonra oraya kadar varmışken Çölgeçen'in
öğrencisi Oya'ğilin birer çayını içtik. Gün öğleyi geçerken
bizim Homberg'e yöneldik.

Onur Sokak Okulu tatil yüzünden ne yazık kapalı... Yüksek
evler gibi onu da dışından gösterdim. Böylece yazılarımda hiç-
bir şeyi kafadan atmadığıma inandılar. Oysa ara sıra atarım. Bir
parça düş katmadan gerçek yazılamaz.

Biraz bizim eve çıktık. Oğlumuz Tonguç, arkadaşı Sinan ile
Sinan'ın kızı Cane'yi getirdi. Tonguç'un kız arkadaşı Ulrike de
birlikte geldi. Rumeln'den Ali Çopuroğlu'nun yolladığı yufka-
lardan kopardığım küçük parçaların arasına bal sürüp Cane'ye
yedirdim. Sonra öbür konuklara verdim.

"Size Hochfeld Kitaplığı'nı da göstereyim!" dedim birden.

Üç yıl önce bana yufka bulan Kozanlı Hasan'ı anımsadım.
Yakın zaman öncesine kadar sık sık Hochfeld Kitaplığı'na
uğrardı. Hasan'la, şimdi yerinde yeller esen o kitaplıkta bulu-
şurduk. Onu artık görmüyor, daha doğrusu göremiyorum.

Hasan'ı anımsayınca burnumun direği sızladı. Ne çok uğra-
şırdı gençlerle! Onları, hem de kadınları kitaplığa çekmek için
nasıl çabalarđı! Görevli filân değil, okumayı seven bir işçiydi.
Boş zamanlarını kitaplıkta geçirir, gençlere kitap seçer, "Bunda
şu var. Bunu ben üç kez okudum, siz de okuyun!" diyerek
anlatır, Hochfeld'te bir kasabanın nüfusu kadar kalabalık olan
yurttaşlarımızı okumaya özendirirdi.

Başka şehirden gelmiş dostları gezdirirken insan Hochfeld
Kitaplığı'na benzer acı öyküleri uzatmayıp insanlarla, yapıtlarla
birlikte ağaçları da göstermeli bence.

"Hochfeld'e doğru gidelim. Size bir de güzel ağaç göstere-
ceğim!" dedim, ama kitaplığın "yerinde yeller estiği"ni söyle-
medim. "Öğle yemeğimizi de Korkuteli'nin Manay köyünden
Osman Kuzuoğlu'nun doyumevinde yeriz."

"Çok iyi olur!" diye sevinç belirttiler.

"Öyleyse kalkın! Önce Hochfeld Kitaplığı, sonra doyumevi,
sonra güzel ağaç..."

"Ama Kuzuoğlu'nda içki yok!" dedi Sinan.

“Ülen sen ne zaman içkici oldun!” diye atıldı Tonguç.

Ben de, “Sizi bugün içkisize götürüyüm. İçkiliye gelecek sefer gideriz!” dedim.

İki otomobil olduk. Sinan, Tonguç’la Ulrike’yi alıp evine gitti. Eşi Gesine’yi getirecek. Gesine gelmezse Cane’yi ona bırakacak. Biz de o arada kitaplığı göreceğiz.

Konuklar Kozanlı Hasan’ı da görmek istiyor. Hazırladığım oyundan haberleri mi var? Böylece Kuzuoğlu Doyumevi’nde buluşmamız biraz gecikecek.

Daha bizim evin kapısından çıkarken anlatmaya başladım. Bu Duisburg’ta birbirinden özverili kitaplık görevlileri vardır. Çoğu tıpkı Den Haag’taki arkadaşlar gibi çalışkandır. Bir de şehir yönetiminin görevlendirmedeği, yani kendi kendini görevlendirmiş insanlar göreceksiniz. (Ne yazık görmeyeceksiniz!) Bu kitaplıklarda Türkçe Kitaplar Bölümü’nün temelini 1960’larda Türkiye’den gelen maden işçileri attı. Onlar bavullarındaki kitapları bağışladı. İlgililer bunları fişleyip Türklere ödünç vermeye başladı.

O işçiler arasından Kozanlı Hasan gibi kitaplık eğitimcileri, pedagoglar çıktı. Kendimi konuya kaptırdım, anlatıyorum. Otomobil Sachtleben kimya fabrikasını geçerek Ren köprüsüne vardı. Lientje Hanım, “Ah buralar çok güzel, niçin hızla geçiyoruz?” diye soruyor.

Kitaplık Hochfeld’tе, dört yol ağzındaydı. Otomobili eğleyecek yer yok. Bedhesta Hastanesi’ne kadar gittik. Zor belâ bir yer bulduk. Çıktık yürüyoruz. “Burası Duisburg’un en işlek kitaplıklarından biridir. Görün bakın, görevli meslektaşlarınız da birbirinden iyidir!” diye anlatmayı sürdürüyorum. Bir yandan da içimden, “Hasan şimdi burda olsa ne iyi olurdu!” diye geçiriyorum.

Almanya’nın şehirleri, hangisine girsen, birbirinin tıpkısı. Sanki hepsini aynı kral yaptırmış, hepsi birbirine benzer. Bir ormanda ağaçlar bile birbirinin tıpkısı değilken, şehirler aynı olur mu? Yabancınn gözüne öyle gelir. Bunu anlatıyorum. Yavaş yavaş ilerliyoruz.

İşte dört yol: Şu karşıdaki St. Paulus kilisesidir. Şu Rheinhausen’e giden yoldur. Dosdoğru gidersen Wanheimerort’a

çıkarsın. Sonra Mannesmann İmparatorluğu başlar. Bizimkilerin doldurduğu Hüttenheim mahallesi ordadır. Girdin mi çıkamazsın. Her köşesi tanış doludur. Çay kahve içirmeden, sofraya sermeden bırakmazlar. Anlatıyorum.

Ne olsa sınırı, sayısı belli bir yerleşim değil mi? İşte geldik. “Buyrun geçin! Buyrun!” Kapisına, levhasına bakmadan, baktırmadan soktum konukları. Bir değişiklik hemen seziliyor elbet. Rafların düzeni başka. İçinde dolaşanlar başka. En öne bir kasa oturtmuşlar. Raflarda kitaba benzer kutular dolu. Bunlar yeni ciltlenmiş kitaplar gibi pırıl pırıl. Almanlar her şeyin aynı boyda, görünüşte olmasına önem verir.

Gerard Bey örgütçüdür demiştim; aynı zamanda cindir. Gülmeye başladı. “Arkadaş, ne gülüyorsun?” der gibi yüzüne baktım. “Bre sevgili Fakir Hoca; burası bir videothek!”

Evet dediği doğrudur. Bizim Hochfeld kitaplığı videothek oldu. Ama Kozanlı Hasan nerde? O her çocuğa, gence kitaplar tanıtan, gönüllü eğitimci Hasan nereye gitti? Kitaplığa kadınları getirmeye çalışan dost insan ne oldu? Kime sorayım onu? Eskilerden kimsecikler yok. Aylar değil, yıllar mı oldu ben buraya gelmeyeli; gelemeyeli?

Duisburg’un kısa boylu Kültür Müdürü Konrad Schiling, yeni “tutum politikası” gereği, 37 mahalle kitaplığından on altısını kapattı. Kitapları kaldırdı, kitaplık görevlilerini şuraya buraya savurdu. Duyuyorum, Duisburg yüzme havuzlarını da kapatıyor. Şehir bütçesindeki darlığın böylece giderilmesi gerekirmiş. Sabah merkez kitaplığını görmüştük. İki yıl mı, üç yıl mı geçti; kapanan kitaplıklar unutulmuş bile. Kimse onlardan söz etmedi. Ben de etmedim. Nasıl edeyim, hangi yazıya sığdırayım? İmza topladı bizimkiler. En çok Hasan uğraştı. Hiç değilse Hochfeld Kitaplığı’nı kurtarmak istedi. Ama bir kez öyle olacak dedi mi, öldürsen kararından caymayan Alman sistemine söz anlatamadık. Hasan kahrından Duisburg’u bırakıp gitti.

O tastamam bir Doğu insanıydı. Sanki sevgilisi öldürülmüştü. Nasıl dururdu artık orda? Sonraki günlerde sorup araştırdım, kimse söylemedi nereye gittiğini, ne olduğunu?

“Lientje Hanım...” dedim usulca. “İnsanlık buluşlar yapayla ilerliyor. Kuşkusuz video da bir buluş. Ama biraz kalışlık

yok mu bu dönüşümün altında? Neden biri öbürünün ayağını kaydırarak ilerliyor? Video yolunu kendi olanaklarıyla açsa olmaz mı? Niçin gelip bir kitaplığın yerini alıyor? Niçin hem de kitap biçimine bürünüyor bunu yaparken?"

Kim bilir ne reнге girdi yüzüm? Kim bilir üzümüm nasıl belli oluyor bakınca?

Video, acaba nereye götüreceк bizi? Sözcüğü sözcüğün yanına koyarak düşündüren, bizimle konuşan, tartışan kitaplar artık yok mu olacak? Yerine, bir aygıtа takar takmaz sana bildiğini göstermekten başka fırsat vermeyen, soru sordurmayan, yanıt verme zorunluğu duymayan video mu oturacak? Bizi uysallığа, edilgenliğe iten yeni gereç kendini niçin böyle zor-baca dayatıyor? Videoyu bulanlar bizi daha kolay yönetmek isteyenlere niçin araç oluyor? Bir sözcük söyle Gerard Bey!

Uzun boylu, güzel gözlü arkadaşım benden beter susuyor. Lientje'nin ise dudakları titriyor. Hiçbir yenilik önünde paniğe kapılmayan başım uğuldamasını sürdürüyor.

Videothek'te bedenleri yarı giyimli, yarı çıplak kızlar çalışıyor. İki tanesi koşarak gelip önümüzde durdu: "Buyrun, bir isteğiniz mi var?" diye soruyorlar. Hele biri özenle seçilmiş bir uçak kızına benziyor.

"Yok bir isteğimiz. Ama eğer biliyorsanız, buradaki kitaplığın nereye gittiğini söyleyin bize!" dedim.

"Ah, bunu bilmiyoruz ne yazık! Ama isterseniz şefimize soralım..." dediler.

"Yok istemiyoruz..." dedim.

Çektim konuklarımızı. "Haydin, eğer isteğiniz varsa Kuzuoğlu'na gidip bir şeyler yiyelim..."

Lientje Hanım yuvarlak bedenini güçlүkle çeker gibi yürüdü:

"Kuzuoğlu'nda içki verilmiyor dediniz değil mi? Verilseydi, birer bardak şarap içerdik Hochfeld Kitaplığı'nın üstüne..."

"Soğuk su içeriz, buyrun..." dedim.

1994

Arkadaşım Barış

Yıllar nasıl su gibi akıyor? Arkadaşım Barış birden 18 oldu. Şimdi Ricardo lisesi son sınıfına gidiyor. Boyu da aldı yürüdü maşallah. Basketbol oynuyor. Haftada üç gün düzenli alıştırma yapar. Geçen yıl hakem yardımcısıydı. Bu yıl hakemlik yapıyor. Evden çıkarken ana babasına haber verir: Şuraya gidiyorum, bu saatte geleceğim. Ana babası yoksa not yazar. Eğer dediği saatte dönemezse, telefon eder: “Şu nedenle gele miyorum...”

Büyüdü kocaman oldu ama çocukluğunun o güzel huylarını bırakmıyor.

Arkadaşımdır benim... Onun adı, “Dövüşmeyeceksin! Yakıp yıkmayacaksın! Silah kullanmayacaksın! Tanımadığın insanların üstüne bomba yağdırmayacaksın!” anlamına gelir.

Çince: Ho Fing,
Rumca: İrini,
İngilizce: Peace,
Almanca: Frieden,
Rusça: Mir,
Fransızca: Paix,
Arapça: Sulh,
İspanyolca: Paz,
Türkçe: Barış...

Bütün dillerin en güzel sözcüğü! Arkadaşım doğunca ana babası Barış dedi. Ben önce onun babasıyla arkadaşım. Almanya’ya geldiğim yıl çok iyiliğini gördüm. Yer bilmiyor, gök bilmiyordum. Beni alıp Oberhausen, Essen, Bochum, Kamen,

Bergkamen gezdirdi; işim olan yerlere götürdü. Çalışmalarına yardımcı oldu.

Barışgil Gelsenkirchen’de oturur. Ali, o şehrin AWO’sunda Türkdaniş olarak çalışır. Annesi Fulya, Türk işçi çocuklarının ev ödevlerine yardım çalışmalarını yönetir.

Barış o zaman daha 5 yaşında. Dedim ya, yıllar gerçekten akıyor. Babası Ali’yle onca ilişkimiz olduğu halde arkadaşlığı ilerletemedik. O iyilikleri sanki, Ali’ye göklerden biri görev verdi, yapmak zorunda, onun için yaptı bana.

Ama Barış’la, hiç ayırdına varmadan sıkı fıkı olduk. Ben o zaman 50’mi geçmiştim. Düşünebiliyor musunuz, arada 45-46 yaş var. Babasına “Ali!”, anasına “Fulya!” dediği gibi, bana da doğrudan “Fakir!” diyor. Almanya’da çocuklar genellikle böyle dediği için, Barış da bu ülkede doğup büyüdüğünü belli ediyor. Ben de ona, “Barışçığım!” diyorum.

Evlerine vardığım zaman yanına otuyorum, onunla konuşuyoruz. Bir küçük odası var. Kimi zaman oraya çekilip konuşuyoruz. Bir yerde şenlik varsa, el ele tutup seyretmeye gidiyoruz. Evin tek çocuğu. Ben varınca iştahı açılıyor. Pazar sabahları uzun kahvaltı yapıyoruz. Yumurtayı yiyor, sütü de içiyor. Hatta Fulya’ya bağıırıyor: “Salatalık doğra! Fakir seviyor!”

Gide gide özelliklerinin hepsini tanıdım. O kutu gibi evden, televizyondan, yalnızlıktan bıkmıştı. Evlenince bahçeli ev bulacaktı. “Bahçesiz evde ölürüm oturmam! Benim evim bahçeli olacaaak!” diyor. Hem de en az üç çocuk yapacak. Üç çocuğum olduğunu öğrendi, beni beğendi. Fısıltıyla: “Bizimkilerde iş yok! Başka istemiyorlar. Vakit yok, para yok diyorlar. Doğru söyle Fakir, tek çocuk yeter mi? Tek çocuk yarım çocuk değil midir?”

Ben de ona, “Barışçığım, fazla çocuk gerçekten zor! Şimdiki zamanda yalnız babanın çalışması yetmiyor, annenin çalışması da gerek! Küçük bebeğe kim bakacak!” diyorum.

“Yahu Fakir, babamın arkadaşı! Bunları bana ciddi mi söylüyorsun? Fazla çocuk belki zor; ama kolaylıklar da var. Bu ülkede annelik izni var. Yuvalar, Kindergarden’ler var. Tek çocuk zor diyorsun, yalnızlık bana zor değil mi? Şu evin içinde patlıyorum. Konuşacak, oynayacak kimse yok!”

Ondan beklenir mi; bana böyle söylüyor. Sabırla dinliyorum. Bir gün, "Söylediklerinin içinde doğrular da, yanlışlar da var. Bir kez, ben gerçekte babanın arkadaşı değilim galiba..." diyecek oldum. Sözümü sürdürmeye fırsat vermedi: "Değilsen niçin geliyorsun?"

"Galiba seni görmeye geliyorum..."

"Ama Fakir, sen yaşlısın, ben küçüğüm!"

"Bunlar önemli mi Barışçığım? Gerçekte sen küçük değilsin. Ben de biraz yaşlı olsam bile, içimde bir çocuk var, yıllardır büyümüyor. Kendimle birlikte sana onu da getiriyorum. O çocuk içimde çelik çomak oynuyor. İyi bir kış olsa, kar yağsa, birlikte kardan kadın yapsak diye bekliyor. Sanırım senin de içinde ak saçlı biri var, akıllı, olgun biri..."

Beni dikkatle dinliyor. Söylediklerimi ciddiye alsın mı, almasın mı diye düşünüyor, başını indirip kaldırıyor.

"Fakir, sen ara sıra yalan söyler misin?"

"Söylerim, ama seyrek..."

"Örneğin kime söylersin yalanı?"

"Daha çok sevmediklerime! Arada sevdiklerime de söylerim, onları üzmemek için..."

"Bana söylüyor musun?"

"Hayır, şimdiye kadar söylemedim..."

"Ali'ye söylüyor musun?"

"Hayır, ona da söylemem. Ama karakoldakilere, insanlara kötülük edenlere sık söylerim..."

"Fakir, bana biraz içindeki çocuğu anlatsana!"

İçimdeki çocuğu anlatmayı ne çok severim. Gene de biraz anlatıp kesiyorum. Barış, "Devam, devam!" diyor. İşim varsa, kalkıp gideceksem bile üsteliyor. İçimdeki çocukla bir kez tanıştı ya, daha çok birlikte olmak istiyor. Akçaköy kırlarında çariksız, dikenlere basa basa, taşlara vura vura köy sığırı güden Tahir'i uzun uzun anlatıyorum ona.

Soruyor bana: "Sen ondan mı çıktın?"

"Evet, ben çıktım, o kaldı..."

"Keşke onu da getirseydin, birlikte gelseydiniz!"

"Birlikteyiz; içimde oturuyor, ama dışarı hiç çıkmıyor. Galiba bu şehirleri, hem de büyükleri sevmiyor..."

Söylediklerimi anlamak için düşünüyor, sonra usulca: “Galiba anladım...” diyor.

Ara sıra uzaktan onlara telefon açıyorum. Annesi çıkıyor. Kısaca selâmlayıp, “Barış’ı verir misiniz?” diyordum. Param yetesiye konuşuyoruz. Kapatırken içimdeki Tahir’in selâmını söylüyorum Barış’a, mutluluktan uçuyor.

Telefona kimi zaman Ali çıkıyor. Eğer sözü uzatmak isterse kesiyorum: “Barış’la konuşmak istiyorum, Ali!” diyorum, konuşuyoruz.

Asıl büyük keyif, telefonu çevirdiğim zaman doğrudan kendisi çıkınca oluyor. Kapatırken kibarca: “Ali’ye, yada Fulya’ya bir şey söyleyecek misin?” diye soruyor.

“Selâm söyle...”

“O kadar mı?”

“Evet o kadar...”

“Yani telefonu benim için mi açtın?”

“Evet...”

“Fakir, teşekkür ederim. Sen iyi arkadaşsın...” diyor.

Gittiğim yerlerden ona kart atıyorum. Adına varan ilk posta belki bendendi. Bunları biriktiriyor. Bir gün çıkarıp gösterdi: “Sen ölünce bunlar değerlenecekmiş, öyle mi?”

“Sen değer veriyorsan onlar şimdi de değerlidir...”

“Neden böyle diyorum? Çünkü ünlüsün...”

“Ben ünü önemsemiyorum Barışçıgım! Bir zamanlar istiyordum, ama şimdi olmasa daha iyi, diyorum...”

Durup bir süre düşündükten sonra, “Galiba seni anlıyorum Fakir; evet anlıyorum...” diyor.

Arada o da bana açıyor telefonu. Yazı bilmediği için kart yazamadığını söylüyor. Herhalde buna üzülüyor; çünkü dönüp dönüp söylüyor... Böyle söylenip, konuşup dururken müthiş bir gelişme oldu, Barış okula başlamadan okumayı söktü. Sonra Grillo Sokak’taki okula başladı. Sınıfta çok ince düşünüşlü bir hali var. Öyle düşünüyorum onu. Konuşmuyor, fazla devinmiyor; susuyor daha çok. Sınıftaki çocukların en “yaşlı”sı. Öbürleri, sınıf öğretmeni Frau Behrendt’i durmadan üzüyor, kolay bir konuyu üç kez anlattırmadan anlamıyorlar. Barış uzun süre

sadece kızların aptal olduğunu sandı. Şimdi görüyor, oğlanların aptalı çok. Görüyor, kızların da hepsi aptal değil. Gene de “koca sınıf”ta evlenebileceği tek kız yok. Hangisinin ağzını yoklasa tek çocuk istiyor.

Frau Behrendt onları ikinci yıl da bırakmadı. Barış buna çok sevindi. Onu çok anlayışlı buluyor. İnsanın onuruna dokunacak söz söylemiyor. Ancak çocuklar Frau Behrendt’i üzmeyi sürdürüyor. Hepsi, dersleri sıkıcı buluyor. Televizyonda daha ilginç yayımlar olduğunu söylüyorlar.

Frau Behrendt bir gün sınıfa benim küçük kitaplardan “Ausritt mit dem Esel-Eşekle Yolculuk”u getirdi: “Size Almanca ve Türkçe, iki dilli bir kitap getirdim. Bugün bir Türk yazarının yazdığı bu kitabı okuyacağız...” dedi, adımı söyledi.

Barış, heyecan mı, mutluluk mu, tanımını yapamadığı bir duyguyla, nerdeyse bayılacaktı. Sınıfta dört Türk çocuğu vardı. “Almancasını Almanlar, Türkçesini Türkler okur. Türkçenin kulağa nasıl geldiğini duyarsınız...” diye ekledi öğretmen. Sonra sordu: “Yapar mısın Nurten?”

Nurten’in dili biraz peltekti: “Yapayım...”

Barış usulca fısıldadı: “Bu kitabın yazarı benim arkadaşım!” Öğretmen duymazlıktan geldi. “Ara sıra gelir, yada telefon eder...”

Öğretmen sordu: “Yani babanın arkadaşı mı?”

“Babamın değil, benim arkadaşım!”

Frau Behrendt geçiştirmek istedi: “Peki Barış, senin arkadaşın, tamam!”

Barış kendi kendine söylendi: “Bu da kafayı yaşa takmış! İçindeki Tahir’i bilmiyor! O yüzden dediğimi anlamadı!”

Bu arada sınıfta gülenler oldu: “Bir çocuk, kitap yazan bir adamla arkadaş olabilir mi hiç?”

Dersler bitti. Eve giderken Frau Behrendt’e doğru sokuldu Barış: “İnanmadınız, ama söylediğim dosdoğrudur: Fakir Baykurt benim gerçekten arkadaşım! Bunun nasıl olabileceğini evinizde biraz düşünün...”

“İnanıyorum Barışçığım, ama alışılmış değil; bunu sen de biliyorsun, değil mi?”

“Biliyorum alışılmış değil, ama gerçek...”

“Nerde şimdi Fakir Baykurt?”

“Duisburg’ta oturuyor...”

“Görüşüyor musunuz?”

“Ara sıra...”

“Eğer vakti varsa bir gün onu sınıfa çağır. Gelsin yazarlığını anlatsın. Peki derse, ne zaman gelebileceğini söylesin...”

“Kendisine sorar, yanıtını size söylerim...”

Barış bize telefon ettiğinde, Ren kıyısına dolaşmaya çıkmıştım. Dönüşte kendisini aradım. Annesi çıktı. “Barış’ı verin lütfen...” dedim.

“Odasında ödev yapıyor; çağırayım...” dedi Fulya.

Az sonra Barış, “Tag Fakir! Nasılsın?” dedi.

“İyiym Barışçığım, sen nasılsın?”

“Ben de iyiym. Sana bir sorum var...”

“Buyur, seni dinliyorum.”

“Fakir, seninle biz arkadaşız değil mi?”

“Bunu biliyorsun; niçin soruyorsun?”

“Okulda öğretmene söyledim, inanmadı; nasıl olur diyor!”

“Anlasa inanırdı; anlamamıştır...”

“Fakir, vaktin var mı? Bir gün bizim sınıfa gel; herkes görsün, arkadaşız. Hem de bize yazarlığını anlat. Öğretmen sınıfa bir kitabını getirdi bugün, onu okuduk...”

Barış’a ne yazık hemen zamanım olmadığını söyledim. “Ama iki hafta sonra gelebilirim...” dedim.

“Fakir, biz de zaten hemen düşünmüyoruz. Öğretmen bir gün vermeni istedi...”

Buluşumlarımı yazdığım takvimi çıkardım: “Barışçığım, tam yirmi gün sonra, 7 Aralık çarşamba günü size gelebilirim...”

“Çok iyi Fakir! Bunu Frau Behrendt’e söyleyeceğim...”

“Söyle; ona benim telefonumu da ver. Arasın konuşalım...”

“Fakir, seni çok öperim! Hoşçakal...”

İki gün sonra Frau Behrendt telefon eti. Hâlâ soruyor: “Barış’ın söyledikleri doğru mu?”

Bayan öğretmene, “Barış benim çok yakın arkadaşım. O yüzden 7 Aralık çarşamba günü okulunuza geleceğim...” dedim.

“Güzel... Adresi biliyor musunuz?”

“Bilmiyorum; hem de otomobilim yok. Trenle gelsem, beni istasyondan aldırır mısınız?”

“Bu kolay... Okul müdürümüz, bir çözüm bulur...”

Frau Behrendt sonra bana, okuttuğu ikinci sınıfta 26 çocuk bulunduğunu, bunların on birinin Alman, beşinin Polonyalı, dördünün Türk, ikisinin İtalyan, üçünün Afrikalı, birinin İspanyol olduğunu anlattı. Telefonu kapattık.

Söylediğim gibi 7 Aralık çarşamba sabahı yola çıktım. Otobüsle Homberg’ten Duisburg istasyonuna, ordan trenle Gelsenkirchen istasyonuna indim. Barış, okul müdürüyle birlikte beni bekliyormuş. Otomobile binip Grillo İlkokulu’na gittik.

Frau Behrendt sınıfı süsletmiş. Masaları yanlara çekirmiş. Küçük tabureleri ay gibi dizdirmiş. Müdür beni öğrencilere tanıttı. Öğretmen de, “Haydin hep birlikte Herr Baykurt’u selâmlayalım!” dedi.

Öğrenciler bir ağızdan:

“Günaydın Herr Baykurt! Hoşgeldiniz!” dediler.

Kısa bir teşekkür konuşması yaptım.

Sonra öğrenciler kalkıp birer çalgı aldı. Flütler, trampetler, küçük harplar, çınçınlar, üflemeli, vurmali, telli, tuşlu bir sürü çalgı. Hepsini tanımiyorum. Bunlar Afrika’dan, Japonya’dan, İspanya’dan getirilmiş. Benim küçük kitabım “Ateş Ali”de yer alan dörtlüklere melodiler uydurup hazırlanmışlar. Bir yandan çalıp, bir yandan dörtlükleri şarkı gibi okudular. Böylece bütün öyküyü tamamladılar; şaşırdım kaldım. Barış da birlikte söyledi. Ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi şaşırdım. Kısa bir teşekkür konuşması daha yaptım.

Barış: “Fakir, şimdi arkadaşlarım sana sorular soracak; yanıtlarsın değil mi?” diye sordu.

“Tabii yanıtlarım; elimden geldiği kadar...” dedim.

O günü Barış’ın sınıfına ayırmıştım. Söyleşimiz iki ders saati sürdü. Büyük insanlar gibi ciddi ciddi her şeyi soruyorlardı. Önceden Türkler gibi çay demleyip ısıtutarlara koymuşlar; içtik. Kuru pasta almışlar; onları da yedik. Birkaç resim çekindik.

Benim için inanılmaz güzellikte bir gün oldu.

Görüyordum, Barış da mutluydu. Kalktı, arkadaşlarının önünde hem bana, hem öğretmenine teşekkür etti: “Fakir; sen

iyi bir insansın. Arkadaşlarımın, hem de öğretmenimin önünde bana onur verdin. Bunu unutmayacağım. Bizim arkadaşlığımız kopmayacak. Bugünün anısı olmak üzere sana küçük bir armağan sunacağım...” Çantasından çıkardığı küçük paketi uzattı. “Bunu hep birlikte para katıp aldık. Güle güle kullan...”

Almanya’da bir görgü var; armağanlar onu verenlerin önünde açılır. Ben de öyle yaptım. Bu, sarı uçlu güzel bir dolmakalem. Belki çok pahalıydı; ama almasam olmazdı... Teşekkür için birkaç sözcük bulup söylemeye çalıştım. Ağzım kurumuş, dilim dönmüyor. “Sadece Barış değil, bugünden sonra sizler de benim arkadaşsınız. Hep birlikte barış için savaşağız. Sizlere teşekkür ederim...” dedim.

Bu yaşantı benim unutulmaz anılarımdan biri oldu.

Barış sayesinde içimdeki çocuk büyüdü. Şimdi o da çıkıp Barış gibi ara sıra kızlarla discolara miskolara gidiyor.

1992

Bremen'de Başıma Gelenler

Ah sormayın; Bremen'de başıma gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi. Ordaki yurttaşlarım beni nerdeyse çimçiy yiyip bitirecekti! Bereket sarı bıyıklarıyla tıpkı bir Alman polisine benzeyen arkadaşım Klaus, oğlu Max'ın o an cebinde bulunan oyuncak düdüğü öttürdü, bizimkiler onu polis sanıp pıstı. Yoksa Fakir Baykurt ağabeyiniz şimdiye çoktan kara toprağın altında upuzun yatıyor olacaktı.

Oraya beni yapıtlarımdan birkaç parça okumaya, hem de bir yazın söyleşisi yapmaya çağırdılar. Almanların *Bürgerhaus* dediği Vegesack Halkevi'nde 18 Kasım Cumartesi günü saat 17.00'de başlayacak program için vaktinden önce hazırlanmaya başladım. İyice bir otelden yer ayırttılar. Gidiş geliş yol paramı, yapacağım söyleşinin honorarı olarak da 600 DM ödemeyi kabul ettiler.

18 Kasım güzel bir gündü. Oralarda güz zaten güzeldir. Sabah 9.52'de Duisburg'tan şehirlerarası hızlı trene bindim, 12.55'te Bremen istasyonuna indim. Düzenleyici arkadaşlardan Ali Boyacı'yla öykücü Osman Engin istasyona beni almaya gelmiş. Yanlarında şair Gülbahar Kültür var. Gülbahar'ın sürdüğü arabaya binip Vegesack semtine gittik. Güzel kırmızı tuğla yapılı Halkevi'ne girdik. Önce okuma yapacağım salonu gördüm. Yerden 60 santim yükseğe bir masayla iki sandalye koymuşlar. Salonun ortasına yüz kadar koltuk dizmişler. Ali Eliş arkadaşı da başlamaya on dakika kala ses düzenini kurmakla görevlendirmişler. Hazırlık hoşuma gitti. Salon büyük değil ama küçük de sayılmaz. Üstelik şık... Beni yakındaki otele götürüp yarım saat kadar yalnız bıraktılar. Sonra arkadaşlarla birlikte yemeğe gittik. Saat 16.30'da dönüp Halkevi'ne geldik.

Söyleşi yapmaya gittiğim yerlere vaktinden en az yarım saat önce varmaya dikkat ediyorum. Ben vaktinde varayım da geciken geciksin. Belli ya, böyle yerlere bizimkiler gecikmeli gelir. Saat 17 dersin, 17.30'da buyururlar. 17.00'de gelmelerini sağlamak için duyuruya 16.30 diye yazanlar var. Fakat aşkolsun, bu kez daha 16.50'de gelmeye başladılar.

Otomobillerden kara bıyıkları, yanlarında güzel eşleri, arkadaşlarıyla, üçer beşer iniyor; kimileri gelip elimi sıkarak, boynuma sarılarak hoşgeliş ediyorlar.

Tam 17.00'de benim için hazırlanmış masaya geçip oturdum. Salon nerdeyse doldu. Ali Boyacı kulağıma eğildi; "Bir on dakika bekleyelim, mutlaka geleceğini bildiren arkadaşlar var!" dedi. Hem de Almanların "Hausmeister" dediği kapıcıyla konuşup on kadar daha sandalye ekletti. Tam 17.10'da kısa selâmlama konuşmasına başladı. Hem gelen yurttaşları, hem beni selâmladıktan sonra sözü bana bırakarak geçip yerine oturdu.

Tam o sırada salonda bir parmak kalktı, "Sayın Ali Boyacı ve çok sayın Fakir Baykurt; izin verir misiniz, kısa bir dilekte bulunacağım!" diye ayağa kalktı.

"Buyrun konuşun, sizi dinliyoruz!" dedik tabii.

"Duyduğumuza göre, siz bu yaz yurda gidip geldiniz. Bize yapıtlarınızdan parça okumak yerine; on altı yıl ayrılıktan sonra yurdu nasıl bulduğunuzu anlatsanız daha iyi olmaz mı? Gerçi bizler her yıl gidip geliyoruz, ama önemli olan sizin gözünüzle Türkiye'nin durumu?" deyince bir alkış koptu.

Bu güf alkış, önerinin herkesçe benimsendiğini gösteriyordu. Ali Boyacı'nın yüzüne baktım, "Elbet, daha yararlı olur; biz bunu neden düşünemedik?!" dedi. İster istemez yurda gidip geliş izlenimlerimi anlatmayı ben de uygun buldum.

Dinleyiciler arasında sevinçten doğma kısa bir kaynaşma oldu. Sandalyeler kıpırdadı, sonra hepsinin üstüne meraklı ve saygılı bir susku indi. Kara kaşlarının altındaki güzel kara gözlerini üstüme dikip kulaklarını dört açarak beni dinlemeye hazırlanmışlardı.

Sözlerime şöyle başladım:

"Değerli hemşerilerim, sevgili arkadaşlarım. On altı yıl aradan sonra yurdu anlat deyince, kuşkusuz bu geniş, son derece

geniş bir konudur. Bu nedenle gezimin başından başlayıp sonuna kadar bir özet yapacağım. Önemli gördüğüm noktaları birer cümleyle dikkatinize sunduktan sonra sizlerin konuya ilişkin sorularınıza yanıt vermeye çalışacağım.” deyip Ankara-Esenboğa Havaalanı’na inişimden başladım.

“Yurda ben çoğunluğunu işçilerimizin doldurduğu bir uçakla gitmiştim. On altı yıl aradan sonra gittiğim için de doğrusu çok heyecanlıyım. Hatta alana iner inmez polisçe başıma sarılacak çoraptan kaygılıyım. Fakat bunda yanılmışım. Uçaktan iner inmez bir ılımanlık, hatta buralarda raslamadığım bir sıcaklık karşıladı bizi. Sıra olduk, teker teker pasaportlara damga bastırıyoruz. Polisler altı masada görev yapıyor. Beşi gülyüzlü, sadece biri, belki de dişi ağrıdığı için asık yüzlüydü. Ben de raslantı ya, ona düştüm. Adımı görünce biraz zorluk çıkarır ya, haydi hayırlısı deyip pasaportumu önüne sürdüm. Beklediğimin tersi oldu: ‘Hocam hoşgeldiniz. Sanırım epeydir yurda uğramıyordunuz!’ dedi. Baktım ciddi mi; evet ciddi. Kendisine teşekkür ettim. ‘Bir de bilgisayara bakalım, engeliniz var mı?’ Bir iki tuşa bastı. ‘Evet, siz birkaç konudan ötürü aranmışsınız. Ama şimdi sizi tutmayalım. Karakola, sorguya götürüp rahatsız etmeyelim. Gidip çocuklarınızla, torunlarınızla özlem giderdikten sonra Savcılığa bir uğrayın. Sanırım bir anlatımınızı alıp bırakırlar!’ deyince, herhalde yazarlığım ve yaşımdan ötürü böyle saygılı davrandılar diye düşündüm.

“Bandlarından bavulumu, çantamı alacağım. Memur bey sordu: ‘Gümrüklük malınız var mı efendim!’ Ne malı olsun, hepi topu bir bavul, bir çanta. Yok dedim. Belki âdet yerini bulsun diye açıp bir altına, bir üstüne bakar sandım. Hayır, yapmadı öyle bir şey; ‘Öyleyse buyrun geçin!’ dedi!

“Epeydir görüşmediğimiz için çoluk çocuk alana gelmiş. Arkadaşlardan da gelen var. Bindik otomobillere. Daha ilk anda dikkatimi çekti, alandan şehre giden eski yokuşlu büküştü yolu düzeltmişler. İki gidiş, iki geliş ve dümdüz. Şehre girince de öyle. Lamba kırmızı yandı mı taşıtlar duruyor, yeşil yandı mı cızzzt! ‘Yahu eskiden böyle değildi, bu ne böyle?’ diye çok şaşım, ama asıl şaşkınlığı sonra yaşadım. Uzun anlatırsam sizi sıkırım, gene bir özet yapayım. Değerli arkadaşlar, yurttan altı

hafta kaldım, bir tek trafik kazası görmedim. Haydi diyelim ben görmedim, bir trafik kazası haberini gazetelerde okumadım, radyodan, televizyondan sözünü duymadım.

“İkinci görmediğim ne biliyor musunuz? Orman yangını. Yahu kızıl temmuzda gittik, ortalık sıcaktan kavruluyor. Bir tek orman yangını olmaz mı? Hayır, olmadı arkadaşlar. Ormanlarımız öyle de bakımlı. Köylü kasabalı gönüllü çıkmış, dip temizliği yapıyor. Kimse yanar kibrit, sigara atmıyor. Elektrikli piknik ocakları yapılmış; halk etini közleyip yiyor, rakısı, birasını içiyor, şişeleri otların içine atmıyor; çöpüyle birlikte evine götürüp genel çöpe atıyor. Genel çöp sorunu da sadeyağdan kıl çeker gibi çözülmüş. Hem ormanların bakımı, hem genel çöp sorununun çözümü, inanın İsveç’te, İsviçre’de yok...”

Böyle kaptırdım anlatıyorum. Dinleyicilerim birbirine bakmaya başladı. Göz diliyle soruyorlar. Acaba kendileriyle dalga mı geçiyorum, yoksa ciddi mi söylüyorum?

“Bilmem bilir misiniz, biz Ankara’da Bahçelievler’de oturuyoruz. Eskiden sabah altıda başlardı gürültü. Gece yarıyı geçene kadar da dinmezdi. Gürültü şimdi gündüzleri bile yok. Hem de bir temizlik, bir temizlik! Kimse sokağa tükürmüyor, sigara kökü atmıyor. Hafif bir yel esince yerden toz yürümüyor. Sokaklardaki ağaçlarda ağ kurdu, tırtıl, şu bu yok.

“Gazeteci her kapıya ikişer üçer gazete bırakıyor. Kitap okuyanların sayısı artmış. Bunu sonra yazar arkadaşlardan da duydum, tirajlar elli bine tırmanmış. Şehirlerde eskiden var olup da işlemeyen kitaplıklara yeni bir düzen verilmiş. Çoğunluğu bayan görevliler, bilgisayar donanımıyla halka kitap alıp veriyor. Kasabalarda, köylerde bile aynı durumu gördüm. Onur duydum, gurur duydum; içim ürpertiyle doldu.

“Daha güzeli ne biliyor musunuz? Ekonomide ticaret çok sağlam bir raya oturmuş. Dışalım, dışsatım dengesi iyice dönmüş. Yani dışarı sattığımız çok, dışardan aldığımız azalmış. Bunun sonucu olarak da paramızın değeri artmış. Dolar olmuş 102 kuruş. Alman markı 97 kuruşa alınabiliyor. Devletin ne içerde, ne dışarda kimseye beş kuruş borcu yok. Minarelerden o sesbüyültenleri, dağılınları kaldırmışlar. Ezanlar okunuyor

elbet, ama insan sesiyle okunuyor. Hem de Türkçe, aklım durdu! Zaten de herkesin kolunda saat, isteyen namaza gidecekse saatine bakıp kendini ayarlıyor. Kimse kimseye baskı yapmıyor. Biz vardığımızda ramazandı. Oruç tutuyorsun, tutmuyorsun, karışan yok. Herkes kendi işinde gücünde. Birey başına ulusal gelir ise 280 bin US dolarına çıkmış. Bu aşağı yukarı eskinin yüz yedi katı.

“Halkın sağlık bakımına gelince. Bir kez herkes, işçi, köylü, esnaf, memur, şu bu ayrımı yapılmadan herkes, genel sağlık ve emeklilik sigortası kapsamına alınmış. Köylerde, mahallelerde tıkr tıkr işleyen sağlık ocakları gördüm. Bunlardan küçük köylerde yok, ama merkez durumunda olan orta büyüklükteki köylerde var. Hepsi tıkr tıkr işliyor. Olur şey değil, il merkezlerindeki, büyük şehirlerdeki hastanelerde doktorlar hastaların elini sıkıyor. Bastır parayı, sana ondan sonra bakayım, yada ondan sonra ameliyat edeyim yöntemi kalkmış.

“Bütün bunlar acaba nasıl olmuş? Öğretmen ve yazar arkadaşlarla yaptığım söyleşilerde, gezilerim sırasında köylü yurttaşlardan aldığım yanıtlarda bana hep aynı bilgi verildi: Türkiye 1946’dan sonra içine düştüğü yanlışların ayırına varmış. Seçimlerde din propaganda konusu edilmiyor. Hiçbir konuda seçmene ödün yok, nabza göre şerbet verilmiyor. Politikacılar gelecek seçimden çok toplumun geleceğini düşünüyor. Duyduklarıma inanmadım, milletvekili aylıkları en yüksek devlet memuru aylığı kadar. Milletvekillerinin çoğu gecekondlu mahallelerinde oturuyor. Böylece oralardaki konutların niteliğini yükseltmeye etkili oluyorlar.

“Yanlışlardan hemen dönülmüş dedim ya; 1950’den sonra kapatılan Halkevlerini, Köy Enstitülerini yeniden açmışlar. Okullarda ezbercilik kalkmış. Köy Enstitülerini geçin, şehir enstitüleri kurulmuş, bütün dersler uygulamalı; şehirlerde bile iş eğitimi başlamış. Kimse hazır yiyeceği yetiştirecek, topluma asalak olmayacak. Öğrenciler boş zamanlarında toplu gezilere çıkıyor, kitap okuyor. Halkevlerinde tiyatro çalışmaları yapılıyor. Şehir enstitülerinin hepsinin birer kültür merkezi var. Kayaş halkevinde Sofokles’in Kral Oidipus’unu seyrettim; arkadaşlar şaşırdım kaldım. Çocuklar sanki sahnede değil, ayaktopu

alanında dolaşıyor, o üç duvarlı dünyayı şenliğe boğuyorlar. Türkiye'nin geleceğinin bu derece parlak olduğunu bilmezdim.

"Tabii bu arada Kürt-Türk kavgası diye bir şey de kalmamış. Kürtçe isteyen Kürtçe, Türkçe isteyen Türkçe konuşuyor. Çoğu yerde dükkânların levhası iki dilde. Mağazalarda etiketler iki dilde. Televizyonlarda Lorke türküsü hem Türkçe, hem Kürtçe söyleniyor, Kürt Türk ekiplerince birlikte oynanıyor..."

Ben böyle kaptırmış anlatıp giderken, pat diye önüme bir kitap düştü. Sonra bir, bir daha... Baktım benim kitaplar. Kaplumbağalar, Onuncu Köy, On Binlerce Kağrı, Tırpan, Irazca'nın Dirliği. Üç kişi hiç konuşmadan kitapları çarpıp çıktı. Bir şey oluyor, ama acaba ne oluyor diye düşüneyim dedim. Ama düşünmeye hiç gerek yoktu, konuşmam iyi gidiyordu. Birkaç kişinin yaptığı kabalığı görmezden geldim. Anlatmaya yeniden başladım:

"Sayın arkadaşlar; en iyisini de gezimcilik alanında gördüm. Toprak reformu yapılmış, bırakın köyden şehre göçmeyi, şehre göçen köylüler geri gelmiş. Anadolu'nun içine, kasabalara, köylere küçük, şirin oteller yapılmış. Yurttaşlar Devlet Gezimcilik Bankası'ndan yüzde iki gibi düşük faizle kredi alıp evlerini bayındırlaştırıyor. Harıl harıl bir çalışma. Dünyanın dört bir yanından gelen gezimciler durmadan resim çekiyor. Biliyorsunuz, ağustosta Hacıbektaş Şenlikleri yapılıyor, çağrılı olarak oraya gittim. Arkadaşlar gökdelen dersiniz nerdeyse, öyle güzel oteller yapılmış. Dünyanın birinci küme başkentlerindeki gibi bir Kültür Merkezi yapılmış. Hacıbektaş Şenlikleri süresince gelen konunun sayısı 100 bini aşıyor. Öyle ya, bunlar nerde kalacak? Eskiden evlerde barınırdı. O küçük kasaba yirmi otuz bin kişiye ekmek azık verirdi. İnanılır gibi değil, desteklenen iç gezimcilik, dışa açık hizmetler sunuyor. bunların ne kadar olumlu etkisi olmuş biliyor musunuz? Türkiye'nin üç yanını saran deniz kıyılarındaki yığılmayı emip içerilere çekmiş. İspanya'daki, Yunanistan'daki gibi, kıyılarda betonlaşma diye bir olay yok..."

O anda salon birden karıştı. Oturanlar ayağa kalktı. Kimi el kol sallıyor, kimi yüzüme karşı ayıp davranışlar yapıyor. Biri de: "Atma, bu kadar atma! İnek yerine koyma bizi! Bırak

Türkiye'nin kıyılarını, dünyanın en güzel şehri İstanbul bile, hele o canım Boğaziçi bile betondan ölüyor!" diye bağırıyor. Anlamıyorum, acaba niçin böyle yapıyorlar? Konuşmamı kesip sordum:

"O kolu bana mı sallıyorsun? Biraz terbiyeli olsana! Ben burda gerçeği konuşuyorum. Gözümle gördüklerimi anlatıyorum..."

"Nasıl gözünle?" diye bağıldılar. "Gözünle mi, yoksa başka bir yerinle mi?"

"Kulağını aç iyi dinle, gözümle diyorum. Ben yurтта altı hafta kaldım, bir tek öznesi belirsiz öldürüm yok. Bir tek yargısız infaz yok. Adalet sütten temiz olmuş, karakollar şeffaf! Polis karakola işi düşen yurттаşa siz diyor! Cezaevleri dersiniz neredeyse boşalmış! Akşam kimse otomobilinin, evinin kapısını kitlemiyor. Hani benim bir şiirimde vardır: *'Bahçeler çitsiz / kilit-siz / kapısız bir dünya...'* Türkiye tam öyle olmuş. Burda çok propaganda yapılıyor! Onların etkisinde kalıyoruz. Sözlerime inanmayan çıksın konuşsun, hemen yanıtını vereyim!"

O sırada biri yüzüme karşı, "Yuuuuh!" çekti.

Bereket versin sabırlı bir insanım. "Asıl sana, senin babana yuh!" demedim.

Başka biri, "Yalancı, satılmış pe!" diye bağırıldı. "Kaç milyar aldın bunları söylemek için?"

"Tarih bilginiz yok ki! 1947'de bir Alman markı 65 kuruştı. Son beş yıllık akıllı ekonomi poltikalarla gene o günlere erişilmek üzere! Henüz bunları kavrayacak durumda olmadığınız için sizlere acıyorum! Babanız yerindeki bana yuh çekiyor, yüzüme karşı pe... filân diyorsunuz. Getirmiş kitaplarımı yüzüme atıyorsunuz. Aymazlığa düşmüş, beyninin içine ışık girmemiş insanlarsınız, ne olacak!" deyince salon temelli karıştı. Sandalyeler koltuklar savruldu. Gözleri yuvasından oynamış insanlar konuştuğum yükseltiye doğru yürüdüler. Galiba beni parçalayacaklar. Yaşamın sonunda, ölümün ucunda olduğumu duyumsadım. Ne yapacağımı bilmez halde, kollarımı kaldırdım: "Susun, beni dinleyin deliler!" diye bağırdım. Ali Boyacı da önüme gerilmiş, beni korumaya çalışıyor. Osman Engin kapıya gitmiş, polis çağırmak için telefon arıyor. Gülbahar

Kültür nerelerde? Onu görmek olanaksız. Yılan ısırması gibi çığlık atan dört kişi kitaplarımı pat pat kafama vuruyor, altı kişi yakama yapışmış, yere yıkmaya çalışıyor.

Bu durumda, beni parçalayacakları kesin görünüyordu. Madem parçalayacaklar, hiç aşağıdan almayacak, bu yaşa kadar gelmiş olduğuma göre, sonumu yiğitçe noktalamam gerekir. Beynimin içinde bir ışık parladı. Mertçe ölmeye karar verdim.

İşte tam o sırada, “Fıııııııııı! Fıııııııııı! Fıııııııııı! Fıııııııııı! Fıııııııııı!” diye bir düdük ötmeye başladı. Dedim içimden: “Aşkolsun Alman polisine. Daha ortada ölüm, kıyım yok, olay yerine yetiştii!” O zaman ayırdına vardım, meğer sarı bıyıklı Klaus arkadaşım beni kurtarmak için ortaya atılmış. Oğlu Max’ın o an cebinde bulunan oyuncak düdüğünü çıkarmış öttürüyor.

Bunun o kadar büyük etkisi oldu; bizimkiler onu polis düdüğü sanıp bir anda pastı. Klaus oğlunun düdüğünü iki daha öttürünce kimi geçip koltuğuna oturdu, kimi de içerde sıkışmış gaz gibi çıkıp gitti. Kalanlar ancak otuz kişi kadardı. Onlar da, “Eee sonra?” diye yüzüme bakıyor. “Anlat bakalım, daha daha nasıl buldun Türkiye’mizi?”

Kanırdım kafamı geriye: “Yok, anlatmam!” dedim. “Anlatıyorum, kızılıyorsunuz. Siz benden gerçeği değil, kafanızdakini duymak istiyorsunuz. Gerçeği anlatanı öldürmek istiyorsunuz. Bu nedenle Türkiye nasılmış, değilmiş, asla anlatmam!” dedim. Çantamdan kırk yıl önce yazdığım “Onuncu Köy” romanını çıkarıp ortasından bir bölümü okumaya başladım.

1995

Sonsöz: Küçük Öykü Üstüne

Yazın dünyasının bilmişleri, türler üstüne konuşmaya bayılır: “Öykü şudur, şiir budur; roman büyük bir saray, öykü onun içinde küçük bir kutudur...” Bu yüzden, sanırım en yalın konuları karmakarışık ederler.

Örneğin, şiir nedir, ne değildir, çok kimse görür görmez bilir; ama onların yarattığı karışıklık yüzünden bir türlü tanımlayamaz.

Öykü denilen güzelim tür de nerdeyse şiire döndü. Onun romanla kıyaslanması, romandan ayırdı üstüne kitaplar yazıldı. Uzun öykü, kısa öykü... Öykünün bir anlatı mı, yansıtı mı olduğu... Yansıtıdan, anlatıdan başka ne gibi özellikler taşıdığı...

Yalnız bizde değil, dünyada...

Kırk yıldır ben de öyküyle uğraştığım için, yurttan, yurt dışından sık sık dergilerin yolladığı soruları yanıtlamak, lise öğrencilerinin ödevlerine yardımcı olmak amacıyla düşüncelerimi açıklamak durumunda kaldım. Yıyılın konuların bu derece karışmasına ben de neden oldum belki!

Böyleyken, tuttum şimdi bu sözleri yazıyorum. Doğrusu bunu, konuyu bütün bilmişlerden daha iyi açıklarım diye değil, bunu aygın, sezgin okurlara bırakmanın doğru olacağını söylemek için... Hani dinleyen konuşandan anlayışlı gerek derler, okuyan da yazandan anlayışlı olacak biraz.

Gene de belirtelim; öykü de, roman da kimi zaman olay anlatır. İnsan anlatır. Kimi zaman durum gösterir. Daha çok da güncel’i aşarak tarihsel’e varan toplumsal, siyasal gerçeği yansıtır. Belge değildir, ama belgeden daha iyi kanıtlar.

Besbelli ki roman uzun, öykü kısadır. Genellikle öyküde teklik, romanda çokluk vardır. Öyküde tek olay, nerdeyse tek kişi, tek durum ele alınır. Romanda kişiler çoğalır, olaylar

birbirine sarılır. Öyküde genellikle daralan zaman romanda genişler...

Ucu 13'üncü yüzyıla kadar giden 12 Dede Korkut öyküsü bence Türkçe'nin bir anıt yapıtı olmaktan başka, Anadolu'ya gelen Oğuzlar'ın yaşamını çok güzel belirtir.

Boccaccio'nun yedisi kadın, üçü erkek on kişinin on günde anlattığı 100 öyküden oluşan "Decameron"u da, sadece yazıldığı 14. yüzyılın manastır yaşamını değil, o yılların pek çok gerçeğini değme tarih kitabından iyi yansıtır.

Prosper Merimee'nin her yıl bir kez okumadan edemediğim "Mateo Falcone" öyküsü, Korsika halkının geçmiş yüzyıllardaki toplumsal yaşayışından başka, adalet anlayışını, töreler içinde kararlı, ikircimsiz davranışını pek güzel verir.

Ben de görmekten ve yaşamaktan başka ancak okuyarak yazarlardan, yazabilenlerdenim. Maupassant'dan, O'Henry'den, Poe'dan, Gogol'den, Çehov'dan, Hemingway'den, Caldwell'den, Gorki'den, Heinrich Böll'den, Hans Bender'den, Sabahattin Ali'den, Sait Faik'ten, Samim Kocagöz'den, Orhan Kemal'den, Apaydın'dan, İzgü'den, Osman Şahin'den, Bekir Yıldız'dan nice güzel öyküyü dönüp dönüp okudum, onların verdiği büyümlü tatlara bir türlü doyamadım.

Ünlü, ünsüz nice yazarın kaleminden çıkan pek çok öyküyü böyle dönüp dönüp okuduğum için, dünyaya öykü yazmak isteyen bir yazar gözüyle bakmaya koşullandım.

Seçip avladığım konuları kafamda yıllarca taşıyıp, yoğurdum, doğurdum. Yeniden yeniden yazdığım öyküleri kimi zaman çok sevdiğim, kimi zaman yüzlerini bile görmek istemediğim olur. Kimi zaman bir ayrıntı eksiktir. Kimi zaman bir sözcük fazladır. Sadece usta bildiğim yazarların öykülerini değil, yeniden basılması gerektiğinde kendi öykülerimi de bilmiyorum kaç kez okudum. Gene de en kusurluları, aynı zamanda en güzelleri benim yazdıklarımdır. Böyle olmasa onca sancıyı çeker miyim?

Bilirim çok güzel bir aldanıştır bu.

Yukarda belirttiğim koşullanma ile bu aldanış yazdırır, yazdıklarımı yeniden yeniden elden geçirir bana.

Yurtta, yurt dışında öbür türlerle birlikte öykü türünde de birkaç kez seçici kurul üyeliği yaptım. Yarışmalı yarışmasız, nice yazarın gönül ürünü, beyin ürünü öyküsünü okudum. Bunları elimden geldiğince değerlendirip seçici kurulların öbür üyeleri karşısında savundum. Önce şuna çok şaşıtm; dünyada şiir gibi, ne çok öykü yazan var! Bunlar, “Öykü anlayışım şudur, budur!” diye konuşurlar; demek ki pek çok öykü anlayışı var. Öykünün uzununa kısasına tanım getirmeye kalkarlar; gerçekte ben bunlara da şaşarım, çünkü en tanıma gelmez, sınıra girmez özgür türlerden biridir öykü! Tıpkı şiir gibi.

Amerika’da yayınlanan *Short Story International*’in arka kapağına koymak için benden de birkaç söz istediler. Yaşıttım John Updike da yazıp yollamış. Ben tanım yapmaya yönelmedim, o yapıyor:

“Sigara yakmak içni karanlıkta bir kibrit
çakılır, bir yüz aydınlanır, sonra kibrit
söner, yüz yiter; işte öykü budur...”

Güldüm. Biz okuduğumuz öykülerden dönemlerin toplumsal, siyasal, töresel yüzünü, yüzün ardındaki devinimli, devinimsiz kişiliği, ruh dediğimiz o karmaşık bileşiği yakalamaya çalışıyoruz. Amerikalı meslekdaş, sigara yakmak için çakılan kibritin aydınlattığı yüzde-yüzeyde kalıyor; yani o yumuk gözlerde, deride... Görünenin ardındaki görünmeyen değil midir genel olarak sanatın derdi?

Öykü üstüne ne konuşursak konuşalım, tanım getirmeye, kural koymaya kalkmayalım; o özgür türün alanını daraltmayalım.

Ben gene de, her şeyi değilse de çok şeyi okurun anlayışına bırakarak bir iki dokunuş yapılabilir, sanıyorum.

Öykü için yıllar önce “Bir oturuşta yazılır, bir oturuşta okunur” demiştim. Şimdi, “bir oturuşta yazılmış sanısı verir” diye düzeltmek istiyorum. Yıllarca kafada gezip dolaştıktan, eğirilip büküldükten sonra yeniden, yeniden elden geçirilir, özleşir. Dili ballanır, dokusu canlanır; şiire en yakın, kimi zaman şiirin tâ kendisi olur çıkar; öyle bir türdür o!

Tıpkı büyük bir roman gibi küçük bir öykü ile de bir yurt, bir halk, bir dönem bütün toplumsallığı, siyasallığı ile yansıtılabilir. Ummadık taş baş yarar sözü en çok küçük öyküye yakışır.

Burada Samim Kocagöz'ün Emekli'sini örnek olarak göstermek isterim: Pazarda bir elinde filesi, portakalları sorar, bir eliyle cebini yoklar. İyi, güzel portakallar. Elmaları sorar, cebini yoklar. İyi, güzel elmalar. Durur, yürür, cebini yoklar... Hepi topu 98 sözcüklü, "vignette" denilen türden küçük bir öykü. Ama damla içinde derya... Öylesine yoğunlaşmış, bil-lurlaşmış, has şiir gibi damıtılmış, az ile öz'ü söyleyen güçlü türdür öykü!

Her yerde, her koşulda, yolculuklarda bile yazılabilir, okunabilir derler; öyle görüldüğüne bakıp kimse aldanmasın. Okunmasına karışmam, tuvalette bile okuyorlar şimdi, ama yazılması ayık kafa, dolu gönül, hepsinden önce, yeter zaman ister. Eskiden biri demiş hani: "Sevgilim, vaktim olsa sana bu mektubu daha kısa yazardım!"

Küçük öykü vardır, büyük öyküden daha çok zaman ister, hem de istediği kadar zamanı dayatır alır. Küçük görüldüğüne bakıp aldanmasın kimse.

Serçe nasıl kartalın küçüğü değilse, küçük öykü de romanın küçüğü değildir. Öykü konuları genişletilip roman olmaz. Öyküde ustalaşp romana geçilir diye bir kural yoktur. Daha iyi öyküler yazabilmek için, büyük bir sevda ateşinde yanıp pişmeyi göze almak gerekir.

Roman gibi apayrı, başlıbaşına bir türdür öykü.

Önemli olan da şu tür, bu tür değil, yazarın sanat gücüdür.

Sinemadan, radyodan sonra, yüzlerce kanallı ak camda, çalma çırpma yoluyla, hem de binlerce örnekle, her gün boy gösteren küçük öykü, varlığını inatla sürdürüyor.

Sevgilim küçük öykü! Dünyada endüstrileşme başladıktan sonra tarih sahnesine daha canlı ayak basan işçi sınıfı ile birlikte serpilen şanlı, güzel tür! Yazarlığımı her oturuşta sınava çeken çetin uğraş! Selâm; hem de bin kez pes sana!

Son yıllarda avlayıp yazdığım küçük öykülerden oluşan bu kitabı, uzak yakın okurlarımın izniyle, yurt dışındaki işçi gençlerimize, Türkçenin gurbetinde büyüyen yeni okurlarıma adıyorum.

Eğer bu öyküleri severlerse, ben de sevinirim. Bu öyküler onlarda Türk ve dünya yazınında birbirinden güzel öyküleri okuma isteği uyandırırorsa daha çok sevinirim.

*Fakir Baykurt
Duisburg, 12.1.1992*

Türkiye'nin Tanınmış Yazarı

Fakir Baykurt

Gudrun Kratz-Norbisrath

Son derece büyük konukseverlik. Fakir Baykurt beni evinin dış kapısında karşılıyor. Asansörde birlikteyiz. Elinden tuttuğu çocuk merakla, hem de kibarca yanıma sokuluyor. Yukardan taze pişmiş böreğin mis kokusu geliyor. Fakir Baykurt çocuğa usulca ninesinin yanına gitmesini söylüyor. Büyükbaba Baykurt yazar Baykurt gibi duyarlı ve sabırlı.

Her sözcükte güzel ve akıllı bir bakış ve insanın kolay seze-meyeceği bir duygusallık. Buralardan oldukça uzaktaki köyünden ve ordaki yaşamdan söz açıyor. “800 nüfuslu bir köydür” diyor. “Ailem ve ben çiftçiydik. Almancayı duraksayarak ve biraz hatalı konuşuyor. “Oğlumuz benden iyi konuşur” diyor. Genç kuşaklar için dil ayrı bir iş. Baykurt Duisburg’a geldiğinde 50 yaşındaydı. Çalışmak için gelmişti, ama işi hemşerilerinin işine benzemiyordu. O bir yazardı. Yazdığı romanlar ünlü. Öyküleri bizde okul kitaplarına girdi. Almanya’ya, konukışçi diye anılanları anlatmak için gelmişti. Şimdi onlardan bir ayırdı yok. Burda en çok beş yıl geçirmeyi düşünüyordu, ülkesindeki askeri darbeden sonra dönmekten vazgeçti.

Daha başkasından şiir okumadan şiir yazmaya başladı. “Halk şairleri gibi yazıyordum. Sonra uyaksız ve hece ölçüsü gözetmeden yazmaya geçtim.” Ona “Yani ritimsiz” diyorum. Gülerek onaylıyor: “Ama başka bir ritimle...” diyor. Evet, kendi dağarcığından gelen bu sözcükle yanıtlımı alıyorum.

Şanslıydı. Kendi yaşında bir çocuk için önemli bir şans. Köy Enstitüsünde okuyabildi. Burası köy öğretmenini olacaklar için bir tür eğitim semineriydi. Enstitünün küçük kitaplığı onu büyüledi. “Dilediğim kitaba dokunabiliyor, elime alıp

inceliyor, istediğim gibi okuyabiliyordum” diye anlatıyor sevinçle.

Sonradan, öğretmen çıkınca da yazdı. Birkaç yıl köy öğretmenliğinden sonra yazın yaşamıyla daha yakından haşır neşir olmak için Ankara’daki bir yüksek okula girdi. Ortaokul öğretmeni olduktan sonra ilk romanını yazdı. Bu kitabı ödüle değer bulundu. Alçakgönüllü biçimde, “Bu ödül ünlü olmamı sağladı” diyor.

Geçirdiği evreleri anlatıyor kısaca. “İnsanın duygularını yabancı bir dilde açıklaması biraz zor galiba” diyor. Zaten bence bu duygusu gözlerinden okunuyor. Ona yurt özlemini soruyorum. “Ah bunu sormayın, her zaman içimde...” diyor.

Öykülerinde köyleri, köylüleri ele aldı. “Yaşadıklarım, yazdıklarım, köy insanları, büyük toprak sahipleri... Ağalar her zaman haklıydı.” Almanda yayınlanan ilk kitabı *Yılanların Öcü* bunu anlatıyordu.

Güneybatı Anadolu’daki Akçaköy’den gelen Baykurt bugün aydın kişiliği ile büyüdüğü yerlere bağlı biridir. Öyküleri, romanları köy yaşamını yansıtır. Oysa annesi ve komşuları bunları önemsemiyor: “Biz bunları yaşıyoruz hadi neyse, sen niye yazıyorsun!” diyorlar. Onlara göre kitap yazmak “önemli” şeyleri aktarmaktır. Okuma yazmayı ancak biraz biliyor. Annesi de bilmeyenler arasında. Çocuklara para verip okutuyor: “İşte size amcanızdan bir kitap, okuyun bakalım ne yazmış?”

Yakınlarda bir Alman kitaplığında düzenlenen okuma akşamında bir hemşeresi ona niçin daha ağır bir dil kullanmadığını sordu. Şöyle diyor: “Kendi kendime sorar dururum, güzellik nedir? Niçin karmaşık ve zor yazmalı? Ben Ankara’daki aydınlar gibi köylüler de yazdıklarımı anlasın istiyorum.” Fakir Baykurt bugüne kadar öyle kaldı.

Dul annesinden söz etmeyi seviyor: Onun öğretmen olması na izin verdi. İlk romanında dul, cesur bir kadın çizdi. Oğlunu kendinden güçlüler önünde bile direnmeye ikna ediyor: “Annem benim sadece Öğretmenler Sendikasının başkanlığını üstlenmeme karşıydı. Çünkü sakıncalı, politik bir pozisyondu. Nitekim biraz haklı çıktı.”

Askeri darbeden sonra tutuklandı. Bir yılın üzerinde tutuklu kaldı. Sonra serbest bırakıldı. Komünistlik propagandası yaptığı öne sürülüyordu. Niçin? Eskiden boynuna kırmızı kıravat takan komünist sayılırdı. Hem kim başını biraz sola devirse, o da komünistti. Her kim biraz yoksulluktan söz etse, eşitsiz dağılımdan konuşsa, yoksullar için çalışsa, zaten komünist!

Fakir Baykurt aydın, ama yüreğiyle köylü kalmış biri. Onun için yürek ideolojiden önemli. Mesleğinden bir öğretmen olarak çok duyarlı. Ülkesindeki okuma yazma seferberliğine katkıları oldu. “İnsanları iyi biçimde anlatmak, onları daha iyi yazmak istiyorum. Yalansız dolansız, dosdoğru yazmak önemli!”

O nedenle buraya geldi. Kendilerine bir masal gibi gelen, bir çok umudu içinde taşıyan, buralara gelmek isteyen birçok insan tanıyordu. Fakir Baykurt kendi kendine: “Almanya nedir? Orada ne yapılır? Orda insanı hangi şanslar, şanssızlıklar bekler? Hangi kısmet insanı yurdundan 3500 kilometre uzaklara, bir başka kültüre, bir başka yaşam dünyasına sürükler?” diye soruyordu. Dışardan duydukları ona yetmemişti. Her şeyi gözüyle görmek istiyordu.

Eşi ve oğluyla geldi. Kızları Türkiye’de kaldı. Fakir Baykurt burayla ilgili bir romanını iki yılda bitirdi. Hiç alışık olmadığı bir yaşam üstüne yazıyordu. Şimdiye kadar 25 kitap yazmıştı. Son çalışmasının adı “Duisburg Üçlemesi”; ilk cildi *Yüksek Fırınlar* adını taşıyor. Hayır, kimse çevirmeye yanaşmıyor. Buna fazlaca üzülüyor. Türkler onun için Almanlardan önemli; çünkü ilk okuyucuları onlar.

Sonra askerler bir darbe daha yaptı. Sırf Fakir Baykurt’un çocukları olduğu için kızları tutuklandı. Ondan beri de Baykurt yurdunu görmüyor. “Her ne kadar şu an ordu yönetiminde değilse de” diye anlatıyor, “ordu yönetimine benzer bir yönetim var.” Kendisi hakkında suçlama yok, ama ne olur, ne olmaz. Pek çokları gibi vatandaşlıktan ünü sayesinde atılmadı.

Şimdilik burda kalmak istiyor; ne kadar, bilmiyor: “Dünyamız büyük ve bambaşka bir dünya oldu. Uzun süredir burdayım. Almanya da benim bir yurdum oldu. Belki ara sıra burdan oraya gezmeye giderim, ordan buraya gezmeye gelirim.” Zor bir durum.

Baykurt, Hochheide Ehren Sokak ortaokulunda öğretmen. Bunu severek yapıyor. Öğretmen olarak mutluyum diyor. Şimdilik burdayım, burda kalmaya da niyetliyim. Türkiye’de yazabiliyordum, burda da yazabiliyorum. Türkiye’de öğretemdim, burda da öğretmenim.” Yüzümü süzüyor, söylemek istediklerinin hepsini söylemediğini anlıyorum.

Birlikte çay içtik. Eşinin sessizce masaya bıraktığı börekleri yedik. Küçük çocuk yeniden Fakir dedesinin elini tuttu. Asansöre kadar bana eşlik ettiler. Elbet sokak kapısına kadar da inip ardımdan el salladılar. İçimden kitaplarının bir an önce Almancaya çevrilmesini diledim.

Westdeutsche Allgemeinezeitung (WAZ)

17.6.1989

